

✧ HARMADIK ✧

✧ RENDES ✧ KÖZGYÜLÉS ✧

✧ AUG. ✧ XIX–XX. ✧
BCU Cluj / Central University Library Cluj

✧ BRASSÓBAN ✧

✧ 1888 ✧

BCU Cluj / Central University Library Cluj

105738

AZ EMKE JELENTÉSE.

I.

Az igazgató választmány.

Dicsőség nemzetünknek!

Az egyre nyomasztóbb idők ellenére folyton növekvő erőről számolunk be.

Az elszánt hittel s felelősséggel földézett cselekvés szellemét egyre inkább igazolja az egészséges fajgeniusz. Aldozásain az élet — elmondhatjuk — nem csak megfogant, de három éves munkánkra immár kitéphetetlenül, minden irányban elismerten, az elmulástól biztosítva fejlík.

Miként az apró páratömecek villámosságából a tisztító s termékenyítő menydörgés, aként lesz egyesülésünk a nemzet millióinak osztatlan rokonszenvéből egyre hatalmasabbá.

Nem csak a mi hitünk, de a közvélemény ítélete is, hogy szervezetben, vagyonban, céljaink tervszerűségében már is egyik egykorú intézmény sem múl felül minket!

Igaz ugyan, hogy — főleg anyagi tekintetben — a földadat óriás voltához viszonyítva, mindezekkel is még mindig csak a legelején vagyunk s valósággal még csak ezután kell eszközeink további s végleges megteremtésére bármiképen módokat találnunk: de nagyot tévedne az, ki egy ily természetű mozgalmat csak anyaggal mérne, bárha anyagi tekintetben is, a mi történik, mai közéleti viszonyaink közt, csoda.

Csak nem kell felednünk, hogy pl. a legelső nemzeti kulturális intézet, a M. Tud. Akademia annyi idő s korában, mennyi mi vagyunk ma, nem bírt annyi vagyonnal: pedig 30 esztendei előkészülődés ment akkor előre; minden erő osztatlanul egy pontra dobott; hatalmi nyomással szembeállítás lelkesített s csak három főúr egymagára 120,000 frtot áldozta.

S csak nem kell feledni, hogy minden fensőbb s állami támogatás nélkül, tisztán társadalmi úton, fillérenként gyűjtve, új állami életünk ezer más, újabb és újabb eszméjének életkérése között — istené a hála! — már is oda jutánk, mikép évenként biztosított rentében legalább egy századrész annyit ki tudunk már országrészünk népeire adni, mennyit a kultuszminiszter az egész ország népnevelésére kiad.

Am, készpénzben s kötelezvényekben mai napig biztosított félmillió forint tőkénknél is fontosabb az erkölcsi siker.

Emke!

E négy betű, így összeírva és kimondva, a hogy írják s ejtik immár országosan, nem a veszélyezett Erdély egyesületének neve többé. Új szó ez, kitartó munkánk alapján teremtvé a nemzet által. Mintha a Petőfi vágya teljesednék:

„Álmodd meg azt a nagy szót,

A mely nincsen még meg!”

Az épülő új Magyarországnak a „kulturmozgalom“ czíme alatt folyó egyesítő törekvése nyert talán stereotyp elnevezést e szóban. Az egyesülettől, mely szívóssága s kimeríthetetlen agitációja mellett legszerencsésebb is lévén testvérei között, magában maga által biztosította a mozgalom állandóságát; bélyeget adott az országos iránynak; élő zászlót a hazafias társadalom lelkiismeretének, — talán egy új és nagy politikai iránynak symbolumot.

Az Emke komolyságával megnyugtatta — a nem egy — derék hazafi aggodalmát az országos mozgalom esélyeire nézve; tapintatával kivívta a mozgalom számára a legfelsőbb hatalom elismerését; mérsékelt, de positiv irányával kivette a mozgalom elleni jogos ellenvetést künn és benn ellenségeink kezéből; sikereivel bizonyosságot adott a nemzet ki nem haló közszelleméről, mit nem együnk pessimistikus jóslatokkal kisebbité.

Vajjon oly kicsinyek és másodrendűek-e ezek?

Az Emke három éves munkája alatt synonymja lett e jelszónak: testvériség a nemzetiségben! Mi egész ittlétünk alphája, alapja e honban minden továbbiinak.

Azért, midőn évi számadásunkat az alábbiakban megteesszük, ne keresse senki csak a pénzt, — azt is, — hanem gondoljon az értékben kifejezhetetlen szellemi sikerre, s ha jelentésünk sokszorosan rövidebb, sem mint anyagunk van, fogadja ezt olvastatásra törekvésünk jeleként.

*

Az első szó urunké, dicsőségesen uralkodó I. Ferencz József alkotmányos magyar királyunké, ki mindjárt tavalyi szepesi-szt.-györgyi közgyűlésünk után Kolozsvárt történt tartózkodása alkalmával, szept. 23-án, egyesületünk küldöttségét is legkegyelmesebben fogadni méltóztatott. Emlékezetes marad e pillanat nemcsak egyesületünk, de bizvást a nemzet történetében is. Az egyidejű napi sajtó egyhangú elismerése szerint a fényes küldöttségek sorozatában egyesületünké volt előkelőségre, névre, számra s a kizárólag nemzeti viseletek dús pompájára nézve a legnagyobb. Pedig nem is mind jelentek meg azok, kik a hírre, hogy a nemzet egyesületét a király fogadja, százával (közel ezeren) jelentkeztek, mert a fogadó terem nagysága korlátot szabott s így csak annyian vehettek részt, hányat a terem befogadott. „Felséges urunk, — írja egyik napilap — midőn a tündöklő küldöttség az az nap éljeneit csak a fölség számára föntartott nép kivételes s szűnni nem akaró éljenei közt — élén az elnökkel s Lönhart Ferencz erdélyi r. kath. püspökkel — előtte megjelent, láthatólag kellemesen lett meglepve; alakja fölegyeneseedett s mindvégig ragyogó szemekkel hordozta tekintetét a pazar viseleteken, a birtok, rang és születés kiváló férfian, kik közt ő Felsége nem egy régi ismerősét vette észre.“

Bethlen Gábor gróf elnök, mint a küldöttség vezetője, ez alkalommal urunk-királyunkhoz a következő beszédet intézte:

Császári és királyi apostoli Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület hű alattvalói kötelességének ismeri Felségednek hódolatát és legmagasabb személye iránt tántoríthatlan ragaszkodását küldöttségileg is kifejezni.

Egyesületünk feladatul tűzte ki ez országrészben a hazafias irányú közművelődés terjesztésével a romlatlan hazafiságot és tiszta hazaszeretetet feléleszteni.

Ma már, mondhatjuk, az egész ország hazafias társadalmá képviselve lévén ez egyesületben, társadalmi uton működünk közre arra, hogy erősítve ez országrészben Felségednek minden körülmények között leghűségesebb népét, a magyar nemzetet, az által nem csak az országnak tesztünk szolgálatot, hanem — ha közvetve is — közreműködünk felséges uralkodó családnak hatalmának megszilárdítására is, s azon hű alattvalói hódolatteljes kéréssel fordulunk Felségedhez, ki oly számos jelét adta dicsőséges, hosszas uralkodása alatt nemzetünk iránti legmagasabb kegyének, kegyeskedjék közművelődési egyesületünket is legmagasabb uralkodói kegyébe fogadni s szívünkben kívánjuk, hogy soká, igen soká éljen Felséged, szeretett apostoli királyunk.

A szűnni nem akaró éljenek elhangzása után a magyar király a következő választ adta:

„Köszönettel fogadom hódolatuk és hű ragaszkodásuk nyilvánítását. A közművelődés terjesztését és a valódi hazafiság megszilárdítását minden nemzetiségnél nemes célnek tekintem s ha önök e cél felé törekedve szintoly buzgóan, mint tapasztatosan eljárnak, egyesületi tevékenységüket mindenkor meleg rokonszenvvel fogom kísérni.”

Országosan hangzanak azóta mintegy a közművelődési mozgalom királyi devise gyanánt a hadúr szavai minden szívbe bevésve s még csak a krónikás kötelességnek tesztünk eleget, midőn az e nagyjelentőségű eseményt megörökítő okt. 12-iki választmányi jegyzőkönyvünkben kiemeljük, hogy a fogadás után a folség küldöttségünkben többeket megszólítva, kérdéseiben nemcsak legmelegebb érdeklődésnek adta tanújelét, hanem annak is, hogy mozgalmunkat kezdet óta legmagasabb figyelmében részesíti. Különösen érdeklődő tudakozódott urunk a tagok számáról, a vagyonról és a működésről s örömet fejezte ki a meglepő nagy haladás fölött.

A küldöttségben résztvett férfiak névsora következő:

Bánffy Béla gróf, orsz. képviselő, az Emke kitelepítő székely szakosztályának elnöke, Szilágymegyéből. (Szt.-András.) Bánffy György br., orsz. képv., az Emke szilágym. választmányának elnöke, Szilágymegyéből. (Nagyfalu.) Bánffy Zoltán br., Maros-Tordam. főispánja, az Emke marostordamegyei választmányának elnöke Marosvásárhelyről. Bak Lajos, nagyiparos, az Emke kolozsvári választm. tagja, Kolozsvárról. Barcsay Gábor, birtokos, alapító, Alsófehérmegyéből. Béli Akos gr., birtokos, az Emke marosludasi fiókjának elnöke, Torda-Aranyosm. (Maros-Ludas.) Béli Tivadar, birtokos, az Emke háromszék. vál. képviselőtében, Háromszékmegeből. Benigni Sámuel, nagyiparos, az Emke választmányi tagja, Kolozsvárról. Bethlen Árpád gr., birtokos, Kisküküllőmegeből, Kisküküllőnek, mint tizezer frtos alapítónak képviselőtében. Bethlen Bálint gr., birtokos, vál. tagja, Torda-Aranyosmegeből (Gyéres.) Bethlen Gyula gr., birtokos, Szolnok-Dobokam., az Emke választmányi tagja. Bethlen Géza gr. Torda-Aranyosm. főispánja, az Emke torda-aranyosm. választm. elnöke (Mező-Szakál.) Bethlen Pál gr. Szoln.-Doonokam., a bethlenvidéki kör elnöke (Bethlen.) Biró Béla kanon., r. kath. status referens, az Emke direktoriumának tagja, Kolozsvárról. Bölöni József, a kolozsvári nemz. színház intendánsa, az Emke vál. tagja. Concha Győző dr. egyet. tanár Kolozsvárt, az Emke vál. tagja. Csató János, A-Fehérm. alispánja, az Emke alsófehérm. vál. elnöke. (Nagy-Enyed.) Dörgő Albert, kir. közjegyző Kolozsvárt, az Emke vál. tagja. Deák Albert, ügyvéd, az Emke kolozsvári választmányának működő alelnöke. Esterházi Kálmán gróf, orsz. képv., az Emke közműv. szakoszt. elnöke, Kolozsm. (Gyalú.) Eltes Károly dr.,

apát-kanonok, kolozsv. plebános, az Emke vál. tagja. H. Gál Domokos, Kisküküllőm. alispánja, Kisküküllőm-nek, mint 10 000 forintos alapítónak képviselőjében (Dicsőszentmárton.) Grois Gusztáv dr., egyetemi tanár, az Emke vál. tagja Kolozsvárról. Gyarmathy Miklós, Kolozs megye alispánja, az Emke elnöki szakosztálya nevében Kolozsvárról. Haller Jenő gr., orsz. képvis., az Emke Medgyes városi választmányának elnöke Kisküküllőmegyéből. Haller Károly dr., egyetemi tanár, az Emke működő alelnöke Kolozsvárról. Haller Rezső, ügyvédi kam. elnök, az Emke jogtanácsosa Kolozsvárról. Hegedűs Sándor, Kolozsvár orsz. képvis., az Emke fővárosi választmánya alelnöke, Budapestről. Hintz György dr., gyógyszerértudajdonos, egyet. magán tanár, az Emke Kolozsvár városi választmánya pénztárnoka. Horváth Gyula, orsz. képvis., az Emke alelnöke, Budapestről. Horváth-Tholdy Lajos gr., orsz. képvis., vál. tag Kisküküllőm. (Bonyha.) Horváth Mihály id., Fogarasm. főispánja, az Emke fogarasmegyei vál. elnöke Fogarásról Horváth Mihály ifj., az Emke segesvári fiókjának képviselőjében Hory Béla, Kolozs megye árvaszéki elnöke, az Emke kolozsm. választmánya pénztárosa. Imets F. Jakó, esperes, főgymn. igaz. az Emke csikmegyei vál. elnöke, Csíkm. (Csíksomlyó.) Jósika Andor br., birtokos, az Emke vál. tagja Torda-Aranyosm. (Gyères-Szt-Király.) Jósika Sámuel báró, Kolozsm. főispánja, az Emke alelnöke, Kolozsvárról. Kovács Ferencz. apátplebános, az Emke közm. szakoszt. alelnöke Marosvásárhelyről. Kovács Ödön dr., theol. akad. tanár, az Emke választmányi tagja Alsó-Fehérm. (N.-Enyed.) Korniss Viktor gr., birtokos, az Emke szolnok-dobokam. választmányának elnöke Szolnok-Dobokam. Kuun Géza gr., birtokos, az Emke irodalmi szakosztályának elnöke, Hunyadm. (Maros-Németi.) Lőnhart Ferencz, erdélyi püspök, v. b. t. t., az Emke vál. tagja, Gy.-Fehérvár. Matskássy Pál, Kolozsm. árvaszéki elnöke, az Emke kolozsm. választm. jegyzője. Máriaffy Albert, birtokos, az Emke vál. tagja, Maros-Tordam. (Szt.-György.) Mikó Árpád. orsz. képvis. a gyergyóvidéki fiók képviselőjében (Csíkm.) Mikó Bálint, Csíkm. főispánja, az Emke csíkm. választm. elnöke (Csíkszereda.) Mohai Sándor dr., orsz. képvis., az Emke gyulafehérvári választm. jogtanácsosa, Alsó-Fehérm. (Gy. Fehérvár. Nagy László, esperes, az Emke szilágym. választm. alelnöke, (Szilágý-Somlyó.) Novák Ferencz, kir. tanácsos, polgármester az Emke gyulafehérvári választm. elnöke. Alsó-Fehérm. Potsa József, Háromszékm. főispánja, az Emke háromszékm. választm. elnöke, (S.-Szt.-György.) K. Sándor József, kir. közj., az Emke hunyadm. választm. nevében, Déváról. Sigmond Dezső, kolozsvári orsz. képvis. az Emke direktoriumának tagja. Sombory Lajos birtokos, az Emke fiókjának elnöke Kolozsm. (M.-N.-Zsombor.) Szathmári György, orsz. képvis., az Emke fővárosi választmányának képviselőjében, Hunyadm. (Déva.) Szentkereszty Béla br., birtokos, az Emke háromszékum. vál. képvis. (S.-Szt.-György.) Szoboszlai Károly, N.-Küküllőm. alispánja, nagyküküllőm. vál. képvis. Segesvár.) Wesselényi Miklós br., birtokos, Szilágym. (Görcsön) Emke vál. tagja. Török Albert dr., Udvarhelym. alispánja, az Emke udvarhelym. vál. alelnöke (Sz.-Udvarhely.) Török Bertalan, Alsó-Fehérm. főjegyzője, az Emke alsófehérm. vál. titkára (N.-Enyed. Ugron Ákos orsz. képvis. Budapestről, az Emke vál. tagja. Ugron Gábor, orsz. képvis., az Emke vál. tagja Udvarhelym. (Sz.-Udvarhely.) Weisz Ignác dr., ügyvéd, az Emke brassómegyei vál. alelnöke Brassóból. Weress Dénes, Torda-Aranyos megye alispánja, az Emke torda-aranyosm. vál. alelnöke (Torda.) Wesselényi Miklós gr., birtokos, Szilágym. az Emke vál. tagja (Görcsön.) Zeyk József id., birtokos, az Emke alsófehérm. vál. elnöke, Alsó-Fehérm. (Gombás.) Teleky Gusztáv gr., birtokos, az Emke alsófehérmegyei vál. elnöke, Alsó-Fehérm. (Drassó.)

És nem ez az egyetlen kegy, melyben egyesületünk a lefolyt évben fel-séges uralkodó-házunktól részesült.

A Nemzeti Kaszinó úrai s több orsz. képviselőnk Budapesten az idén is megrendezvén az Emke-bált, mely a fővárosban az elite-bálok elseje gyanánt megállandósulni látszik, ez alkalommal azon nagy szerencse ért, hogy Rudolf trónörökös ő fensége és fenséges neje Stefánia trónörökösne az egyesület javára rendezett bált magas jelenlétükkel megtisztelni s így ügyünket erkölcsileg ez által is kimondhatatlanul előbbre vinni méltóztattak.

A bál maga, mely a királyi operában febr. 22-én tartatott, a magas vendégek által biztosította számunkra országunk főrangú előkelőségeinek és vezetőinek megjelenését is.

A rendezés élén Károlyi István gróf állott; a lady patronesse Károlyiné-Csekonics Margit grófnő volt. A roppant számú közönség egészen megtöltötte az opera termeit. A trónörökös-páron kívül jelen voltak: Koburg herczog és neje, Tisza miniszterelnök, Fejérvári br. miniszter, Andrássy Gyula gr., Pejacevics gr. hadtest-parancsnok, Nopcsa br.

főudvarmester, Bombelles gr. udvarmester, az arisztokráciának Budapesten időző összes előkelő tagjai, számos képviselő stb. és a fővárosi közönség elite-je.

E bál jeladás lett az ország előtt s elmondhatjuk, hogy jórészen csak ennek köszönhetjük, ha egyszerre az ország legkülönbözőbb pontjain ügyünk javára kezdtek a tánczvigalmak rendezését, a mi jelentékeny összegekkel növelte a nemzeti vagyont.

Királyunk ő felsége az idén is — miként a tavaly — 100 frttal váltotta meg jegyét.

*

Egyesületi évünk e legfontosabb mozzanatának hálás fölemlítése után ugorjunk most vissza tavalyi közgyűlésünk két eseményére, melyekről a — habár mily rövid — számadás is e jelentés keretébe tartozik.

Egyike ezeknek az „Emke székely kiállítás“, mely sepsi-szentgyörgyi közgyűlésünk alkalmával, a gyűlés helyén, háromszék-megyei választmányunk által rendeztetett. Hátul a „Függelék“ rovatában részletesen adjuk ama jelentést, melyet a kormány egyik miniszteri biztosa e közgazdasági akciónkról kiküldőjének adott; itt magáról a lefolyásról emlékezünk meg.

Aug. 25-én nyílt meg a kiállítás. Kevéssel 9 óra után már díszes közönség volt együtt, fokozott érdeklődéssel várva a perczet, mely a kiállítás termeiben a látogatásra alkalmat nyújt. A rendező bizottság nemzeti színű jelvényekkel ünnepélyesen öltözve várta a kiállítás és megye vezérérfiát, Potsa József főispánt, háromszék-megyei választmányunk elnökét. Potsa József megérkezvén, nagyhatású beszédet intézett az összegyűlt közönséghez. Elmondta, hogy ezt a kiállítást az Emke választmánya megbízásából rendezték s hogy ennek élére őt szintén ennek hazafias bizalma emelte. Nagy vonásokban rámutatott beszédében a székely kiállítás céljára. Hogy a nemzeti fejlődés alapfeltételeinek, az ipari és kulturális haladás tényezőinek létezéséről adjunk minálunk tanúbizonyságot. Hogy gazdagodjunk az önismeretben s alkalmat nyujtsunk másoknak a velünk való ismerkedésben. A székelységnél — mondá — az ipar nem új. Létezett az már a legrégibb történeti időkben. Csak átalakulásokon ment át saját szükségleteihez s a fogyasztó közönség igényeihez képest. S mert ipari fogyasztását a szomszéd Romániában találta meg eddig csupán, azért a székely nép ipari tevékenységén mindez ideig az egyoldalúság bizonyos jellege látszott meg. Hozzájárultak másnemű gátló akadályok: közlekedés hiányossága, forgalom nehézsége, melyek megannyi ellenségei voltak a székely ipar fejlődésének. Ujabb időben, midőn a kormány hathatós intézkedésekkel járult a székelyek iparának emeléséhez, csak helyi intézkedések ellensúlyozták a kormány törekvéseinek hatását. Így például a brassói iparkamara, melynek feladata volna iparpiazzot mutatni a székelyek számára, egész mostanig német nyelven adta ki a maga értesítéseit és évkönyveit, a melyek ilyenformán természetesen elvesztek a székely iparosokra nézve. Mindezek daczára azonban a székelyek hagyományos munkaszeretete, őseitől öröklött hajlama és hangyaszigalma pihenőt nem tart a munka terén. Ha a csaták zajában karddal és vérrel védelmezte önmagában a hazát, ma szorgalommal, munkával, s a kulturai tényezők felhasználásával áll be a küzdők sorába. Reménye van, hogy eljön az idő, mikor vasutak fogják megkönnyíteni a közlekedés miatt fennálló nehézséget; reményli, hogy a székely ipar legyőzi az akadályokat, melyek most fogva tartják a legjobb akaratot is, s fel fog virágozni ez a nép iparában, ipara által közművelődési és közgazdászati életében. Az elnök-főispán nagyhatású beszéde után Szász Róbert miniszteri biztos beszélt, üdvözlőlvén az Emké-t munkájában s hangsúlyozván, hogy való-

ban nem szabad a kormányzástól várnunk mindig saját egyéni emelkedésünket: nekünk magunknak kell beállnunk a nagy munkához, ha boldogúlni akarunk. A termek megnyíltak, a közönség várva várt órája itt volt, hogy megtekintse a székelyek impozáns, szép kiállítását, melyben résztvettek az összes székely megyék, Udvarhely-megye kivételével. A Mikó-tanoda két emeletén összesen tíz nagy teremben volt elhelyezve a kiállítás. A XI. csoport, az erdészeti ipar kiállítása, úgyszintén a gazdasági eszközök és kocsik, gépek stb. lenn voltak elhelyezve az udvaron. Ezenkívül még két teremben az erdészeti osztálynak szakszerű és áttekinthetőség tekintetében legszebben rendezett kiállítása volt. A „Székelyföldi iparmúzeum“ által kiállított ipartermékek egy tágas termet foglaltak el, hol az iparmúzeum öre szakértelemmel adta meg a kellő felvilágosításokat a látogatóknak. Gondos katalógus vezetett a termeken keresztül.

Miután már tavalyi jelentésünkben megemlékeztünk arról, hogy kik mekkora összeggel járultak a jutalmakhoz: ennek felsorolását itt nem ismételjük. Halás köszönetünket nyilvánítjuk azonban itt is Pótsa József főispán elnöknek, kinek egyedül és főként köszönhető a kiállítás fényes sikere.

A kiállítás rendező-bizottsága s tiszta jövedelméből 200 frtot tett le egyesületünknel a kiállítás emlékére.

*

A másik emlékezetes dolog az „Írók és művészek társaságá“-nak lerándulása. Ezzel célunk az volt, hogy egyfelől nemzetiségi viszonyaink, közgyűlésünk, a székely fürdők s különösen székely kiállításunk bemutatásával világos képet adjunk a nyilvánosság férfainak Erdély helyzetéről; s hogy másfelől, különösen a szász városokban való megállás által alkalmat adjunk szász testvéreinknek a velünk való társadalmi érintkezésre, a részünkről rég óhajtott s mindig nélkülözött közeledés és megismerkedés megkezdésére.

A közvetítés nagy missziójára kértük föl fővárosi íróinkat, fönn az ország közvéleménye s lenn itt lakó, különösen szász ajkú polgártársaink felé.

Hadd hallja az ország tisztán állapotainkat s hadd lássa a nemzetiség, hogy a magyar chauvinista író csak a testvériséget hirdeti!

Aug. 21—28-ig Békés-Csaba, Arad, Déva, Vajda-Hunyad, Petrozsény, Piski, Segesvár, Brassó, Előpatak, Sepsi-Szt.-György megálló helyekkel folyt le a k. b. 80 tagból álló író és művész társaság lerándulása, mely első lépett be vendéglátó szász testvéreink hajlékába, honnan hosszú idő óta — nem mindig volt ez így! — nem tudni miért, száműzve volt minden a mi magyar.

Az állameszme diadalútjának nevezhetjük e lerándulást, mely — vajha annak megbizonyulását is jelentené, hogy folytonos jajunk az ország felé nem álhang, de valósággal a becsületes őrszem harangkongatása.

A napi sajtóból eléggé ismert lévén a ránk nézve nagy jelentőségű lerándulás minden részlete, e helyütt ismételtén csak köszönetünket nyilvánítjuk azon művésznőkkel és írókkal szemben, kik kérésünket meghallgatták, hívásunkat megértették.

A lépés jelentőségét, ki nem ismeri viszonyainkat, nem érti.

Az isten áldja meg azokat, kik az út fáradalmaira értünk vállalkozni képesek valának!

Különös köszönetünket fogadják pedig: Ábrányiné-Wein Margit urnő, Kordin Mariska, Kordin Riza és Komáromy Mariska kisasszonyok, továbbá Rákossy Szidi és Temešváry Lajosné urnők, valamint Völgyi Kornélia kisasszony, nemkülönben Ábrányi Emil, Bácskay Albert dr., Ferenczy József, Gelléri Mór, Hevessy József, Komócsy József, Kiss József, Kenedi Géza dr., Máté István, Szohner Antal, Siposs Antal, P.

Szathmáry Károly, Szana Tamás, Várady Antal dr. urak és mindenekelőtt a fáradhatatlan rendező titkár Dolinay Gyula úr, kik minden városban valamely közművelődési jótékony czél javára felolvasó- és hangversenyező-estélyt tartván, ezzel is egyesületünket szolgálták indirecte.

Az eként befolyt összeg pár ezer frtra rúg.

A társaság a sepsi-szt.-györgyi közgyűlés után, melyen testületileg vett részt, holott is Komócsy József úr intézett a közgyűléshez nagyhatású beszédet, Tusnád, Borszék, Sinaia, továbbá a Szent-Anna tó, torjai barlang és a tordai hasadék megtekintését vette föl programjába.

Köszönetet mondva tavalyi közgyűlésünkért, különösen az előpataki fürdő-birtokosságnak, hogy az összes vendégeket a fürdön elszállásolni szíveskedett, valamint a sepsi-szt.-györgyi rendező bizottságnak: áttérünk az igazgató-választmány idei munkájára.

*

Minden meghívás nélkül, mint eddig, együtt volt a lefolyt évben is minden hó 12-én d. u. 3 órakor az Emke választmánya, a midőn is — két esetet kivéve — mindig Bethlen Gábor gr. elnökünk vezette — két megyéje gondjai daczára soha nem lankadva és a legkisebb ügyre is vezérként befolyva — szokott egyenességével és igazságosságával a tanácskozást.

A Kolozsvár városházán tartott „erdélyi kis országgyűlés“ nem volt sem látogatottságban, sem lelkesedésben kisebb az előző éveknél.

A hazafias buzgalom ép úgy behozta minden gyűlésre a legmesszebb vidékek választott és virilis (alapító) választmányi tagjait, mint az első két évben is.

Bejártak, itt költekeztek Kolozsvárta, a minek méltó elbírálásánál ne fedjük, hogy M. Tud. Akad.-ánk első idejében a vidéki tagok ak Pest városa szabad szállást, az elnök és alapítók pedig napidíjat és úti költséget adtak; a 12 igazgatósági tag pedig rendszeres fizetést huzott.

Nem lankad az a magyar közszellem, mint némely önkicsinylők hiszik!

Részt vettek a gyűléseken különböző alkalommal, hogy mindenekelőtt a direktorium s egyes bizottságok üléseire is Segesvárról, illetve Keresedről bejáró elnökünket ne is említsük, a következő férfiak:

Alsó-Fehérmegyéből: Gáspár János ifj., megyei első aljegyző (N.-Enyed); Kovács Ödön, ref. theol. akad. tanár (N.-Enyed); Novák Ferencz, polgármester (Gyulathérvár); Teleki Árvéd gr., birtokos (Drassó); Teleki Gusztáv gr., birtokos (Drassó); Török Bertalan m.-főjegyző (N.-Enyed); Zeyk Gábor birtokos (Diód).

Brassómegyéből: Sztierényi József szerkesztő; Weisz Ignác dr. ügyvéd.

Budapestről: De Gerando Attila író; Papp Samu dr., orsz. képvis. Ugron Gábor orsz. képvis.

Hunyadmegyéből: Jósika Géza br. birtokos (Déva); Kuun Géza gr., birtokos (Maros-Németi); Pogány György főispán (Déva); K. Sándor József kir. közjegyző (Déva).

Kis-Küküllő megyéből: H. Gál Domokos a ispán, Horváth-Tholdy Lajos gr. országyűl. képviselő.

Kolozsmegyéből: Sombory Lajos birtokos (M.-Nagy-Sombor); Szacsavay Sándor birtokos; Vörös Sándor gazd. akad. igazgató.

Maros-Tordamegyéből: Kovács Ferencz apátplébános (Maros-Vásárhely).

Nagy-Küküllőmegyéből: Haller Jenő gr. nagy birtokos, Horváth László kir. tanf.

Szolnok-Dobokamegyéből: Kornis Viktor gr. nagy birtokos (Szent-Benedek).

Torda-Aranyosmegyéből: Bethlen Bálint gr., birtokos (Gyéres-Szt.-Király); Ugron Miklós (Záh).

Udvarhelymegyéből: Dániel Gábor id. főispán.

Azok számára, kik joggal érdeklődnek az iránt, vajjon kik folynak be Kolozsvárta az igazgatásba, összeállítottuk az idén is a gyűlések látogatóit, mi mellett nem mulaszthatjuk el hangsúlyozni, hogy minden alapítónak joga levén a

1887-88-ik
ÉVI JELENTÉS.

EMKE

IRTA ÉS ÖSSZEÁLLITOTTA
SÁNDOR JÓZSEF
közponeti főtitkár.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

megjelenésre, az egyesület kormányzása is az érdeklődés és buzgalom férfiai szerint veszi természetszerűen irányzatát.

Kolozsvárról eljárak üléseinkre: Ajtai K. Albert nyomdatulajdonos, Bak Lajos nagy iparos, Bartha Miklós orsz. képviselő és szerkesztő, Bénigni Sámuel nagy iparos, Beldi Akos gr. főispán, Biasini Domokos dr. birtokos, Biró Béla kanonok, róm. kath. status referens; Bonis István m.-főjegyző, Concha Győző dr. egyet. tan., Csernátoni Gyula dr. ev. ref. főgymn. tanár, Cseh Lajos ny. bányaatanácsos, Deáky Albert ügyvéd, Ditrói József mérnök, Eltes Károly dr. apátplébános, Esterházy Kálmán gróf orsz. képvis., Felméri Lajos dr. kir. tud. egyet. tanár, Ferencz József unit. püspök, Ferenczi Ignác iparos, Gamauf Vilmos erd. gazd. egyt. titkára, Groisz Gusztáv dr. e. tan., Groisz Béla dr. orvos, Groisz Viktor dr., Haller Károly dr. kir. tud. egyet. tanár, Haller Rezső ügyvéd, Hegedüs István dr. kir. egyt. tanár, Hory Béla árvaszéki elnök, Incze József ügyvéd, id. Jósika Lajos br. birt., Jósika Sámuel br. főispán, Korbuly József szerkesztő, Matskási Pál m. árvaszéki ülnök, Magyary Mihály segéd-szerkesztő, Nagy Gábor iparos, Orbán József iparos, Pataki Viktor mérnök, Polcz Rezső ügyvéd, Sigmund Dezső orsz. képvis. Szász Béla dr. e. tanár, Szász Gerő ev. ref. egyházker. jegyző, Szabó Samu ev. ref. főgymn. tanár, Székely Miklós gyógyszerész, Szenkovich Márton birt., Török István dr. ref. főgymn. tanár, Weisz Mór gyártulajdonos.

A tavalyi közgyűlés egyhangú határozatából tisztikarunk és választott igazgatóválasztmányunk következőleg állapítottatott volt meg:

Tiszt. elnök: Kuun Kocsárd gr., birtokos. Al-Gyógy. (Hunyadm.)

Elnök: Bethlen Gábor gr., Kis- és Nagy-Küküllőmegyék főispánja. Segesvár.

Alelnökök: Haller Károly dr., kir. tud. egyet. tanár. Kolozsvár. Bánffy Ádám br., birtokos. Választ. (Kolozsm.) Bartha Miklós az „Ellenzék” szerk. Kolozsvár. Horváth Gyula orsz. képviselő. Budapest. Jósika Sámuel br., Kolozs megye főispánja. Kolozsvár. Teleki Domokos gr., orsz. képviselő. Kézdivásárhely. (Szolnok-Doboka megye).

Titkárok: Sándor József, hírlapíró, Kolozsvár. (Mindennemű levél és pénzküldemény hozzá címzendő.)

Jegyzők: Csernátoni Gyula dr., ev. ref. főgymn. tanár. Kolozsvár. Splényi Árpád br. birtokos. Szabó Gyula városi főjegyző. Kolozsvár. Sztterényi József, a „Brassó” szerkesztője. Nagy József ev. ref. lelkész. Nagy-Szeben. Török István dr. ev. ref. főgymn. igazgató Kolozsvár.

Jogtanácsosok: Haller Rezső, ügyvéd. Kolozsvár. Reményi Antal, ügyvéd. Budapest.

Választott igazgató választmányi tagok: Bánffy Zoltán br., Maros-Tordamegye főispánja. M.-Vásárhely. Bénigni Sámuel, nagy iparos. Kolozsvár. Bethlen Bálint gr., birtokos. Gyéres. Concha Győző dr., kir. tud. egyet. tanár. Kolozsvár. Dániel Gábor, id. Udvarhely megye főispánja. Székely-Udvarhely. Esterházy Kálmán gr., orsz. képviselő. Kolozsvár. Felméri Lajos dr., kir. tud. egyet. tanár. Kolozsvár. Ferencz József unitárius püspök. Kolozsvár. H. Gaál Domokos, alispán. Dicső-Szt.-Márton. Haller Jenő gr., birtokos. Medgyes. Hegedüs István dr., kir. tud. egyet. tanár. Kolozsvár. Horváth László, kir. tanfelügyelő. Segesvár. E. Kiss Károly, ügyvéd. N.-Szeben. Koos Ferencz, kir. tanfelügyelő. Brassó. Kornis Viktor gr., birtokos Deés. Kovács Ferencz, apát-plébános. M.-Vásárhely. Kovács Ödön, dr. ev. ref. theol. akad. tanár. Nagy-Enyed. Kuun Géza gróf, birtokos. Maros-Németi (Hunyadm.). Lönhart Ferencz, erd. róm. kath. püspök. Gy.-Fehérvár. Novák Ferencz, polgármester, kir. tan. Gyulafehérvár. Polcz Rezső, ügyvéd. Kolozsvár. K. Sándor József kir. közjegyző Déva. Sigmund Dezső, orsz. képviselő. Kolozsvár. Szász Béla dr., kir. tud. egyet. tanár. Kolozsvár. Szász Dénes kir. törv. bír. Beszterce. Szász Domokos, erd. ev. ref. püspök. Kolozsvár. Szoboszlai Károly, alispán. Segesvár. Teleki Gusztáv gr., birtokos. Drassó. (Alsó-Fehérmegye) Török Bertalan, megyei főjegyző, Nagy-Enyed. Ugron Gábor, orsz. képviselő. Székely-Udvarhely. Weisz Ignác dr., ügyvéd. Brassó. Zeyk József, birtokos. Gombás. (Alsó-Fehérmegye).

E névsoron mindjárt az egyesületi év elején pótolhatatlan hézagot ütött a kérlelhetlen halál. Okt. 26-án alelnökünk, Losonczy Bánffy Ádám báró meghalt. Az első főúr dőlt ki benne, ki egyesületünket mindjárt megindulásakor fölkarolta. Jelen volt az 1884. decz. 27-én tartott legelső szűkkörű értekezleten s pár nap múlva rá 1000 frttal, nevével s a közönségnek szóló lelkes levéllel lett az Emke első mágna-alapítója. Azóta a pusztító kór daczára sem szűnt meg mindvégig legbensőbb érdeklődéssel kísérni egyesületét, melynek választmánya a kora halál fölött az által sietett őszinte mély gyászának kifejezést adni, hogy koporsójára Választótanács a temetéskor küldöttség által helyezettett koszorút, fájó

emlékét jegyzőkönyvileg örökítette meg s a gyászoló özvegynek részvét iratban is kifejezte bánatát a nagy veszteség fölött.

Folyó év június 24-én vesztettük el váratlan és megdöbbentő halállal Teleky Gusztáv gr. választmányi tagot, egyesületünk legnagyobb — 1000 frtos — alapítóját, kinél nem volt az Emke.-nek igazabb s érdeklődőbb barátja senki. Igazgató választmányunk jul. 12-iki ülésében a jegyzőkönyv rendjén bánatosan örökítette meg a nemes gróf felejthetetlen emlékét.

Aggódva kérjük azonban a két veszteség után, vajh küld-e nekünk a gondviselés hasonló férfiakat?!

Családi viszonyaiban beállott változás következtében, mely miatt Kolozsvárról elköltözni kénytelenítettett, sajnosan kellett elfogadnunk Jósika Sámuel báró alelnökünk időközben történt lemondását, a mivel szemben kellemes vigasztalásul szolgál, hogy a báró úr — egyesületünkhöz intézett emelkedett átiratában — a távolban is megígérte egyesületünknek minden körülmények közt legmelegebb támogatását.

Egyik jegyzőnk, Rieger Imre Kaposvárra tanárrá történt kinevezése folytán Kolozsvárról szintén elköltözvén, benne az Emke. egyik legrégibb, legbúzóbb s legszorgalmasabb jegyzőjét vesztette el. Választmányunk köszönő iratban búcsúzott el jegyzőjétől, ki a mozgalom kezdete óta leglelkesebb munkásaink közt állott.

Az idén is a direktorium átlag minden hónapban két gyűlést tartott s számos folyó ügyet intézett el válaszmányon kívül is. Általában a havi- fixirozott választmányi gyűlések folytán e közegünkre háramlott a praeparálás munkája s nem egy esetben a legkomolyabb felelőség. A tagok az idén is Biró Béla kanonok, Felméri Lajos dr. egyet. tanár és Sigmond Dezső orsz. képviselő voltak.

Tekintettel az újabban felmerült kérdések természetére, melyek mindannyiszor egy-egy delegált bizottság kiküldését föltételezik: az idén szakosztályaink kevésbé voltak igénybe véve, kivéve az egy irodalmi, melynek munkájáról hátrább emlékezünk meg.

*

Eltekintve a megindult akció ezerszeres részletétől, legtöbb dolgot adott az idén választmányunknak a közművelődési testvér-egyesületekkel való kontaktus ügye, minek alapja tavalyi közgyűlésünk legmeritálisabb határozatában volt letéve.

Ez életbe vágó ügy méltó reá, hogy egyéb, ha mindjárt szintén fontos kérdések kiszorításával is, részletesebben foglalkozunk vele.

Friss emléken van még az a nagyhatású beszéd, melylyel Bartha Miklós alelnök a sepsi-szent-györgyi közgyűlésen, mint fölkért előadó elragadta a hallgatóságot, kifejtvén egyesületünknek az Országos Magyar Iskolaegyesület által kezdeményezett s Budapestén 1887. őszén megtartandó országos közművelődési kongresszuson való egyedül lehetséges magartatása szempontjait.

A közgyűlés akkor reassumálván a közművelődési egyesületeknek ugyancsak Budapestén korábban tartott értekezlete tapasztalatait is, egyhangúlag mondta ki, hogy egyesületünk: 15 tagot küld a kongresszusra; bármely központosítási eszmét teljesen, s feltétlenül elvet, s a küldöttek csakis ily értelemben szólhatnak; a kongresszust csak tanácskozási és érintkezési forumnak tekinti, de határozatképesnek nem; indítványozni fogja, mikép jövőre ily kongresszusra az egyesület csak tagjaik számarányában küldhessenek képviselőket.

Az utasításhoz híven az okt. 10-én megtartott kongresszuson következő képviselőink jelentek meg Budapesten: Bartha Miklós alelnök. Bánffy Bélágr., a kitelepítő székely-szakosztály elnöke, Beksics Gusztáv, orsz. képviselő, Dessewffy Aurél gr. a fővárosi választ. elnöke, Deák Albert, a Kolozsvár városi választmány alelnöke, Esterházy Kálmán gr., orsz. képviselő, Felméri Lajos dr., kir. egyet. tanár, Haller Károly dr., alelnök, Horváth Gyula alelnök, Hegedűs Sándor orsz. képvis., Reményi Antal e. jogtan., 'Sigmond Dezső, orszgy. képviselő, Sándor József titkár, Szathmáry György választmányi tagok.

Mellőzve itt a három napig tartott s fölötte terhes küzdelmek leírását, a fölmenetel eredményeképp alábbi határozatot közöljük, melyet Andrássy Tivadar gróf indítványára, mint kongresszusi egyhangú megállapodást enuncióált Tisza Lajos gr., a kongresszus elnöke. „A kongresszus — úgymond a közművelődési egyesületek kölcsönös érdekeit áthidaló szöveg — az állandó összeköttetést és szövetkezés létesítését szükségesnek tartja. Egyelőre azonban elegendő, hogy az időnkint összehívandó országos kongresszusok útján gyakoroltassék. A kongresszusokat az egyes közművelődési egyesületek indítványozzák a felgyűlt és előkészített anyaghoz képest, a budapesti Országos Iskola-egyesületnél, mely az E. M. K. E. fővárosi választmányával s egyéb közművelődési egyesületek által e célra a fővárosban netalán alakítandó bizottságokkal egyetértőleg jár el, a kongresszust összehívja és az anyagot programmba foglalja.“

Választmányunk nov. 12-ki ülésében — a küldöttek referálása rendjén — a kongresszus határozatait tudomásul vette, de egyébképp éppen a kongresszus ügyrendjére való hivatkozással kimondta, miképp a hozott határozatokat egyesületünkre nézve kötelezőknek nem tekinti.

Egyesületünk különben csak a spontán és autonóm társadalmi működés természetével ellenkező bármimemű kormányzati központosításnak levén ellensége: nem lakadt ezután sem, mint már annak előtte megalakulása óta nem, az anyaállam testvér-egyesületeivel a természetes benső, szellemi érintkezés kérdését szolgálni.

Hiszen egész munka-programmunk, melynek alapgondolata a székelységnek az alföldi magyarságával való ethnographiai, országrészünknek az anyaállammal s fővárosunkkal végleges társadalmi és közgazdasági uniója: kezdet óta a célra vivő szálak fölkeresésére és megragadására utalt. A minthogy ily célból hívtuk életre első sorban hatalmas fővárosi választmányunkat; kerestük föl már régen egyetértő működésre a „Biharmegyei népnevelési egyesület“-et; léptünk egységre az aradi „Kölcey egyesület“-tel, a „Szilágymegyei Wesselényi egyesület“-tel, még mielőtt az Iskola-egyesületnek és a felvidéki testvér-egyesületnek eszébe jutott volna a kongresszus eszméje; s a Budapesten lakó székely-egyesületet sem egyéb indokolással szólítottuk föl.

A különböző irányban évek óta folyó levélbeli érintkezésünknek lett eredménye így, hogy f. évi ápril 12-iki választmányi gyűlésünkől egy bizottság küldetett ki oly feladattal, miképp az Erdélyhez legközelebbi tehát legszomszédosabb testvér-egyesületek területére utazván, ott — a hosszadalmas írásbeli érintkezés helyett — szóbelileg normatívumokban állapodják meg a szembetalálkozó működés eszközölhetésére nézve. (Mint mondók a szilágy- és arad-megyei legközelebbi egyesületekkel már egységünk is volt).

Elősegítették munkánkat ez irányban Sipos Orbán kir. tanfelügyelő és Kovács Lajos „Széchenyi társ.“ igazgató uraknak Nagy-Váradról, illetve Szathmárról ismételtlen hozzánk intézett bizalmas levelei.

A Bethlen Gábor gr. elnök, Haller Károly dr. és Bartha Miklós al-elnökök, valamint Sándor József titkár személyéből álló küldöttség ápr. 13-án érkezett Nagy-Váradra, hol a „Biharmegyei népnevelési egyesület“ egyesületünket valóban feledhetetlen meleg és fényes fogadással tisztelte meg.

A megérkezés után nyomban gyűlés tartatott, melyen a testvér-egyesület részéről Beöthy Andor alispán, elnök, Ritoók Zsigmond kir. tan. és Sipos Orbán kir. tanf., alelnökök, valamint Berkovics Ferencz választmányi tag vettek részt.

Hosszas és beható tanácskozás után a biharmegyei testvér-egyesület küldöttei is egyhangúlag kimondották, mikép mindennemű központosítási törekvésnek egyesületünkkel együtt minden erőből (mint már a kongresszuson is) ellenállanak: annál inkább örömmel készek azonban egyesületünkkel a már megindult egyöntetű eljárást, mint egyedül gyakorlatit, folytatni.

A tanácskozás után tartott fényes díszebéd, melyen részt vett Nagy-Várad összes intelligenciája, csak folytatása volt e gyűlésnek, menynyiben az elhangzott programmszerű beszédek és megismerkedés minden mesterséges organizációnál közelebb hozták a két egyesület vezérferfiát, az egykor — fejedelmeink alatt — nemzetileg és stratégiaileg együtt küzdött területek hazafias társadalmát.

Küldöttségünk ápril 14-én érkezett Szathmárra.

Itt is mindjárt a megérkezés után d. e. 11 órákor gyűlésre jött össze a két bizottság. A Széchenyi-társulat részéről Domahidy Ferencz főispán, elnök, Ujfalussy Sándor cs. és kir. kamarás alispán, alelnök, az agg Kovács Lajos társ. igazgató, nagy Széchenyink egykori államtitkára; Kováts Eduárd, Kováts Agoston, Kováts Béla, Kováts Jenő, Jákey Mór, Szerdahelyi Agoston, Jandrisics János, Baudisz Jenő, Jákó Mihály, Fekete Sámuel dr., Tabajdi Lajos és Sarmaságh Géza titkár vettek részt.

A széles omlású és bő mederben folyó tárgyalás még ebéd alatt is tartott s folyt késő délutánig, a midőn közös megállapodásként következő határozat enun-
ciáltatott: „Az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület“ a „Széchenyi-társulat“-nak a magyar kultur-társulatok egyesülése tárgyában a múlt országos köz-
művelődési kongresszuson tett indítványát azon módosítással fogadja el s ehhez a Széchenyi-társulat is hozzájárul, hogy a legközelebbi kongresszus küldjön ki egy központi bizottságot azon időre s azon feladattal, hogy a bizottság az országban létező közművelődési egyesületek részére eszközölje ki a törvény-
hozási tényezőknél az országos pótdát, esetleg egy sorsjegy-kölcsön kibocsátását. Ezen ideiglenes bizottság az egyesületek tagjainak számaránya szerint alkottas-
sék össze. A legközelebbi kongresszust még ez év folyamán Debreczenbe az Emke és a Széchenyi-társulat közösen hívja össze.“

Ezen határozat bejelentésénél elnökünk a máj. 12-iki vál. ülésen külön is hangsúlyozta, hogy a kiküldendő ideiglenes bizottság mandátuma csak addig terjed, míg vagy az országos pótdát, vagy a sorsjegy-kölcsön kieszközöltetett. Igazgató-választmányunk az elnöki kijelentés értelmében jóváhagyó tudomásul vevén a bizottság eljárását s a hozott határozatot kimondta, hogy e megállapodás értelmében teszi magát érintkezésbe a további teendők iránt a szathmári- és biharmegyei testvér-egyesületekkel.

Nem mulaszthatjuk el, hogy kellemes emlék gyanánt föl ne hozzuk a Szathmárt is tapasztalt páratlan vendégszeretetet és barátságot. Azon este tartott fényes banketten résztvett az összes szathmári és nagybányai intelligencia, valamint az ott helyi közöshadseregbeli tisztikar több tagja is.

Úgy a bíhari, mint a szathmári vezérferfiak megigérték brassói közgyűlésünkön megjelenésüket, a mivel csak az igaz kölcsönös megismerés és vállvetett eljárás lesz megpecsételve.

Év folyamán, mindezek megtörténte után, egyesületünk Szolnok-Doboka-megyei választmánya tett további indítványt választmányunkhoz ez ügyben.

*

Megkezdett akciónk megállapodása szerint tudvalevőleg f. év január 1-vel vette kezdetét az összes segélyek folyósítása.

Közlöttük már programmunkat, működési elveinket; számot adtunk a működés vonalairól, a célról, eszközökről, melyekkel haladunk: azért ezen rengeteg anyag még oly tömör ismétlésébe itt nem bocsátkozhatunk, hanem fenntartjuk magunknak, hogy bármely oldalról jövő érdeklődéssel szemben, készséggel rendelkezésére bocsáthassuk idevonatkozó összes nyomtatott munkálatainkat.

Itt csak azon körülményre mutatunk rá különösen, hogy az Emke nem jutalmakat osztogat, hanem biztosított fizetéssel rendszeres papi, tanítói, ovói stb. állásokat kreál vagy tesz élhetővé.

Ez okból folyton tőkésít s csak a kamatjövedelmek fölött diszponál, mindig utólag s mindig évek sorára lekötve a már biztosított rentét. A midőn e körülményre, hogy az Emke nem homokra építi feltétlen előhaladását, újabb és újabb tőke teremtésének hangsúlyozása mellett, nagyon felhívónk a nemzet figyelmét, egyszersmind eként nyújtott s el nem használt ezereinkhez tapodó sokszoros haszonra is figyelmeztetni kötelességünk.

Tavalyi nagy segélyző megállapodásunkhoz a lefolyt évben szintén hozzáadtuk — megfelelő tőkegyűjtésünk kamatai terhére — újabb és tovább segélyezendő helyeink csoportját.

A segélyező ad-hoc 7-es bizottság, melynek két év óta a legterheesebb feladat jutott ki, az idén is — mondhatni — permanens munkát végzett.

Figyelni a szilárdan föllállított alapelvekre, ezek szerint s egyéb körülmé-
kintő szempontokból elbírálni a beérkező fiókegyesületi, egyházi és magánjavaslatokat, új helyeket is fedezni föl felületes végett, ügyelni a rendszerességre és tervszerűsége; organikus élő munkát fejleszteni tovább, végre minden irányban igazságot osztani s álláspontját a választmány előtt sokszor nagy küzdelemmel megvédeni: ez volt nagy feladata a 7-es bizottságnak, melynek elnökként élén Bartha Miklós alelnök s előadóként sodrójában Hegedűs István dr. választmányi tag állott.

Ők és bizottsági tagtársaink u. m. Biró Béla, Bethlen Bálint gróf, Groisz Gusztáv dr., Gamauf Vilmos és Sándor József titkár végezték a terheesség mellett bizvást legkényesebb munkát, melynek hosszúságáról, állandóságáról csak annak lehet fogalma, ki tudja, mily — méltán — feltékenyen és bírálva örökdió a közvélemény az egyesület pénzeinek distribuálása fölött.

A bizottság tapintatának, mérsékletének s részrehajlatlanságának köszönhető, hogy ma már e pillanatban — istené a hála — minden vidék és felekezet — harmoniában az egyesülettel — a segélyezési eljárást helyesli s a megkezdett építésben tiszta hazafias lánggal munkál közre.

Ha terünk engedné, érdekes volna fiókjaink nyilatkozatait közölnünk, mint bizonyítékát annak, hogy országrészünkben az akarat és gondolkodás egy összhangban találkozik, s hogy az Emke valóban egyetemesítő nemzeti alkotás minden legkisebb ízében.

Az egyházak részéről nem mulaszthatjuk el akeziókn e megindítására tett bátorító nyilatkozataik bármily rövid reprodukcióját.

L őnhart Ferencz, r. kath. püspök ő exelenciája a kiutalt első segély alkalmával f. év jan. 12-én hozzánk intézett főpásztori soraiban köszönettel fogadva az első zsenget, a következő mely hazafias kijelentést teszi: „Nem is mulasztottam el — úgymond — a segélyben részesülő egyéneket még fokozottabb búzgóság és odaadó tevékenységre felhívni, hogy a közművelődés érdekében kifejtett lelkes munkálkodásukat követő sikerrel viszonzhassák.“

Annak az egyháznak hangja ez, mely a múltban tagadhatatlanul a nemzetet nevelte.

Ugyanaz nap, szintén jan. 12-én vettük az unitáriusok e. k. tanácsának örvendetes átiratát, mely szerint az ülés „nagy méltánylással és köszönettel“ fogadta első áldozatunkat, mit — isten után — e magyar egyházunknak nyújtánk.

Az újonnan alakult brassói ág. hitv. ev. magyar egyházmegye főesperessége nem késett szintén „forró köszönetét fejezni ki, azon biztosítással, melyszerint az esperességet egyházi életének nemzeti irányban való fejlesztésétől semminemű tekintetek el nem térítendik.“

Hazafias magyar zsidóságunk nevében talán legelső volt a kolozsvári izr. neolog hitközség, az első ilyen Erdélyben, ki egyesületünk segítő kezével szemben alábbi fölmelegítő átiratot intézte igazgató választmányunkhoz:

„Nem mulaszthatjuk el, sőt kedves kötelességünknek tartjuk legmélyebb hálánkat kifejezni a nemes és magasztos célú egyesület tek. választmányának azon tényért, melyszerint a nyújtott igen kedvező kölcsön által lehetségessé tette, a most még szerény anyagi viszonyok között lévő hitközségünk kulturcélját hathatósan előmozdítani. Őszinte köszönettel adózunk ezért a nemes egyesület választmányának. Biztosítjuk arról is, hogy az egyesület érdekét és célját mindig szem előtt tartandjuk s annak előmozdításán — tőlünk telhetőleg — fáradozni fogunk. Kérjük is, hogy templomunkban való elhelyezés végett hozzánk két darab gyűjtő perselyt juttatni méltóztassék.“

A legnagyobb erdélyrészi magyar egyházzal, a ref. egyházkerülettel, mely nélkül egyesületünk kétségtelenül félszeg és béna maradt volna, szintén sikerült pár hét előtt a felmerült controverziákat eligazítanunk.

Kiküldött 7-es bizottságunk jun. 11-én találkozáván az egyházkerület kiküldött bizottságával, megalkottattatott a szerződési forma, melynek elfogadásából egyik magyar felekezetünk sincs kizárva, habár választmányunk kimondta, hogy a nélkül is épúgy kész minden irányban nyújtani a segélyt.

Az Emke, mint az igaz édes anya, boldog, ha emlőit nyújthatja.

A ref. egyházkerület kiküldött bizottságával történt megállapodás még az egyházkerület jóváhagyását várja ugyan: nem hisszük azonban, hogy e tekintetben többé akadály álljon föl.

Ezek szerint tehát segélyeink vagy már rendszeresen folyósítottak ez éven, vagy még az év folyamán mind folyósítva lesznek.

Az összegek készen kiutalva, mint ez évi kiadás, készletben is állanak. Ha a ref. egyházkerület — mint azt más felekezet főpásztorával szemben is tettük — a helyen — egyesületünk meggyőzésével — netán változtatni óhajt, ez a megszavazott összegben már változtatni nem fog.

Az előrebocsátottak szerint is, de tekintettel arra, miként egyesületünk soha nem ad ki egy fillért is a nélkül, hogy azzal az illető helyen a társadalmi

erőt és áldozatkészségét megfelelőleg ne fructifikálná: büszkén tesszük közre az Emke segélyezései arany táblájának alább következő tömör kimutatását.

Folyó 1888. év. jan. 1-től kiutalta, kifizette s még ez évben kifizeti az Emke e tabella szerint a megfelelő összegeket.

A.

E g y h á z a k n a k.

I.

Egyházaknak személyi járandóságra, tíz éves megszavazott segély első részlete gyanánt.

Alsó-Porumbák (Fogarasm.) kath. lelkész	100	frt.
Abosfalva (K.-Küküllőm.) kath. tanító	100	"
Békás (Csíkm.) kath. lelkész	200	"
Boldogfalva (K.-Küküllőm.) ref. tan.	150	"
Brassó (Brassóm.) luth. lelk.	200	"
Buzás-Bocsárd (Alsó-Fehérm.) ref. tan.	50	"
Csertés-Aondol (Hunyadm.) kath. tan.	200	"
Csomafája (Kolozm.) ref. tan.	50	"
Dobra (Hunyadm.) kath. lelk.	120	"
Hari (Alsó-Fehérm.) ref. tan.	100	"
Ilosva (Szilágym.) ref. tan.	50	"
Kajántó (Kolozm.) ref. tan.	50	"
Kis- és Nagy-Bun (K.-Küküllőm.) ref. tan.	50	"
Komjátszeg (Torda-Aranyosm.) unit. tan.	50	"
Kövesd (Szilágym.) ref. tan.	50	"
Küküllővár (K.-Küküllőm.) ref. lelk.	100	"
Lőrinczréve (Alsó-Fehérm.) ref. isk. helyiség bérletére (5 évre)	25	"
Maros-Gezse (Alsó-Fehérm.) ref. tan.	50	"
Maros-Szt-Király (Alsó-Fehérm.) ref. tan.	50	"
Medgyes (N.-Küküllőm.) ref. lelk.	100	"
Mező-Örményes (Kolozm.) ref. lelk.	300	"
N.-Szeben (Szebenm.) ref. lelk.	50	"
" " kath. lelk.	50	"
Naszód (Besztercze-Naszódm.) kath. lelk.	300	"
Néma (Szolnok-Dobokam.) ref. tan.	50	"
Oláh-Ujfalu (Fogarasm.) ref. lelk.	50	"
Orláh (Szebenm.) kath. lelk.	50	"
Pánczél-Cseh (Szolnok-Dobokam.) ref. lelk.	100	"
Récse (Szilágym.) ref. tan.	50	"
Segesvár (N.-Küküllőm.) ref. lelk.	100	"
Szász-Sebes (Szebenm.) kath. tan.	100	"
Szász-Ujfalu (Alsó-Fehérm.) ref. tan.	50	"
Szind (Torda-Aranyosm.) unit. tan.	50	"
Topánfalva (Torda-Aranyosm.) kath. lelk.	100	"
Tölgyes (Csíkm.) kath. tan.	300	"
Uzdi-Szt-Péter (Kolozm.) ref. lelk.	100	"
Összesen :	3645	frt.

II.

Egyházaknak dologi kiadásokra és egy évi segélyként.

Alsó-Tűők (Szolnok-Dobokam.) ref. isk.	300	frt.
Csomafája (Kolozsm.) ref. isk.	300	"
Goroszló (Szilágym.) ref. isk.	200	"
Héjasfalva (N.-Küküllőm.) ref. isk.	400	"
Ilosva (Szilágym.) ref. isk.	300	"
Kajántó (Kolozsm.) ref. iskola	600	"
Komjátszeg (Torda-Aranyosm.) unit. isk.	600	"
Maros-Ludas (Torda-Aranyosm.) ref. isk.	500	"
Maros-Szt.-Anna (Maros-Tordam.) ref. iskola	300	"
Maros-Szt-Király (Alsó-Fehérm.) ref. isk.	300	"
M.-Csaholy (Szilágym.) ref. isk.	300	"
Pusztá-Kamarás (Kolozsm.) ref. iskola	300	"
Sárd (Alsó-Fehérm.) unit. isk.	500	"
Szakadát (Szebenm.) luth. isk.	100	"
Sz.-Régen (Maros-Tordam.) ref. isk.	600	"
Sz.-Újfalú (Alsó-Fehérm.) ref. isk.	200	"
Szent-Margita (?) ref. isk.	300	"
Szind (Torda-Aranyosm.) unit. isk.	600	"
Összesen:	6700	frt.

Összesen: 6700 frt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

F i ó k o k n a k.

I.

**Fiókoknak személyi járandóságra 10 éves megszavazott segély első
részleteként.**

Alpestes (Hunyadm.) óvó	150	frt.
Alvincz-Borberek (Alsó-Fehérm.) óvó	150	"
Balázsfalva (Alsó-Fehérm.) ha áll. isk. létesül	400	"
Besztercze (Besztercze-Naszódm.) óvó	300	"
Brassó (Brssóm.) bolonyai óvó	200	"
" " belvárosi óvó	200	"
" " iparisk. tápint. ösztöndíj	100	"
Borbánd (Alasó-Fehérm.) óvó-tanító	150	"
Cserna-Keresztur (Hunyadm.) óvó	150	"
Déva (Hunyadm.) főreálisk. tápintézeti ösztöndíj	150	"
Gyalú (Kolozsm.) óvó	300	"
Kis-Sebes (Glasner és Ebeschitz kőbányatelepe) 6 oszt. vegyes	250	"
" " " " népisk., nyugdíjalap	18	"
Kolòzs-Barakka (Kolozsm.) áll. vasuti isk.	100	"
Magyar-Igen (Alsó-Fehérm.) leányiskolai tanítónő	300	"
M.-N.-Zsombor (Kolozsm.) közs. tan.	275	"
Mező-Szengyel (Torda-Aranyosm.) kath. isk. tanítónő	300	"
N.-Rápolyt (Hunyadm.) ref. isk. tanítónő	100	"
Nyén (Háromszékm.) közs. isk.	500	"

Ördögkút (Szilágym.) isk.-óvó	370	frt.
Petrozsény (Hunyadm.) óvó	250	"
Segesvár (N.-Küküllőm.) óvó	250	"
Toroczkó (Torda-Aranyosm.) unit. közs. isk.	200	"
Vajda-Hunyad (Hunyadm.) óvó	200	"
Összesen :	5363	frt.

II.

Fiókoknak befektetésre és jutalomra egy éves segélyként.

Bábony (Kolozsm.) tanító	25	"
Balázsfalva (Alsó-Fehérm.) olv. kör	50	"
Bolya (N.-Küküllőm.) szegény gyermekek segélye	15	"
Besztercze (Besztercze-Naszódm.) óvó	200	"
Brassó (Brassóm.) polg. keresk. test. iskolája	200	"
" " keresk. ifj. kör	50	"
Deés (Szolnok-Dobokam.) izr. tanító	50	"
Ér-Kává (Szilágym.) tan.	50	"
Ér-Mindszent (Szilágym.) tan.	50	"
Kis-Barcsa (Hunyadm.) egyházi czélokra	500	"
Kórod-Szt-Márton (K.-Küküllőm.) szegény tanulók taneszközeire	25	"
Küküllővár (K.-Küküllőm.) áll. népisk.	140	"
Lőrinczréve (Alsó-Fehérm.) iskola felszerelésekre	30	"
M.-N.-Zsombor (Kolozsm.) közs. iskolára	700	"
Medgyes (N.-Küküllőm.) szebeni, szászsebesi, beszterczei áll. isko láknak német-magyar nyelvtanokra	50	"
Nagy-Selyk (N.-Küküllőm.) áll. isk. szegény gyerm. segélyezésére	15	"
N.-Ólyves, szegény tanulók segélyezésére	10	"
N.-Szeben (Szebenm.) ip. ifj. olv. egyll.	100	"
Segesvár (N.-Küküllőm.) óvó fölszerelés	100	"
Sárd (Alsó-Fehérm.) isk. taneszközeire	30	"
Szászváros (Hunyadm.) ip. ifj. olv. egyll.	50	"
Toroczkó (Torda-Aranyosm.) rendkívüli segély	300	"
Tasnád-Szarvad (Szilágym.) tan.	50	"
Összesen :	2905	frt.

C.

Egyéb közm. és közg. czélokra

I.

Népkönyvtárakra.

Népkönyvtárakra f. 1888. évben	1000	frt — kr.
Összesen :	1000	frt — kr.

II.

Ipari czélokra.

Népfelkelési fölszerelések váll. lebonyolítására	389	frt 78 kr.
Fővárosi erdélyi bazárra	53	" 63 "
Összesen :	443	frt 41 kr.

III.

Gyertyánffy alapítvány.

Gyertyánffy Istvánnak az „Eötvös-alap“-nál tett 1000 frtos ala-

pítv. f. 1888. évben két tanító segélye	100 frt — kr.
Összesen :	100 frt — kr.

Összesen tehát 20,156 frt 41 kr-ra megy az Emke f. évi direkt segélyezése.

Tekintettel, hogy népkönyvtárak gyarapítására ezutánra minden évre 600 frt prelináltatott, s hogy 7900 frtnyi befektetési összeg restaurálására — választmányi határozatból — a helyreállításig folyó jövedelmünkből 5% fordítandó, a mi 395 frtot tesz: **10,053** frtot tesz (a Gyertyánffy alap 50 frt évi jövedelmével az összeg, mely már legkevesebb 10 évre a tőkekamat jövedelméből előre lekötöttetett).

Fenti 20,156 frt 41 kr jelen évi direkt segélyezésünk mellé veendő a vidéki választmányok, körök és fiókok által saját jövedelmök (rendes és pártoló tagoktól) 25%-ka terhére eszközölt indirekt segélyezések.

Nem fekszik még mind előttünk e tekintetben az elszámolás, azonban pár adat illusztrálja az Emkének napenként minden vonalon kisügarzó társadalmi erejét. Fölhasznált pl. f. évben igazgató választmányunk előleges jóváhagyásából a

B r a s s ó m e g y e i választmány :

- a) Óvó alapra 65 frt — kr.
- b) Márcz. 15-ki ünnepély jöv.-ből óvóra 86 frt 25 kr.

M a r o s t o r d a m e g y e i m a r o s v á s á r h e l y i választmány :

- a) Szegény gyermekeket segélyző egyesületnek 30 frt — kr.
- b) Nyárad-andrásfalvi iskola felszerelésére 20 frt — kr.

N a g y - k ü l l ő - m e g y e i választmány :

- Szegesvári óvó részére 80 frt — kr.

U d v a r h e l y - m e g y e i nővélasztmány :

- a) A székely-udvarhelyi „Mária Valeria“ gyermekkert alapjára 200 frt — kr.
- b) Sz.-udvarhelyi ev. ref. leány nevelde építési alapjára 25 frt — kr.
- c) Udvarhely járásnak nyári menedékházra 20 frt — kr.
- d) Homoród-oklándi járásnak ugyanarra a célra 32 frt — kr.
- e) A székely-kereszturi járásnak ugyanilyen célra 61 frt — kr.

A választmányoknak, köröknek és fiókoknak évenként eként fölhasználható összege is néhány ezer forint.

Mondottuk, hogy az egyesületünk aegise alatt lerándúlt „írók és művészek társasága“ mindenütt közművelődési célokra hangversenyezvén, ennek jövedelme pár ezer forint volt. Csak a Seps-Szentgyörgyön közgyűlésünk alkalmával rendezett koncert jövedelme 944 frt. volt, melyből 601 frt 80 kr egy Seps-Szentgyörgyön felállítandó „Közművelődési csarnok“ javára fordított.

Mekkora azonban értékben fölszámítva az a termékenynyé vált áldozat, melyet az Emke máris az egyházakkal való szövetekezése, az államtól való kérése s a vidéki birtokosság és társadalom esetenként külön áldozatra bírása által, életre hozott!

Minthogy legtöbb eseteink most vannak folyamatban, vagy pedig nagyon diskrét természetűek, csak példaként — a miként hogy ez egész jelentés csak vázlatos — álljon itt egy-egy eset a különböző felekezetek, államunknak és egyeseknek kérésünkre történt nagylelkű áldozatkészségéről.

A kolozsmonostori róm. kath. magyar lakosság érdekében átíratot intéztünk az erdélyi róm. kath. status igazgató tanácsához egy felekezeti iskola

felállítását illetőleg. A róm. kath. ig. tanács nem késett Kolozsmonostoron egy a törvény és a kor kívánalmainak megfelelő szervezettel újonnan építendő népiskola tervrajzát és költségszámítását elkészíttetni, s már ez év tavaszán az építést nagylelkűen foganatosítani, valamint gondoskodni arról is, hogy „egy okleveles és kellőleg dotált tanító beállítása folytán az Emke által kontemplált üdvös és hazafias célok ezen községben elérjessenek.”

Kérést intéztünk az erd. ref. püspökhöz az ugyancsak Kolozsvár tőszomszédságában fekvő Szamosfalva ref. felekezeti iskolája ügyében. Püspök ő méltósága választmányunkhoz intézett átiratában legnagyobb örömeinkre győzött meg arról, hogy e község ref. iskoláját nem csak korszerű lábra állítja, de magát az eddig leányegyházként élő hitközséget anyaegyházi rangra és állapotra emeli.

Évek óta volt az ojtói határszéli vámtól Sósmezőre leköltöztetett áll. vámtisztviselőség lelkész és iskola nélkül, miután utóbbi községben az államnak egy új templom építése oly költségére lett volna, hogy e miatt áll. r. kath. lelkészét inkább fenn az üresen maradt vámnál és templomnál hagyta. Kérésünkre a magas kormány kimondta Sósmezőn egy kápolna építését s mert időközben az idős lelkész elhalálozott, egy ifjú erőnek lelkész-tanító gyanánt alkalmazását.

Egyesekre nézve ott van pl. Sombory Lajos magyar-nagy-sombori birtokos, ki iskola-helyet és anyagot ígért, ha az egyesület a tanító fizetését s 700 frt építési költséget ad, a mint adott is. De ott van a kis-sebesi iskola. Kis-Sebesen ugyanis az ottani kőbánya telepen a Glasner és Eibeschitz czég hozzájárulásával, már az őszön 6 osztályú vegyes népiskolát állítunk föl. E célra a czég megfelelő telket, iskolai és tanítói lakkkal, az Emke javára telekkönyvileg bejegyzendő szolgalmi joggal, az iskola teljes felszerelését és a tanítónak évi 100 frtot ajánlott föl, míg a tanítói fizetés többi részét, azaz évi 250 frtot, valamint a nyugdíj alapba fizetendő 18 frtot az Emke vállalta magára.

Vagy rámutassunk-e az ördögkúti óvó-iskolára, — melyet egyedül Kormos Béla dr. versecsi közjegyző évi adományából tartunk fön s melynek fönntartásához évi 100 frt hozzájárulásra nyertük meg a „Wesselényi egyesület”-et, s helyiség fölajánlására Lázár Ferencz ott helyi birtokost. Magyar-igeni leányiskolánkat az általunk adott évi 300 frt mellett egyéb szükségletekben egyesek önkéntes adománya fedezi, mi már kötelezvénynyel tiz esztendőre lett biztosítva.

Igy van ez minden alkotásunknál. A nemzeti vagyonból nyújtott összegünk csak a kovász, csak a százszorosán gyümölcsöző mag.

Itt adjuk sorozatát azon helyeknek, melyekben egyházzal, állammal, vagy egyesekkel az alkotás terve, munkába van véve, s részben már folyamatban van.

Alsó-Ucsa, áll. isk.; Bereczk, óvó; Bodola, óvó; Brád, óvó; Bolya-Mihályfalva, óvó; Csicsó-Mihályfalva, közs. isk.; Diód, áll. isk.; Ditró-Hodos, közs. isk.; Erzsébetváros, ip. isk. részére seg. kérés a városi tanácstól; Gombás, áll. isk.; Gyimes-Bükk, áll. isk.; Gyulafehérvár, iparos legény-egyesület segélyezése; Hadrév, közs. isk.; Haró, ref. isk. megerősítése; Hosdát, ref. isk. megerősítése; Kereleő-Szt-Pál, óvó; közs. isk.; F-Kercsecsore, óvó; Kis-Sármás, áll. isk.; Kolozs, óvó; Kóhalom, óvó; Krakkó, áll. isk.; Kudu, óvó; Lozsád, óvó; Lőrinczréve, közs. isk. érdekében Tolnay Regináld birtokoshoz kérés; Lindsina, r. kath. lelk. állomás szervezése ügyében a r. kath. püspökhöz kérés; Magyar-Bagó, áll. isk.; Maros-Ilye, róm. kath. isk. megerősítése érdekében átirat a r. kath. püspökhöz; Mező-Méhes, közs. isk.; Mező-Tóházt, közs. isk.; Mocs, óvó; Nyárádtó, közs. isk.; N-Selyk, óvó; Ó-Fenes, közs. isk.; Ó-Radna, óvó; Piski, óvó; Póestelke, áll. isk.; Pókafalva, áll. isk.; Radnóth, óvó; Sárkány, áll. isk.; Sárpatak, óvó; Sósmező, áll. isk.; Székely-Földvár, isk.; Ugra, óvó; Uzdi-Szt-Péter, közs. iskola; Vasláb, áll. isk.; Verespatak, óvó; Vingárd közs. ref. iskola.

Fennebb való évi kiadásaink kimutatásában a Gyertyánffy-alap jövedelme is fölemlítve levén; erre vonatkozólag megemlíti itt, hogy a magyarországi tanítók Eötvös-alapjánál letett ezen ezer frtos nagylelkű alapítvány tavalyi és idéni 50—50 frtnyi kamata az idén osztatván ki először, a jutalmat a pályázók közül Bartha Károly tatrangi és Kom es z György m.-szt.-annai tanítóknak kiadni ajánlotta egyesületünk.

A gyermek-menhelyek ügyében véleményadásra kértük föl a fiókokat.

*

A népkönyvtárak alapítását egyesületünk tulajdonképi föladatai közé számítván, a Kuun Géza gróf elnöklete alatti irodalmi szakosztály e kérdéssel igen alaposan és sokat foglalkozott.

Szabó Sámuel főgymn. tanár elnöklete alatt egy bizottságot küldött ki — tagok: Hegedüs István dr., Kozma Ferencz, Sándor József, — mely mindenekelőtt bekérte az összes erdélyrészi tanfelügyelők és megyei választmányok véleményét s ajánlását arra nézve, mely helyeken lehetne legsikeresebben a népkönyvtárakkal föllépni.

Ez megtörténvén, általános irányelvekben állapodott meg a bizottság s egyúttal bekérte a hazai legelső kiadóktól kimutatásaikat.

Az általános irányelveket a választmány is magáévá tevén, minden irányban czéltudatos járásunk jellemzésére s talán másoknak is használatára, ide igtatjuk röviden e megállapodásokat.

1. Legyenek népkönyvtárak, melyek nem zárják ki sem az erotikus elemet, sem a komolyabb gondolkozáshoz illő tárgyakat; annyiival inkább, mert az ifjúsági könyvtárakat maga a kultuszminiszterium is gondjába vette és ez irányban a szűkös viszonyok mellett is megteszi a lehető. Természetesen az érettebb ifjak számára írott némely olvasmány bizonyára lesz az ily könyvtárakban is, melyeknek használatára nézve a lelkes és néptanító úrak felügyeletet gyakorolhatnak az ifjabb nemzedék felett.

2. Az irányra nézve, hazafias szellemű, erkölcs- és izlésnemesítő, ismereteket terjesztő művekből alkotandók össze e könyvtárak. Az Emke munkaprogramjában kimondott elvekre tekintettel a bizottság óvakodik a vallásos érületet netán sértő művektől.

3. A netalán ajándékba kapott könyvekből csak a fennebbi elveknek megfelelő és föltétlenül érdemes műveket veszi föl a bizottság a jegyzékbe.

4. A könyvek erős, illő kötésben — kész katalógussal — bocsátandók használatba, illetve küldendők meg az illető községbe. Az ifjúságnak szánt művek pedig külső jegy által lesznek megkülönböztetve.

A bizottság ezután hetekig tartó munkával sorra vette hazai irodalmunk minden termékét s rostáló bírálattal egybeállított mintegy 130 műből minta-könyvtárt, melyhez hasonló lesz minden további Emke-könyvtár. Szépirodalmi, történelmi és gazdasági fejezetekre oszlik a lajstrom. Egyetlen mű sem fogadtatott el, melyet a bizottság ismételten át nem olvasott.

Az első évi kiadásra 1000 frt, aztán minden évre 600 frt prelimináltatván, öszre — a falusi nép pihenése idejére — Emke könyvtáraink megkezdik hivatásukat.

Szent-János biharmegyei magyar község arra a hírre, hogy Erdélyben mennyivel szükségesebb a magyar könyv, szép és jól egybeállított saját népkönyvtárát egyesületünknek ajándékozta.

A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter a mezőgazdasági hitelszövetek eszméjének terjedése céljából — kérésünkre — 300 drb ide-

vonatkozó népies füzetet ajánlott föl és ajándékozott könyvtáraink ismeretterjesztő csoportja számára.

Egyesektől, számosaktól érkezett s érkezik naponta nagy mennyiségű ajándékkönyv.

*

Ha népkönyvtáraink által is mindenképen szolgálni akarjuk közgazdasági céljainkat: tettük ezt közzetlenül is a lefolyt évben.

Egyes vidéki magyar pénztézetek támogatása szempontjából — kellő kautélak mellett — f. év jan. hóban 10,000 frt központi pénzt helyeztünk el a nagyenyedi, s 6,335 frt 18 krt a dévai takarékpénztárakban. Másfelé is szavaztunk meg megfelelő összeg-elhelyezést.

Fővárosi bazárunk folytatása, erdélyrészi iparczikkeinknek a fővárosban állandósítása végett felkértük Németh Imre, min. tanácsos urat, az Orsz. Kereskedelmi Múzeum igazgatóját, hogy a kiállítási iparsarnokban (a múzeumban) számunkra egy külön erdélyi szobát adni méltóztassék. Kérésünk előzőkeny és bűzgő teljesítésre találván, 1000 frt olcsó kölcsönt juttattunk az „Erdélyrészi Házipar- és Iparfejlesztő-Egyesület”-nek azzal a kéréssel, hogy az erdélyi szobát iparczikkekkel állandóan ellátni s így — a múzeummal külön is megkötött szerződés alapján — az összeget iparunk javára forgatni szíveskedjék. Erdélyi szobánk működésben is van.

A népfölkelési felszerelések szállítását f. év tavaszán fejeztük be, kisiparunkra nézve — ép most a legmostohább időkben — szép anyagi s a legnagyobb erkölcsi haszonnal. Százezerforintot hoztunk le bõrmunkákban az államkinestártól e vállalkozás által kisiparosainknak úgy, hogy az illető iparosoknak a munka becsületés elkészítésén kívül semmivel sem kellett törõdniök. Egyesületünk központja s fiókjaink nem részletezhetõ anyagi s szellemi önfeláldozást tanúsítottak ez ügyben, a mirõl fogalma csak annak lehet, a ki tudja, mit tesz régi hatalmas nagy vállalkozóval szemben szétszõrt kisiparosoknak elsõ s pedig kinestári munkára vállalkozni! Kimondhatatlan fontosságú úttörés volt ez s mégis olyan, hogy pl. a rosszabbúl jártaknak is minden pár bakkancon 1 frt 20 kr. hasznuk volt. Hogy azonban ez nem ment oly simán, mint hozzá nem értõk képzelnék, bizonyítja az e vállalkozásban váltott k. b. három ezer darab levél, mely külön irattár gyanánt hirdeti az Emke merész és szerencsés önfeláldozását.

Haszna magának az egyesületnek természetesen nem volt, sõt az adminisztráció ideesõ költségein kívül rá is fizetett néhány száz forintot.

A munkából a legnagyobb részt szász s különösen brassói iparosaink kapták, a minek oka az, mert egyesületünk nem nézte a fajt, de az ipart; nem egyeseket akart érdemtellenül dõdelgetni, hanem országrészünk szeretete lebegett elõtte. A ki vállalkozott s garanciát nyújtott, jó munkát csinált: azt néztük testvérünknek s magyarnak.

Örömmel konstatalhatjuk, hogy egyesületünk tekintet nélküli hazaszeretõ önzetlensége nem maradt félreértve, vagy szomorú idegenkedéssel viszonzva. A brassói szász szijgyártó vállalkozók egyesületiinkhöz intézett adressõkben „hálás köszönetõknek adtak kifejezést azon sokoldalú kegyes jóindulatért, támogatásért s szíves rokonszenvért, melylyel ezen bonyodalmas ügyben irányukban s általában szûkebb hazarészünk ipara iránt az egyesület viseltetett.” A segesvári bakkanes vállalkozók hálájok és elismerésök „csekély jelképe gyanánt minden 100 drb bakkanes után 1 frt adományt” ajánlottak föl. És a szászvárosi vállalkozók — írja Fülöp Géza ev. ref. lelkész, ki az ott helyi vállalat mozgató lelke volt — „nem gyõznek eléggé hálálkodni és áldani az Emkét, mely nekik a vállala-

latot közvetítette és a munka folyamában is tanácsával, útmutatásával, jelentékeny anyagi áldozataival mellettök volt. Ezen hálás érzelmeik és kegyeletöknek akarnak ők nem annyira anyagi, mint inkább erkölcsi értékkel bíró kifejezést adni, midőn a részarányos osztás után fennmaradt 13 frt 46 kr összeget az Emkének adják.

Részrehajlatlan eljárásunk mellett is azonban igen szép hasznot láttak Kézdi-Vásárhely, Sepsi-Szent-György, Kolozsvár s Fogaras vállalkozói. Egyébként a felsorolt helyeken kívül Szász-Régen, Decs, Székely-Udvarhely vettek részt a munkában.

E vállalkozáson kívül 5000 méter kékszürke köpenyposztó szállítását eszközöltük ki a honv. miniszter ő exelenciájánál a szebeni posztó ipartársulat számára. A 14,250 frt árú vállalkozás — melynek lebonyolításáig ismét és ismét engedményekre nyertük meg a kincstárt — f. év jul. hóban sikerrel be is fejeztetett s az óvadék vissza lett adva.

Általában különösen textil. iparunkra nézve állandó forrásként szolgáltunk az idén is anyaállambeli kereskedőinkkel s magános fogyasztóinkkal szemben, kikkel folytonos levelezésben álltunk.

A posztóipar érdekében többször tettünk felterjesztést az illető miniszteriumnál: pártolva egyes posztósok kérelmeit, így Solze Adolf — a m. kir. állami lótenyész intézetek számára megrendelt — posztószállításának utolsó pillanatban megszereztük a szállítás határidejének meghosszabbítását.

A brüsseli belga világkiállításon való képviseltetéseinkről akként gondoskodtunk, hogy a keresk. múzeum erdélyi szobájából fog egybeállíttatni a múzeumi igazgatóság által a megfelelő kollekczió.

A pécsi általános mű-, ipar-, termény és állatkiállítás végrehajtó bizottsága arra kérvén föl minket, hogy az erdélyi fonó-, szövő-, bőr- és háziipari cikkeknél és kiállításon való bemutatása érdekében erkölcsi propagandát üzzünk: közvetítéseink eredménye f. év márcz. 12-ig 29 kiállító s 20 bejelentő lett, miért is a kiállítás végrehajtó bizottsága hálás köszönetét fejezte ki.

Az erdélyrészi ipari érdekek támogatása ügyében eddig kivívott eredmények biztosítása szempontjából szükségesnek tartván egy erdélyrészi iparszövetkezet létesítését, e szövetkezet megalakítása iránt még múlt szept. hóban siettünk a magunk részéről lépéseket tenni. Minthogy vidékről is kifejezett óhajítás szerint magunk is beláttuk, miként a megalakítást egyesületünk támogatásával legezelszerűbben a kolozsvári iparos egyesület eszközölhetné, e célból szükséges teendők kivitelére Benigni Sámuel vál. tagot, mint a kolozsvári iparos egyesület elnökét kértük fel. Az ügy újabb stadiumáról nem fekszik jelentés előttnök.

Erdélyrészi bortermelésünk érdekében véltünk üdvösen befolyhatni, midőn a szövetkezettté átalakult „erdélyi pincze-egyesület“ újjászervezése ügyére akként folytunk be, hogy a mi 26 drb. részvényünk mellett mások részvényeit is letétbe magunkhoz kérvén, így képviselőnknek a tervünk szerinti befolyást biztosítottuk. Bartha Miklós alelnök, e kérdésben állandó képviselőnk, az igazgatóság tagjai közé be is választott.

A közgazdasági földadatok közé sorolhatnók a székely kitelepítés kérdését, a mi az idén — tekintettel a nagyobb arányú és legnagyobb megfontoltságot követelő előkészítésre — megfelelő birtok-nézéseken kívül elébbre nem vitetett. Örömmel tapasztaljuk azonban, hogy az eszme kormánykörökben is kezd most már tetszésre találni, a mire nézve a Dévára szándékoltt kincstári kitelepítés esete a fölöttébb öröndetes bizonyíték.

Az akciónak minden vonalon munkába vétele mellett természetszerű gondunkat képezte szervezetünk tovább fejlesztése és a szakadatlan erőgyűjtés

A közvéleményt egyre foglalkoztató külpolitikai várakozás és a figyelmet másfelé elvonó országos elemi csapások (városok égése, árvíz), újabb alkotások és az általános képviselő-választási izgalmak daczára erőgyűjtés tekintetében lépést tartottunk az előző évek haladásával.

Levonva a már kifizetett segélyezéseket, f. év aug. 12-ig **68.093** frt 09 krrel szaporodott a készpénzvagyron ez egyesületi évben s általában a befolyt összes egyesületi vagyon a kötelező aláírásokkal együtt f. év aug. 12-ig **491.594** frt s 20 kr-ra emelkedett, vagyis nem egész kilencz ezer frt hiánynyal *fél millióra*.

Készpénz vagyonunk ugyancsak f. év aug. 12-én **326.100** frt 55 kr. Fenállásunk három éve alatt, tehát átlag minden évben többet áldozott egybe a nemzet egyszázezer frtnál.

Összes tagjaink száma **17.766**, melyből 66 örökös testület, 1587 alapító, 11.884 rendes és 4229 pártoló tag. A filléres és perselyes rendszeres adakozók nincsenek e taglétszámba beszámítva, holott csak Budapesten — négyezer persely van kiosztva s titkári irodánk is kiosztott — bárha csak utóbb kezdett hozzá — 1024 kis és 58 nagy, összesen 1082 perselyt. Bárczakönyvet is összesen 1023 drbot bocsátottunk ki.

Épen ezért, ha a feltüntetett közel fél millió készpénz és várandó vagyonból nincs is leütve a várandóságból mindig leütendő legalább is 25% storno: másfelől nincs is ez összegbe beszámítva a perselyekből, bárczakönyvekből, fillérekéből, adományokból, multságokból várható succrescentia, mely czímeken való előre nem látható bevétel a f. egyesületi évben 11.221 frt 46 krt tett ki.

Nem lesz érdektelen fölemlíteni, mert gyűjtésünk apró tételeiről, tehát a nemzet zömének áldozatáról győz meg, hogy a 68.093 frt 09 krnyi f. évi készpénz-bevételünk 9969 naplótételszám alatt jött be, vagyis hogy az Emkének jutó minden átlagos áldozat 6 és 7 frt közt áll. Magyarázza meg ez a bevezetésben mondottakat, hol összehasonlítás képen M. Tud. Akadémiánk hatvan, negyven s huszezer frtos első alapítványairól emlékeztünk meg.

S mégis az Emke vagyona három év alatt szinte kétszer nagyobb ama legelső nemzeti intézetünk megfelelő időbeli vagyonánál!

Miként és hol vannak pénzünk gyümölcsözőleg elhelyezve, arról részletes kimutatást ad az e jelentéshez csatolt „jelentés a pénztárról”. Általában azonban a kolozsvári legjobb hitelű pénzintézetekben — a választmány által meghatározott arány szerint — van az összeg legnagyobb része 5%-ot kamatozólag elhelyezve. Állampapirokban van 35.725 frtunk; egyéb papirban (többnyire ajándékozás útján) 4400 frtunk. Ingatlanokban ez ideig befektetésünk nincs.

Hatvanezer frtot adunk kölcsön — legutóbb történt megállapodás szerint — Kolozsvár város törvényhatóságának évi 6% mellett.

Ötezer frt van évi 5% mellett a kolozsvári izr. neol. hitközségnek ki-kölcsönözve s 10,000 frtot szándékozunk nyújtani — ugyancsak 5% mellett — a brassói ág. hitv. magyar esperességnek.

Pénzkezelésünkre vonatkozólag f. év aug. hó 9-én ejtetett meg a szám-és pénztárvizsgálat, mely alkalommal úgy könyveink, mint az egyesület vagyona a legnagyobb rendben és példás hűséggel vezetve és megőrizve találtattak.

Könyvvezetésünk és pénztárkezelésünk a legszigorubb szabályzat alapján foly s szakértők nyilatkozata szerint olyan, hogy példásabb, pontosabb és becsületesebb sem köz-, sem magán hivatalnál ez országban nem található.

Szőcs Géza urnak az egyesült erdélyi takarékpénztár és kolozsvári hitelbank és zálogkölcsön-társulat főkönyvvezetőjének érdeme ez, ki szíves volt,

miután összes könyvvezetésünket beállította, ez évben is — díjtalanul — szakértő tanácsával kalauzolni minket. Könyvvezetőnk Beregszászy László hajtotta végre útmutatásai szerint a kettős könyvelés nagy munkáját s vezeti hivatalos búzgalmon messze felüli szorgalommal és ifjú odaadással.

A pénzkezelést magát f. évben a titkár végezte.

*

Ekkora adminisztráció, akció s kezelés mellett, minőt jelentésünkben eddig — halványan bár — előadtunk, mindenesetre fontos kérdés a regie.

Épen ezt ad minimum redukálni képezte főgondoskodásunk tárgyát, mert mindenha éreztük, hogy a nemzeti vagyon szent filléreiből csak a föltétlenül elkerülhetetlen kiadásokra szabad és kell szorítkoznunk.

Törekvésünket ideális siker is koronázta.

Az Emke óriás szervezetének, rengeteg apparatusának, ezer ágbogu adminisztrációjának s annyi megannyi ezer taggal és nem taggal való szünet nélküli érintkezésének daczára f. polgári évi összes személyi kiadása (júl. 31-ig) 1354 frt 94 kr-ra szállt le; oly eredmény, mely hozzá még oly keveset értő előtt is a legnagyobb tiszteletet és elismerést kell hogy parancsolja.

A múlt polgári évben többre ment a személyi kiadás, mert ekkor fektetünk föl nagyszabásu nyilvántartási rendszerünket s dolgoztuk föl rendkívül-erővel a kezdet lázában fölhalmozódott tömérdek anyagot.

Ez az 1854 frt 94 kr. dolgozott a f. polgári évben, hogy a megfelelő tökenövekvés megteremtessék; hogy a 72 fiók és egyházak és magánosok beadványai földolgoztassanak, hogy a különböző összes gyűlési határozatok aként végrehajttassanak, mikép soha restánczia, soha panasz, soha legkisebb kifogás ne emeltessék; hogy az országból mindenünnen a díjak beszédessenek! A múlt évhez viszonyítva, idei személyi fizetésünk 927 frt 87 krral apadt, azaz összes jelen polgári évünk tiszti-kiadása kétharmadával.

Irodai költségek cím alatt mérlegünkben: a levéltárt, pénztárt s gyűléstermet magába foglaló iroda évi bére, a szükséges nyomtatványok ára s oly öszszegek foglaltatnak, melyek visszatérülnek. A 820 frt 50 krba került 86. és 87. évi jelentés és a közsürgetésre kiadott tagnévsor pl. 20 krral árultatik; a folyamatban levő Auróra-sorsjáték terhére 225 frt visszatérülő kiadás van az iroda címére fölvéve; csak a portó 204 frt 80 krral szerepel 1887-ben s 94 frt 89 krral 1888-ban; a könyvvezetéshez szükséges s évek szükségletét előre betöltő könyvek 330 frt 03 krba kerültek; az orsz. iskola-egyesületnek a kongresszusért 18 frt 87 krt fizettünk s így tovább. Tehát az e czímen mérlegeinkben előforduló összeg a cselekvés, a kihatás, az élet számlájára esőképen értendő.

E költségeink is különben az 1887. évi 2168 frt 10 krról f. évben maig 647 frt 92 kr-ra szálltak le, vagyis 1520 frt 18 krral apadtak.

*

Előző sorainkkal zárni kellene.

Néhány vonást akarunk azonban még röptiben.

S ezzel, gondoljuk, sillhouettejét adtuk a munkának, melyen egy évig egy egész ország rész társadalma dolgozott.

Szervezetünk tökéletesbítése végett több elvi határozat történt. Így kimondta választmányunk s az összes fiókokkal tudatta, mikép az Emke czíme alatt semmiféle mulatság vagy üzleti czikk elnevezése a központ beleegyezése s a fiók megfelelő ellenőrzése nélkül nem engedélyezhető. Szabályoztuk az egyesület által fönntartott iskolák és óvók tanítói állásainak betöltésére vonatkozó eljárást. Kimondtuk, hogy akár az egyesület javára történő rendezések, akár alakuló, vagy már megalakult, de élénkségből tartást igénylő fiókok számára küldöttekről gon-

doskodandunk. Ügyünket teljes odaadással vezető és szolgáló elnökünket a fővárosban előforduló komolyabb ügyeink személyes közvetítése terhének elfogadására kértük föl.

Minden konkrét alkalommal, hol az Emke, mint a nemzeti eszme letéteményese, megjelenése által az ünnepély fényét emelhetette, nem késtünk megjelenés által a közszellemet növelni s ébren tartani. A kolozsvári neol. izr. templom fölszentelésekor, a kolozsvári állandó márcz. 15-iki bizottság ünnepén, a brassói dalárda 25 éves ünnepén stb. stb. megfelelő módon kiüldöttek által képviseltette magát az egyesület. Bizottság szállt ki Kis-Sebesen is az Emke-iskola érdekében jul. hó folyamán. Magának, jelen brassói közgyűlésünk előkészítésének kérdésében Bartha Miklós alelnökünk küldetett ki a tél folyamán Brassóba, a hazafias elemmel a szükséges kautelákat megállapítandó.

A testvér és jótékony egyesületekkel — mindannyiszor *primum movens* — a legsűrűbb érintkezést folytatók. A szathmármegyei, biharmegyei testvéregyesületekkel, a szilágymegyei „Wesselényi” és az aradi „Kölcey” egyesülettel való viszonyunkat már említők. Megkeresésre megküldtük a zólyommegyei testvéregyesületnek népkönyvtáraink lajstromát; a felső nógrádmegyei egyesületnek munkaprogrammunkat s egyéb adatainkat; a „temesvári magyar nyelv terjesztő egyesület”-nek szervezetükről s szakosztályainkról való felvilágosításainkat; „Sárosmegyében a magyarságot terjesztő egyesület”-nek alapszabályainkat, saját szabályai módosítása alkalmával való „vezérfonálul” használatára; az „Abaujvármegyei-kassai közművelődési egyesület”-nek pénztárkezelésünkre vonatkozó nyomtatványaink mintáját; a „Páncsovai magyar nyelv terjesztő egyesület”-nek női választmányainkra vonatkozó felvilágosításainkat; az „oraviczei Arany-kör”-nek a filléres gyűjtésről való közlésünket. Számos apró érintkezésről nem szólunk.

Az „Erdélyrészi Házipar és Iparfejlesztő egyesület”-tel, a kolozsvári iparos egyesülettel, a székely-egyesülettel, Eötvös-alappal való érintkezéseinket már fentebb említők.

Árvízkarosult alföldi véreink nyomora nem hagyhatván hidegen, siettünk 500 frtot előlegképen felküldeni a kormányelnökhöz, s az összes kolozsvári jót. egyesületekkel szövetkezve, ezek élére állva, többfajta rendezést eszközölni. Az összes bevétel mi az árvízkarosultaknak így bejött 800 frtot halad.

Múlt évre esik, de még mindig folyamatban az a kisebb nyeremény-sorsjáték, melyet választmányunk fölkérésére Gamauf Vilmos kir. tanácsos elnöklése alatt egy bizottságunk határozatai szerint irodánk bonyolít le, s melynek húzása jelen közgyűlésünk napján történt volna meg, ha az idő rövidsége miatt — a jegyek még kellő számban el nem kelhetvén — a pénzügyminiszternél elhalasztásért nem kellett volna folyamodnunk.

Az alapszabályilag a titkár főnöksége alatt álló immár hatalmas iroda munkáját illusztrálják különben a fentiekén kívül a f. évben szétküldött összesen 6000, hat ezer darab levél s a lehetőleg mindig postafordultával ellátott pár ezer ügydarab, mely a csomós rendszer szerint kezeltetvén, néha számonként több száz aldarabot foglal magában. A titkár, betegség miatt, f. év végén két havig távol levén, ez idő alatt a vezetést dr. Haller Károly alelnök vitte.

Munkaerőinkből elismerésre méltóan kiemeljük kiváló buzgalmaért és ügyszeretetéért Herman Dezső urat.

*

Nem volnánk azonban igazságosak, ha legbensőbb hazafias hálával nem emelnők ki, mikép ügyvezetésünk tisztaságát, folyékonyágát s egyre simább menetét igen nagy mértékben idézték s idézik elő azon férfiak, kik vidéki nagy organismusunk tisztviselői gyanánt a tiszteletbeli erkölcsi munkát ép oly, sőt éppen azért talán még nagyobb buzgalommal végzik, mintha kényszerű munka volna.

Mi is lenne adminisztrációnkkal munka és kiadás tekintetében, ha közel 80 fiókunk — valóságos 80 egyesületi megye — nem hordozná ügyünket lankadatlanul vállain s csak immel-ámmal, formátlanul — a minél jobb a semmi — végezné sokfajta hivatali föladatát területén s érintkezéseit velünk!

Mi lenne, ha olyan főispánok, mint Bánffy Zoltán br., Bethlen Géza gr., Daniel Gábor id., Horváth Mihály, Mikó Bálint, Potsa József nem állanának vezérként nem szűnő támogatással megyei választmányaink élén, s mi lenne, ha nem viselnék lankadatlan lelkesedéssel vállaikon a nemzet édes terhét, egy Dessewffy Aurél gróf, — nagy név méltó örököse — egy tapintatával mindent áthidaló Koós Ferencz, egy szent lelkesedésű Horváth László, egy fáradhatatlan K. Sándor József, egy komoly Novák Ferencz, munkás Deák Albert, igaz hazafi Kornis Viktor gr., cselekvő Török Bertalan, egy Bethlen Pál gr., Molnár Józsiás, Csengery József, Nagy László, kik szerte Budapest főváros, Brassó-, Nagy- és Kis-Küküllő-, valamint Hunyadmegyék, Gyula-Fehérvár és Kolozsvár városa, Szolnok-Doboka- és Alsó-Fehérmegyék, Bethlen vidéke, Kézdi-Vásárhely, Parajd vidéke és Szilágymegye területén évről-évre ép oly szívóssággal folytatják a társadalmi munkát, minő komolysággal proklamálták egykor a kezdet óráiban!?

Istené a dicsőség, hogy nemzetünknek férfiakat adott, kik a szó ékessége mellett a tett ép oly erős kitartásával állanak, hűen és hatalmasan, a végső diadalomig!

És vidéki titkáraink és pénztárosaink?

Ők voltaképen az Emke igaz munkásai, valódi napszámosai a nemzeti ügynek. Rajtok emelkedik az Emke épülete, az Emke dicsősége az ők magasztalása.

Ha minden vidéken Szterényi Józsefünk, a brassómegyei választmány titkára, s Nagy Sándorunk, a maros-tordamegyei választmány pénztárosa volna: az Emke talán ép oly hatalmasá válna rövid idő alatt a propagandák közt, mint vált Ignác barát alkotása a szent szerzetek sorában.

Két ifjú férfiú, kik még beteg ágyokban is eszménkert dolgoznak s rajognak s kifogástalan önfeláldozó kezelésök által játékká, gyönyörűséggé teszik a központ fáradalmait.

Nem volna semmi gát haladásában az Emke előtt, ha egy lovag Falk Zsigmond fővárosi választmányunk pénztárosa, egy ifj. Gáspár János, alsó-fehérmegyei választmányi pénztáros; egy Petres Antal és Pál Gábor Csikmegyéből, Csiky Antal Vajda-Hunyadról, Koleszár Lajos Bánffy-Hunyadról, Benedek György honv. őrnagy Gyergyó-Szentmiklósról, egy Illosvay Jenő és Bonis Árpád dr. Deésről, Lőrinczy Menyhért Szamos-Ujvárral, Hintz György dr. Kolozsvárról állana zászlónk alatt a m ű h e l y köznapi asztala mellett hazánk minden tájairól.

És ha nőink, Magyarország asszonyai, kik most látszanak a munkát átvenni tőlünk, a hogy mi férfiakul eszközeinkből kifáradni hajlunk — mind követnők immár hatra emelkedett, de hét ezerre emelkedni kellő nőválasztmányaink példáját, gróf Károlyi Tibornét, ki Budapesten; özv. gróf Teleky Domokosnét, ki Kolozsvárt; Barcsay Kálmánnét, ki Hunyadmegyében; gróf Horváth-Tholdy Lajosnét, ki Kis-Küküllőmegyében; báró Bánffy Zoltánnét, ki Maros-Tordamegyében; gróf Bethlen Pálnét, ki Szolnok-Dobokában; dr. Török Albertnét, ki Udvarhelymegyében; s a brassói prot. nőegyesület tagjait, kik szép végvárosunkban lettek társainkkal, anyáikkal, testvéreinkkel, nejeinkkel és leányainkkal csak győzelemre küldetett zászlónk védasszonyai.

Vajha országosan lángra gyujtaná magyar hölgyeink közt a honleányi érdeklődést és áldozást, az idénről különösen Kolozsvár város hölgyei példája s Brassó város magyar asszonyaié, kik lelket megragadó, segítő elhatározással sorakoztak a lefolyt évben építő munkákban igaz társakul. Kolozsvártt és Brassóban minden magyar nő házában egy Emke-persely van.

Vajha az Emke ez első három éve csak egy fenséges isteni synphonia első akkordja lett legyen; az igaz hazafiság kezdő próbaköve, s csak ezután kezdődnek az igaz apostolkodás és önfeláldozás!

*

A munka áldozata mellett, hogy az anyagi áldozat sem marad háttérben, bizonyítja épen gyarapodásunk.

Tavaly adván ki tagjaink névsorát, idén nem ismételtetjük e költséges kimutatást: azonban, inkább a hazafias áldozatkészség leleményességének illusztrálására ide igtatunk néhány adatot.

Orbán Balázs orsz. képviselő alapító tagunk 200 drb. aranyat levén a szolnoki pályaház perronján, a pénzt egyesületünknek adja. (Orbán Balázs különben a „Székelyek származásáról“ írt legújabb munkájából is 100 példányt bocsátott értékesítés végett rendelkezésünkre.)

Ghyczy József Komárommegye Geszt járásában egy hazafias célra még a 60-as években eszközölt, de föl nem használt gyűjtést, 500 frtot nekünk adományoz. Thanoffer Alajos m. kir. állatorvos tanintézeti igazgató Budapesten javunkra külön előadási cyklust nyit hallgatói közt, s e czímen a tanintézet ifjúsága nevére 130 frtot juttat hozzánk. Elked Antal budapesti vendéglős perselyt tesz ki üzletében s 105 frt. 87 krt. gyűjt így ügyünk javára. A borossebesi kaszinó saját kezdeményezéséből felhívást bocsát ki az összes hazai kaszinókhoz Emke-perselyek elhelyezése végett, minek követése sok helyről bejelentetik.

A főváros családjainál elhelyezett perselyeinkből 4000 frt jön be. Estélyek rendeztetnek: Kolozsvártt 1806 frt 20 kr.; Székelyudvarhelyt a megyei nőválasztmány által 165 frt; Déván a megyei nőválasztmány által 166 frt; Almásvidéken 150 frt; Mező-Örményesen 119 frt 31 kr. stb. stb. jövedelemmel. A fővárosi Emke bazar emlékére 835 frt 19 krt kapunk. Fülöp Károly kolozsvári iparos és neje keresményökből 1000 frtot ajánlanak föl az egyesület zászlóalapjához, mely a mozgalom symbolumaként lelkes magyar nők által kezdeményeztetett s növeltetik. Külföldön minden zóna alatt szétszórt tagjainkhoz, hol csak magyar lakik, csatlakoznak Egyiptomban lakó véreink, s Tintahban, Kairóban, Alexandriában maguk közt rendes gyűjtést indítanak meg. Züllich I., egy komoly, közbecsülésben részesülő előkelő férfiú Kolozsvártt fölmelegedvén özv. gróf Teleki Domokosné Kolozsvár választmányi elnöknek a magyar nőkhöz intézett szép megnyitó beszédén, elhunyt neje emlékét 500 frt alapítvánnyal örökíti meg. Papp Samu dr. orsz. képviselő személyesen meggyőződven irodánkban a „páratlan rendről“, korábbi alapítványát a maga és neje részére 1000 frtra emeli föl. Hartleben Adolf könyvkereskedő Lipcséből 200 frttal lép alapítóink közé, kiknek száma ez évben is közel 100-al szaporodott.

A Maros-ludas-besztercei vasút bizonyos munkálatot engedély nélkül végezvén, Baross Gábor közmunka- és közlekedésügyi miniszter ur egyesületünk javára 1000 frtot fizetett.

Nem kivételek ez esetek, csak példák.

Mucsy József honvéd százados Kolozsvártt elhalálozván, a város határán fekvő birtokát az Emkének hagyományozza, mint oly testületnek, melyben „nap-

jainkban egyedül látja a romlatlan erkölcsi erőt." A birtok a rajta levő terhek-től megszabadíttatván 3557 frt 50 kr. tiszta haszonnal kelt el s így a halálában is ránk gondoló nemes szívű magyar honvéd tiszt mint a legnagyobb egyéni-alapító szerepel tagjaink arany tábláján.

Thán Mór festőművészünk egy 2000 frt értékű életnagyságú remek festményt (a Hajnal, geniuszoktól környezve) ajándékozott értékesítés végett ügyünknek, alapját vetvén meg e szerfölött becses kép által, a fennebb említett 5000 frtos — még folyamatban levő — sorsolásnak, melyhez különben más értékes nyeremények is társulnak.

Szász Domokos ev. ref. püspök a maga és neje Nagy Ilka nevére f. év július hó 14-én kelt alapító levelében évi 200 frt fizetésére kötelezte magát, míg isten nagy tevékenységű főpásztorunk életének kedvez. Kedvezzen ég sokáig, ne ez összegért, de a valóban hatalmas szolgálatokért, mit magyar kultúránk érdekében fáradhatatlanul elkövet!

Itt említjük föl, hogy egyszersmind pont legyen, mikép nagy hazánkfia és alapítónk Kosuth Lajos általunk kiadott két levele, bár csak az eszme propagálására néztünk s ezért a nyomtatványt alig kiállítási áron adtuk, még is több kiadást érven, 20 kronként akkora összeget hozott be, mikép nagy alapítónkat 500 frttal örökös tagjaink sorába iktathatók. Hány ezer példánynak kelle elkelnie, hogy a fölötte díszes — méltó — kiadás költségei levonatván az összeg ki-
jőjön!

A kolozsvári nő-választmány a tél folyamán idén is több estélyt rendezvén Kolozsvártt, ezekre oly előkelő nagy neveket sikerült megnyernie, minő Beniczky-Bajza Lenke, Zichy Géza gróf, Bánffy Béla gróf, kik nem vonakodtak a tél zordonsága daczára a fárasztó utat megtenni s a nemzeti vagyont önfeláldozásuk által eként növelni.

Az áldozatok közzé soroljuk az irodánk szívére díjtalanul állandóan küldött lapokat is. Az „Kolozsvár,“ „Erdélyi Híradó,“ „Brassó,“ „Eger,“ „Székely-Nemzet,“ „Szilágy-Somlyó,“ „Közérdek,“ „Székelyföld,“ „Szolnok-Doboka,“ „Besztercze-Naszód,“ „Hunyad“ csak a mozgalomról tartanak kurrentiában, midőn számaikat állandóan küldik.

*

Külön pontot kell szentelnünk — mert az ügyünk iránti határtalan odaadásnak s lelkesedésnek mintája — jelen közgyűlésünk, illetve brassómegyei magyarságunk érdemeinek.

Midőn az Emke a brassói megyei magyarság meghívását elfogadta, édes anyaként cselekedett, ki mindig leggyöngébb gyermekét szereti legjobban s annak erősítésében érzi küldetését, fönsege erejét.

Törpe balfélelem ellenében hívatásához híven méltóságát épen a szeretetben látta annak föltétlen diadalában való erős hittel.

S nem is csalódott.

Brassói közgyűlésünk — az előjelekből ítélve — nem ünnep lett, hanem valóságos egyleti akció, emlékezetes a magyar állameszme fejlődése történetében.

Brassóba hazánkban az ismeretlen magyarállam vonult be diadallal velünk.

Dicséret, sokszoros dicséret érte a férfiaknak és nőknek, kik szent küldetésül fogva föl szerepöket, az egység eszméjének ragyogó olimpiádot alkotának.

Különösen fogadják köszönetünket a rendező bizottság tagjai: Koós Ferencz kir. tanácsos-tanfelügyelő, a fiók vál. elnöke biz. elnök; Fellner Lajos mérnök, Harmath Lajos dr. ügyvéd, a fiók választmány ügyésze, Lázár Gerő nagy-

kereskedő; Nagy Gyula kir. erdőfelügyelő; Orbán Ferencz középisk. igazgató; Szentí Bálint illeték-kiszabási főnök; Weisz Ignác dr. ügyvéd, f. alelnök, s legkülönöbben Sztérényi József szerkesztő, a fiók választmány fentebb kiemelt önfeláldozó titkára, kire nem mondhatunk illőbb dicséretet, mintha azon óhajunknak adunk kifejezést vajha hazánk minden vidékére jutna egy-egy Sztérényi Józsefünk. A kultúra békejáratának munkás hősei ők, mind a testvériség ajtókopogtatásának misszionáriusai.

A közgyűlés lefolyásának leírása jövő évi jelentésünk tárgya lévén, itt csak azon már megjelent Emke-albumot emelhetjük ki, melyet e maradandó hatású nemzeti ünnepünk alkalmára és emlékére az Emke javára Sztérényi József szerkesztetett. Az egyesület javára Kolozsvárt, K.-Vásárhelyt, Déván, Sz.-Somlyón kiadott „Eleven hírlapok“ tetőzése e vállalat. Emléklap-irodalmunk, mióta az új genre megindult, alig mutatott föl két-három sikerültebb kiadványt. Szellemre nézve pedig — annyi száz politikai és írói előkelőségünk szájából együtt — nem jelent még meg az Emkéről nagyobb erkölcsi méltatás és elismerés soha. Törekvésünk szelleme túl diadalt ez összekért ítéletekben, melyek vezértörvénye az ez emléklapban is minket nem hagyó, segítő s előljáró Kossuthunknak a bibliai nyelv vaspennájával írt mondata:

„Magyarországot Magyarországnak írta be a nemzetek aranykönyvébe a történelem!“

*

Annak írta be, az is marad, a midőn egyre — a hunnok harczaként — a holtak is segítségére jönnek e positiv alapért való elszánt küzdésnek. A midőn tovább élnek s harcolnak azok is, kik már nincsenek, a kik haza- és fajszerető lelkök utolsó kilobbanásában is az épülő hazára gondolának.

Végrendeletben hagyának a lefolyt évben Emkénk javára:

Néhai Fábián Lajos nagyváradi iparos 1000 frtot, Baghy Imre birtokos Szolnokon 300 frtot, Tóth Sándor apát-plébános Kun-Szent-Mártonban 100 frtot, Nagy András Kassán 100 frtot, Nagy-Mester Erzsébet Kassán 100 frtot, Hamvassyné-Nagy Paulina Székesfehérvárrt 100 frtot, Békéssy Károly nyug. őrmester Nagyváradon egy 1860-ki sorsjegyet.

Emlékezzünk kegyelettel nevökre, kik utolsó pillanatokban is a hazáról emlékezének meg.

S kísérjük — e helyen legillőbb a gyász fátyolát feltűzni — áldó emlékekkel azokat, kik éltökben kiválóan társaink valának s az évfolyamán elszóltatának a mindenható akarata által körünkéből.

Elvesztettük gróf Károlyi Viktor ezer frtos alapítónkat, ki első kezdvén meg gróf Teleki Domokos alelnökünk ivén az anya-állambeli árisztokrácia részéről az aláírást, példaadója lett a Nemzeti Kaszinó urainak azon 27,000 forint egybeadásában, mely ezelőtt 3 évvel anyagilag és erkölcsileg első voltaképi megteremtőnk vala.

Elvesztettük dr. Jenei Viktort, a Kolozsvár városi választmány első alelnökét, ki bölcsőnk pillanatától velünk volt.

Egyesületünk kötelességének tartotta a két férfiú családjával részvétíratban közölni a maga gyászát is.

Elvesztettük végül bárót Jósika Gézát, munkás és erős hunyadmegyei választmányunk társelnökét. Ő is azonnal állást foglalt mellettünk; midőn indulánk.

Megalapítóink dülnek-dülnek; de él szellemök szívünkben s hisszünk, isten után, e szellem új oszlopokat küld és teremt nekünk!

*

Tetőzetéül jelentésünknek hálásan köszönjük alkotmányos magyar kormányunknak a sokszoros támogatást, melyben a lefolyt évben is fokozott mértékben részesülénk.

Hazánknek — a műveltség és vagyonosodás útján — népei testvéresülésével erősítésére munkálván, így trónunknak is leghűbb támasza levén: természetes, hogy mindig igazságos és méltányos magatartásunkban nem kértünk kormányunktól semmi olyat, mi teljesíthető nem volt s így bármit kértünk teljesítettett is.

Megfelelő mindenfajta kérésünkben különösen a legeslegnagyobb pártfogás és támogatás tapasztalók Tisza Kálmán kormányelnök és pénzügyminiszter, Baross Gábor közmunka és közlekedésügyi miniszt., úgy Fejérváry Géza br. honv. miniszter úrak részéről, utóbbi oldalról az ipari szállításokban végletekig menő engedékenységből. Felmerült esetekben meleg rokonszenvvel találkozáink Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi, valamint Szécheny Pál gróf földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter úrak részéről is.

E támogatás — nemzetünk nem szűnő lelkesedése s fölséges úrunk meleg rokonszenve mellett — kitartásunkat s erőnket fokozza, mint a provinceziákon harczoló diadalmas római legiók hősiségét a tudat, hogy Rómából gyöngéd szeretettel gondolnak a zászló becsületére Caesar-Augusztus, a római nép s a hű szenátorok!

S ha király, nemzet, kormány mellé egyházaink is a megkezdett szövetség-gel támogatnak minket, az állami legionarius bennünk valóban a messzi vidékre kiküldött emberiségi apostollal egyesül, ki tudja, hogy a világosságért s szeretetért való vértanúságában rá helyeslőleg néznek az Úr s angyalai.

Igy válik egygyé a szablya S. P. Q. R. és a kereszt I. N. R. I. fölírat, önfeláldozva hódító országlási szellemünkben, melynek devise az E. M. K. E., s így lesz a világtörténelmi két szélsőség közt minden ellentétet magában harmóniába egybeolvasztó legtökéletesebb nemzet a magyar!

3873—1888.
E. M. K. E. igt. szám.

II.

Budapest fővárosi választmány.

A magyar faj, magyar műveltség és irodalom erős vára volt az egykori Erdély; hatalmas politikai tényező, a közszabadsági jogok féltékeny és erős őre. Az idők vihara azonban omlatagokká tette a falakat, a bérczes haza megszűnt a magyarság erős fészke lenni s színterévé lett egy erős küzdelemnek, a mit a magyar faj megmaradt töredéke a nemzeti létért vív.

A nemzeti hanyatlás e tudata rázza fel Erdély társadalmát ezelőtt három évvel, a mikor páratlan lelkesedéssel sorakozott azon zászló alá, mely egy nagy és nemes czél érdekében lön kibontva s erős karból bátran lobogtatva. Megállítani a bérczes hazát a nemzeti hanyatlás lejtőjén; segédkezet nyújtani a nemzetiségi tengerben apró szigetekként elszórt magyarságnak az eltemetéssel fenyegető hullámok ellen; segédkezet nyújtani arra, hogy megmaradhasson annak, a mi; megtarthassa ősei nyelvét, szokásait, hitét; a nyelvüket a túlnyomó nemzetiségek őrli hatalma folytán elfelejtett véreinknek módot nyújtani arra, hogy

elszakadásuk tudatára ébredve az édes hazai nyelvet vallják a magukénak — s mindezt a nemzetiségi antagonizmus és küzdelmek napjaiban a türelem, béke és civilizáció fegyvereivel elérni, magasztos de súlyos s csak a hazafias lelkesedés sugalta, soha nem csüggedő kitartással, bátorsággal, nem lankadó eréllyel megoldható feladat. Erre vállalkozott Erdélynek a hazafias erényekben mindenkor tündöklő társadalma 1885-ben, a midőn az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesületet megalkotta. E nehéz küzdelméhez Erdély a nemzetet hívta segélyül, feltárta előtte a sebeket, a mik évtizedek hosszú sora óta vérzenek s irt kért azokra. S a nemzet a csapások, a súlyos anyagi gondok közepette sietett a megtámadott bérczes hazának segédkezet nyújtani; osztatlan lelkesedéssel karolta fel az ügyet, szervezkedett a segélynyújtásra, erőgyűjtésre.

Az országszerte megindult mozgalmaktól, a melyekben az ország színe-java vett részt, a főváros közönsége sem maradhatott távol; s csak kiváló állása kötelmeinek tett eleget akkor, a midőn sietett a nemzeti ügy zászlója alá sorakozni.

Alig hangzott el a szózat, mely az erdélyi részekből a nemzethez intéztett, s a főváros társadalmi köreiben csakhamar megindult a mozgalom egy önálló működési körrel bíró választmány alakítására. A kezdeményező lépéseket Horváth Gyula országgyűlési képviselő tette meg, s a mozgalom csakhamar oly mérveket öltött, hogy az E. M. K. E. fővárosi választmánya 1887. évi márczius 16-án a legelőkelőbbjeink tömeges részvéte mellett megtarthatta alakuló ülését. A tisztikar még ez ülés folyamán megalakult; elnökké Dessewffy Aurél gróf, alelnökké Kammermayer Károly polgármester és Horváth Gyula országgyűlési képviselő, pénztársossá lovag Falk Zsigmond, ellenőrré Wagner Géza dr., jegyzökké Hindy Kálmán és Rényi Dezső lettek. Ezenkívül a választmány összes tagjaiból általános szervező bizottmány és sajtó bizottmány alakított. Ez alkalommal kimondatott, hogy a fővárosi választmány főczélja, a gyűjtés, a lehető legszélesebb alapokra fektetessék s egyuttal az, a jótékony-ság soha nem pihenő apostolai, a hölgyek kezébe téessék le, a miből kitilyólag elhatározatott az is, hogy a fővárosi hölgyközönség köréből e czélra egy női választmány alakíttassék. Még ez ülés folyamán vétetett tárgyalás alá az egyesületnek átíratva a kiállítási ipar-csarnokban rendezendő bazárt illetőleg, s miután a választmány elvben egyhangúlag hozzájárult az egyesület tervéhez, a a kivitel módozatainak megállapítására s a szükséges előmunkálatok megtétele czéljából kebeléből Dessewffy Aurél gróf elnökle alatt egy bazár rendező bizottságot küldött ki.

A női választmány, melybe a fővárosi hölgy közönségnek 200 tagja lépett be, 1887. évi márczius 20-án tartotta alakuló ülését; elnökévé Károlyi Tiborné grófnőt, jegyzőjévé Kun Bélá drt. választotta meg s már ez üléséből megtette mindazon intézkedéseket, a melyek a pénzgyűjtésnek a legszélesebb alapokon való eszközölhetése czéljából szükségesnek mutatkoztak. Így a főváros minden egyes kerülete részére külön alelnöknőt választott a gyűjtés vezetése czéljából. Az I-ső kerület alelnöknője: Országh Sándorné; a II-ik kerületé: Rupp Zsigmondné; a III-ik kerületé: Radány Dezsőné; a IV-ik kerületé: Kemény Kálmánné bárónő; az V-iké: Nyíry Lajosné; a VI-iké: Jálies Ignáczné; a VII-iké: Tarcsay Jánosné; a VIII-iké: Hampl Józsefné; a IX-iké: Schnirer Aladárné; a X-iké: Natter Ferenczné lettek.

Kimondatott ez alkalommal, hogy a gyűjtés főleg gyűjtő perselyek által fog eszközölni, a miknek az egyes választmányi tagok és a nagy közönség körében leendő szétosztására a kerületi alelnöknők kérttek fel, akik egyuttal a gyűjtés módozataira vonatkozólag írásbelilég részletesen tájékoztattak. A női

választmány ezután megkezdette tevékenységét s rövid idő alatt 3200 gyűjtő persely lőn elhelyezve, mely szám néhány hóval később 4161 re emelkedett. Ezen kívül az egyesület által a választmány rendelkezésére bocsátott gyűjtőívek is kiosztattak az egyes alelnökök között.

A választmány tevékenységét ezután teljesen a kiállítási iparcarnokban erdélyi iparczikkekből tervezett bazár rendezésének munkálatai vették igénybe. A kitűzött cél, mely e bazár rendezéséhez fűzetett, a közművelődési egyesület által képviselt nemzeti szellem ébresztése mellett különösen az volt, hogy a főváros közönsége Erdély speciális iparczikkeivel megismerkedjék s azokhoz könnyű szerrel, üzleti áron, minden túl- vagy felülfizetés kizárásával olcsón hozzá juthasson, hogy ezáltal Erdély iparczikkei számára a fővárosban piac teremtessek, a mi az erdélyrészi iparosok sorsának javítására nézve valóban nagy fontosságú tényező leendett. S bár vajmi rövid volt az idő, mely e bazár rendezésére a választmány rendelkezésére állott, hogy az csaknem rögtönzöttnek volt mondható, mégis a bazár úgy anyagi, mint erkölcsi tekintetben számottevő sikert ért el.

A rendezésben a fővárosi választmány részéről Németh Imre min. tanácsos, Horváth Gyula, Emich Gusztáv országgyűlési képviselők, lovag Falk Zsigmond, Hindy Kálmán és Brázay Kálmán vettek részt, minek folytán a bazár május hó 14-én megnyílt s két napon állott a nagy közönség rendelkezésére. A bazár látogatása mérsékeltlen megállapított bemeneti díjakhoz köttetvén, e czímen 835 frt folyt be az egyesület pénztárába. Hogy tulajdonképeni célját, mely arra volt irányozva, hogy Erdély iparczikkei a fővárosban kelandóságra találjanak, mennyiben érte el, vagy közelítette meg, azt innen megítélni természetszerűleg alig lehetséges; a bazár állandó látogatottsága és úgy a nagy közönség mint a kereskedők és iparosok részéről az egész idő alatt tanúsított rendkívüli élénk vételkedv azonban arra enged következtetést, hogy a remélt eredmény nem maradt el, és a siker minden esetre tekintetben is számottevő volt.

Nem mulaszthatjuk el, hogy e helyen az elismerés adóját le ne rójuk azon fővárosi kereskedők irányában, a kik az elárusítás megkönnyítése céljából arra önként és díjtalanul vállalkoztak, s részint személyesen, részint megbízottjaik által teljesítették azt.

Személyesen működtek közre az előadásnál: Titsch Gyula, Ernyei Gyula és Nádas György kereskedők.

Segédekét küldötték a következő czégek: Brázay Kálmán, Haas Fülöp és fiai, Schneider József, Kertész Tódor, Pesendorfer J., Schreiber J. és unokaöcscsei.

A bazár kapcsán kiállított tárgyakból sorsjáték rendeztetett, melynek eredménye szintén kielégítőnek mondható.

Második s az egyesületi évben egyszersmind utolsó ülését a választmány 1888. évi május hó 26-án tartotta, mely alkalommal különösen a lefolyt év működésének anyagi eredménye lőn megállapítva.

A lovag Falk Zsigmond választmányi pénztáros által beterjesztett jelentés szerint: Orbán Balázs országgyűlési képviselő 200 drb H adománya beváltva 1,168 frt.; „Fővárosi Egyesület” adománya 50 frt. A bevételek főbb tételei ezen kívül: a lefolyt egyesületi évben alapító és rendes tagsági díjak fejében befolyt 5,301 frt. 05 kr. A gyűjtő perselyekből befolyt 5,931 frt 91 kr. Az összes jövedelem — beleértve a 835 frt 19 kr. bazárjövödelmet is — tehát 13,286 frt 15 kr. A kiadás ezzel szemben: 1662 frt. 19 kr. Tiszta jövedelem tehát **11623 frt 96 kr.**, mely összegből 8,553 frt 19 kr. az egyesület pénztárába beküldetvén, a választmány ez idő szerinti pénzkészlete 3,070 frt 77 kr.

Kiemelendőnek tartjuk e helyütt, hogy bár az egyesületi alapszabályok intézkedései értelmében a fiókok a tiszta jövedelem bizonyos kategóriái 25 %-ékának kezelési költségekre való fordítására fel vannak jogosítva, a választmány a lefolyt évben e jógával élni nem kívánt, s így a tiszta jövedelem csonkítatlanul illeti az egyesület központi pénztárát.

A választmány utóbbi ülésében kimondotta, miszerint tekintettel azon nagy mérvű és terhes teendőkre, a melyekkel a pénztárosi állás egybe van kötve, az, mint tiszteltbeli megszűntettség, s pénztárosul egy 500 frt rendes fizetéssel javadalmazandó egyén alkalmaztassék, a ki ezen díjazás fejében a könyvvitel körüli teendőket is ellátandja. Ezen kívül figyelemmel azon nagy mérvű nehézségekre, a melyekkel különösen a gyűjtő perselyek beszédese és tartalmuknak átvétele jár, határozatképen kimondatott az is, hogy jövőre a pénz beszédésére két egyén alkalmaztassék, s azok rendes fizetéssel láttassanak el.

A választmány az újonnan szervezett pénztárosi állomást nyomban be-tölteni kívánván, arra Khayll Elemért választotta meg.

Ez alkalommal azonban a választmány eddigi pénztárnokától lovag Falk Zsigmondtól, ki a pénztárosi kezelés és ügyvitel körül a lefolyt évben az úttörő nehéz munkáját végezte, s ezért a választmánytól jegyzőkönyvi elismerésben részesült, azon ígéretet nyerte, hogy tevékenységét a választmánytól a jövőben sem fogja elvonni, s a pénztár feletti felügyeletet úgy a pénzkezelés mint az ügyvitel tekintetében a jövőre nézve is elvállalni hajlandó.

Mielőtt jelentésünkét bezárnók, nem mulaszthatjuk el meleg köszönetünknek kifejezést adni a fővárosi sajtó irányában, mely választmányunkat működésében elejétől fogva támogatta s megkereséseinek mindenkor a legnagyobb készséggel tett eleget.

S ha végül a lefolyt év működésére visszapillantást vetünk, s az eredményt szembe állítjuk azon körülménnyel, hogy napjainkban a súlyos anyagi gondok közepette, a közjótékony-ság mily nagy mértékben és hányféle irányban van igénybe véve: bizvást elmondhatjuk, hogy az első év eredménye a vára-kozásoknak minden tekintetben megfelelt s hogy az viszonylag a lehető legked-vezőbb. Hogy jövőben is az legyen, s hogy az egyesület a fővárosi választ-mányban hatalmas támaszra találjon: a tagtársak további hazafias buzgalmtól és áldozatkész-ségétől függ.

Budapest, 1888 június 19.

Desswffy Aurél gróf,
elnök.

III.

A megyei és városi választmányok

a körökkel és fiókokkal.

I. Alsó-fehérmegyei választmány.

— Székhely: Nagy-Enyed. —

35 — 1888.
E. M. K. E. igt. szám.

Megyei választmányunk és fiók-köreinek tevékenysége az 1887/8 év folyama alatt általában az anyagi gyarapodásra, részben az igazgató választmány által meg-szavazott segélyezések céljainak életbe léptetésére irányult. A hol a jobbra

felekezeti segélyezés az egyházakkal folytatott tárgyalások folytán már igénybe vétetett, a közönség pártolása is megfelelő mérvű volt.

Igy az alvinczi fiókkörhöz tartozó alvinczi óvó, mely 1887. évi október hó 16-án nyílt meg Andrási Berta okleveles óvónő vezetése alatt 44 gyermekkel, s a borbándi óvó, melyet 65 gyermek látogat, a közönség részvétét, különösen a szegény gyermekek felruházása, karácsonfa állítása által, szép sikerrel érdemelte ki.

A balázsfalvi fiókkör területén Balázsfalva faluban létesítendő iskola épületéhez szép értéket képviselő ajánlatokat nyertünk, mi nevezetesen könnyíteni fogja a nagy szükséglet pótló intézmény létrejöttét, mit eddig részben az ev. ref. egyházközséggel az épület átengedése iránti egyezség megkötésének nehézségei hátráltattak. Ugyanezen kör tagjai által létesített „könyvtár egyesület” is szép virágzásnak örvend.

A magyar-igeni fiókkör tagjainak áldozatkész hozzájárulásával a folyó év őszén fog megnyílni M-Igenben az „E. M. K. E. leányiskolája”, nevezetes szükséglet pótolva. Az iskolai gondnokság részére szükségelt „Utasítás” részletes szabályzatát, id. Gáspár János kir. tanfelügyelő tervezete alapján, megállapította választmányunk, s az iskolai gondnokságot is megalakítván, a tanítónői állomásra a pályázatot oly módon írta ki, hogy a választás folyó évi augusztus havában meg lesz ejthető.

A tagok száma a múlt évi kimutatás szerint volt összesen: 809 egyesületi tag. E létszám apadott 20-al, szaporodott 37-el. Jelenleg van: 826 tag. És pedig van örökös tag: 3; alapító tag: 50; rendes tag: 657; pártoló tag: 116.

Az apadás bekövetkezett 12 tag eltávozása és 8 tag elhalálózása folytán.

Nagy veszteséget szenvedett a választmány különösen Teleky Gusztáv grófalapító tag és a választmány alelnökének elhalálózása folytán. Fájdalommal kell megemlítenünk még Mendel Simonnak a balázsfalvi kör, és Verzár Rezsőnek az alvinczi kör pénztárosának, továbbá Diósszeghy Lajos, Abrudbánya sok érdemű polgármesterének elhunytát, kik egyesületünknek bűzgő tagjai voltak.

A megyei választmány tisztikara: Elnök: Zeyk József. Alelnökök: Csató János kir. tanácsos, alispán és Teleky Gusztáv gróf. Titkár: Török Bertalan. Jegyző: Váró Ferencz tanár, gymn. igazgató. Pénztáros: ifj. Gáspár János. Ellenőr: Tóth Miklós. Választmányi tagok: Kovács Sándor, Müller Mihály, Pávay V. Elek, Splényi Henrik b., Szász József. Továbbá az egyes fiókkörök részéről: Bocz József dr., Hegedüs János, Kovács Ödön dr., Magyar Károly dr., Szilágyi Farkas, Scheidel József, Vajna István, Boér Jenő dr., Csató Ferencz, Zeyk Endre, Rákosi Lőrincz, Blaska Ubald, Elekes Albert, ifj. Benkő Elek, Enyedy Lajos, Finta István, Zalányi Farkas, Baranyai István, Deák György, Dékányi Ernő, Kendeffy Lajos, Tokos Sándor, Nagy Károly, Damó Vilmos, és a fiókkörök elnökei és jegyzői, továbbá az alapító és örökös tagok.

1. Alvinczi fiók-kör.

Elnök: Teleky József. Alelnök: Batta Bertalan. Jegyző: Székely Lehel. Pénztáros: Heltner Frigyes. Választmányi tagok: Horváth Ödön br., Szöcs Károly, Glück Mór, Glück Sámuel, Glück Adolf, Barcsay Gábor, Barcsay Miklós, Szöcs Imre, id. Péterffy László, Dékányi Ernő, Andréj Lajos, Deák György, Bardócz Samu, Szabó József, Kendeffy Lajos, Gondol Dániel, Komáromi Viktor, Czitron József, Tankó József, Fára József, Csűrös József és Csoka Miklós.

2. Balázsfalvi flók-kör.

Elnök: Balog János. Alelnök: Enyedy Lajos. Jegyző: Török Bálint. Pénztáros: Dániel István. Könyvtáros: Tornyai Lajos. Választmányi tagok: Finna István, Ágoston Mózes, Szöllősi Samu, Limberger Salamon, Nagy Albert dr., Papp Ferencz, Cseresnyés Ödön, Kovács Nagy Ferencz, Dobolyi József, Dobolyi Sándor, Varga Lajos, Gál Miklós, Ágoston Géza, Grün A. Samu, Nagy András.

3. Magyar-igeni kör.

Elnök: Köblös Miklós. Alelnök: Lukácsffy Viktor. Jegyző: Köblös Dezső. Pénztáros: Nagy Károly. Választmányi tagok: Bodor Lőrincz, Bürger Albert, Bürger Márton, Kemény László br., Kontz Albert, Körösi Sándor, Kozma Gyula, Sántha János, Szontagh Elek, Szöllősi Károly, Tokos Sándor és Vadady Gergely.

4. Maros-ujvári kör.

Elnök: Juchó Ferencz. Alelnök: Kemény Endre br., Jegyző: Fülei Sz. Lajos. Pénztáros: Veress Gyula. Választmányi tagok: Séder Rezső, ifj. Benkő Elek, Bartha Mózes.

5. Nagy-Enyed városi kör.

Elnök: Kovács Gyula polgármester. Alelnök: Török Dániel, Id. Winkler János. Jegyző: Bartók György dr., Pénztáros: Böjthe Sigmond. Választmányi tagok: Sebesi Ádám, Horváth József, Hegedüs János, Sebestyén Sándor, Scheidel József, Czirner J. József, Veress Miklós, Ungár Sámuel, Gráf János, Incze Sámuel, Bocz József dr., Kerekes Mihály, Keresztes József, Dancs Sámuel, Váro Ferencz, Kovács Ödön dr., Szilágyi Farkas, Lázár Károly, Folyovics Sándor, Fajler Farkas, Magyar Károly dr., Müller Mihály, Fodor Miklós, Winkler Albert dr., Kovács Sándor, Dárdai Sándor dr., Vajna István, Makai Domokos.

6. Nagy-Enyed vidéki kör.

Elnök: Zeyk Gábor. Alelnök: Szalánczy Lőrincz. Jegyző: Sándor János. Választmányi tagok: Boér Jenő dr., Csátó Ferencz, Frits Vilmos, Gruzda Domokos, Imreh József, Löwi Sámuel, Morágyi István, Slafkovics Jácint, Salamon Simon, Szász József, Tóth Miklós, Török Bertalan.

7. Verespataki kör.

Elnök: Apostol Alajos. Alelnök: Moldován Lajos. Jegyzők: Grünwäld Rikárd és Janky Kálmán. Pénztáros: ifj. Kornya György. Választmányi tagok: Ebergényi Mózes, Füstös Béla, Ajtai János, Dregán János, Kremnitzky F. Jakab, Bartha András, Damó Vilmos.

8. Vizaknai kör.

Elnök: Timár Károly. Alelnök: Kremnitzky Amond. Jegyző: Ambrus Károly. Pénztáros: Benedek Kálmán. Választmányi tagok: Sylvester Domokos, Bakk Endre, Szóts Sándor, Szóts József, ifj. Reithoffer Alajos, Koppándi Péter, Rác Farkas és Telegdy Vilmos.

Nagy-Enyed, 1888. július 23.

Török Bertalan,
titkár.

41—1888.
eln. szám.

II. Gyula-Fehérvár városi választmány.

Azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy választmányunk tagjainak növekedését jelenthetjük, mert az 188⁶/₇ évi jelentésünkben felsorolt tagok számai a körülményekhez képest nagy mértékben szaporodtak. Ugyanis: 1). A bejelentett 8 alapító tag egy taggal szaporodván, jelenleg ezek száma 9. 2). A rendes 10 frtos tagok száma volt 188⁶/₇ év június 30-án 47, ehhez a jelen évben beiratkozott 7, összesen van 54. 3). Volt rendes 2 frtos tag 6 évi kötelezettséggel az 188⁶/₇ év június 30-ig 100 mely a jelen évben 63 taggal szaporodván, ezek összes létszáma 163-at tesz, s így szaporodás a lefolyt évben: alapító 1, 10 frtos tag 7. 2 frtos tag 6 évi kötelezettséggel 63, összesen 71, ehhez járul a központtól áttett 1 tag, tehát 72.

Az 188⁷/₈ június hó 30-ig folyó tagsági díjakban előirtunk összesen 2228 frt tartozást, melyből befizettelett részint a központba, részint a pénztáros által beküldetett 1661 frt, hátrálékban maradt felhajtandólag 567 frt.

E tartozás aránytalanságát az okozza, hogy kevéssel ezelőtt, alig egy két hó alatt nyertünk 71 tagot, kik ez ideig fizetési kötelezettségüknek eleget nem tehettek, továbbá mert a fiókkör hatósága köréből 14 tag, tagsági díja kifizetése nélkül idegen helyre távozott. Utóbbiakra vonatkozólag külön felterjesztésünkben mellékelt kimutatás 45 frt hátrálékot mutat fel a 3 évi kötelezettség kategóriájából.

Nem mulaszthatjuk el megemlékeznünk helyi ev. ref. tanító néhai Balog Ferenczről, ki a nevelés terén 40 évi működéseért Ő Felségétől kitüntetve lett, s ki kifáradván a hosszú munkában, ez év folyamán halálozott el. Egyletünk célja a művelődés terén e férfinak hű katonát vesztett. Városunk nem egy felnőtt polgára tőle nyerte a magyar szó első olvasását. Az Emke kegyelettel virraszt egy 40 éves néptanító sirján! A választmány által rendezett mulatságokból, társas összejövetelből, valamint a perselyekből összesen befolyt 56 frt 74 kr., mely összeg egészben a központba lett beküldve.

Választmányunk az 188⁷/₈-ik évig, a tagsági díjaknak alapszabályok szerint megállapított 25⁰/₁₀₀-át nem tartotta vissza, azonban a jelen évben hozott, a központ által is elfogadott, határozatunk értelmében 1888. január 1-től kezdve a fennírt szízalék, saját kultur céljaink előmozdítására tartatott vissza.

Tartottunk ez évben 6 választmányi ülést, melynek különösen egyike nevezetes arról, mert sikerülvén a nők körébe megindult mozgalom ez egyesület tagjaiként beiratkozott nők egy választmányt képeztek. Ennek elnöke Joksmann Nándorné, alelnöke: Bartha Gyözőné lett. Ez 59 tagból álló választmány van hivatva a mulatságok rendezését közvetíteni. Az 59 tag gyűjtésénél kiváló tevékenységet fejtettek ki Joksmann Nándorné, Novák Ferenczné, Tribusz Gusztávné és Bartha Gyözőné.

A városi ipar hanyatlóban lévén, választmányunk azon helyes irány követését, miszerint ezeket egy testületté alakítva, az ipar iránt nagyobb tevékenységre buzdítsa feladatul tűzte ki. E feladata sikerült, a mennyiben az iparos kaszinó, melynek helyiségét Gyulafehérvár város közönsége építette föl, megalakult. Állandó helyiséggel bírván az iparosok, állandó összejövetelt tartanak, melyeknek célja részben az egyes iparágok vitatása, részben pedig a hírlapok és olvasmányok útján való művelődés. Tapasztaljuk már a kaszinó jótékony hatását iparosaink körében.

Kapcsolatban a kaszinóval szintén saját épületében van elhelyezve a magyar tannyelvű iparos iskola, melynek Ávéd Jákó gymn. tanár áll élén, ki szakképzettséggel vezette azt, különböző ajkú tanoncok közt az E. M. K. E. közgazdasági és hazafias céljait legszebben szolgálja. Ez iskolából sokan kerülnek ki olyanok, kik midőn oda mentek, az állam nyelvét nem ismerték.

Mint mostanig mindig, úgy ez évben is fenntartottuk minden külségely nélkül kisdédóvóinkat, hol a jelen évben is 120 vegyes ajkú gyermek nyer oktatást.

A tisztikar az idén következő volt: Elnök: Novák Ferencz. Alelnök: Halász Jakab. Titkár: Issekutz János. Pénztáros: Mihelyes Zsigmond. Ellenőr: Cserni Béla dr., Jogtanácsos: Mohay Sándor dr., Választmányi tagok: Ávéd Jákó, Zsakó István, Jakabfi Albert, Fröhlich Gyula, Salmen Frigyes, Rainay Ignác, Elekes Victor dr., Körner József, Náthán Bernát dr., Todor József dr., Pál István, Fuchs Dávid, Stiasny Nándor, Strasser Lajos, Kovács Samu, Baruch Albert. Koncz Gyula és Gidofalvi Gergely eltávoztván, helyök még nem töltetett be.

Gyula-Fehérvár, 1888. július 11.

Novák Ferencz,
elnök.

10—1888.
— igt. szám.

III. Besztercze-naszódvármegyei választmány.

BCU Cluj / — Székhelye: Besztercze. — Library Cluj

A vármegyei tisztikar és választmány a következő tagokból áll: Elnök: Kenyeres Adolf törvényszéki elnök. Alelnök: Havas Gyula dr., tanfelügyelő. Pénztáros: Kovácsik János polg. isk. tanító. Ellenőr: Bély János megyei pénztári ellenőr. Jegyzők: Szongott Vilmos kir. járásbírósi jegyző és Kramer Gyula polg. isk. tanító. Választmányi tagok: Algázi Lázár adófelügyelő, mint az adófelügyelőségi tisztikar alapítványának képviselője; Vályi Elek ev. ref. esperes, mint a nagysajói egyházmegye alapítványának képviselője; Pánczél János vmegyei főjegyző, mint a beszterczei magyar kaszinó alapítványának képviselője; Kellner Ignác kir. közjegyző és Beregszászi Albert tacsí ref. lelkész mint alapítók. Végül Barkassy József áll. állatorvos, Fleischer R. magánzó, Schmidt Lajos törvényszéki bíró, Szongott G. magánzó, Tergovics Ede magánzó és Tóth Samu nyug. telekkönyvvezető mint választmányi tagok.

A múlt közgyűlés óta a vármegyei választmány pénztárosa által a központi pénztárba beszállított összesen: 147 frt 14 kr.

A megyei választmány megszerkesztette a Beszterczen létesítendő egyesületi gyermekeóvó alapszabályait s ha a magas kormánytól az óvó felállítására kért engedély idejekorán leérkezik, az óvó f. évi szeptember elején tényleg meg fog nyitni.

Örvendetes jelenség gyanánt említhetjük, hogy — bár az E. M. K. E.-től függetlenül — Beszterczen megalakult az ev. ref. anyaegyház, meg a magyar iparosok önképző- és segélyző egyesülete, mely az E. M. K. E. könyvtár bizottságának népkönyvtár elhelyezése céljából ajánlatott.

Intenzivebb munkásság ez idő szerint nem volt lehetséges, de törekvéseink, mint a fennebbiekben is kitetszik, évről évre lankadatlanabbul épít.

1. Ó-Radnai fiók-kör.

A besztercze-naszódmegyei választmány területén az év folytán az E. M. K. E.-nek Ó-Radnán egy új fiókja alakult Guzmán János bányafőnök elnöklete alatt. E fiók választmányának többi tagjai a következők: Zagyva Mihály r. kath. lelkész, alelnök; Bedő Dénes áll. isk. igazgató titkár; Fizély Sándor bányatiszt, pénztáros; Kovácsy Albert kir. járásbíró, Agriola Adolf kir. aljárásbíró, Sziklai Emil erdész, Aladics Emil erdész és Kádár Antal dr. választmányi tagok. A fiókkör junius végéig 20 rendes és 21 pártoló tagból állott.

^ Besztercze, 1888. július 10.

Kramer Gyula,
jegyző.

Kenyeres Adolf,
elnök.

268—1888.
ig. szám.

IV. Brassómegeyi választmány.

— Székhelye: Brassó. —

Van szerencsénk a központi évi jelentés számára megyei választmányunk évi jelentését az alábbiakban betérjeszteni:

A közgyűlési év október hóval kezdődik s tart októberig. A f. év azonban csak tíz hónapból áll, mert az idei III. rendes közgyűlés már augusztus 19-én fog megtartatni. Iktatóra érkezett 451 ügydarab, a melyek között egy sincs ellátatlanul. A levéltár évenként elkülönítve, teljesen rendben van. A megyei választmány területén fiók nincs; alakítani lehetne ugyan Hétfaluban, de a viszonyok mellett sokkal czélszerűbb — már az erők összpontosítása szempontjából is — egy megyei választmányba olvasztani az összes tagokat.

A tagok száma csekély változást mutat.

Van 1 örökös, 25 alapító, 348 rendes és 40 pártoló tagja. Az alapító tagok száma tehát gyarapodott egygyel; a rendes tagok száma 9 el, de egy-letli tagoknak más megyék területére való eltávozása folytán fogyot 16-al, elhalálozás folytán 3-al s 2 tag teljes elszegényedés miatt törlendő; míg a pártoló tagok száma kilépés folytán fogyott hárommal s gyarapodott egygyel.

E helyen meg kell jegyeznünk, hogy az alapító tagok száma tulajdonképen még 10 taggal gyarapodott, a mennyiben a megye minden magyar községében évenként általános gyűjtés fog rendeztetni az E. M. K. E. javára, míg minden község legalább 100 frtos alapítványt tett. De minthogy a gyűjtés még nem indult meg, — a lakosságnak más oldalu, nagy mérvű igénybe vétele miatt — ezen leendő, de biztos alapító tagok a fennebb kimutatott létszámba még nem vétettek be.

A választmány tisztikara következő: elnök Koós Ferencz, kir. tanácsos, tanfelügyelő; alelnök Weisz Ignác dr. ügyvéd; titkár Sztterényi József, lapszerkesztő; pénztáros Józsa Mihály tanító; ellenőr Szentí Bálint, pénzügyi titkár; ügyész Harmath Lajos. A jegyzői állás Kabdebó Ferencz dr. eltávozása által üresedésben maradt. Választmányi tagok: a) Brassóból: Fellner Lajos mérnök; Gecsy István kir. adófelügyelő; Józsa Ferencz iparos; Kovács Károly törvényszéki bíró; Lázár Gerő nagykereskedő; Mayer József kir. tanácsos; Skita Mihály kir. járásbíró; Vargyasi Ferencz főgymnasiumi igazgató és Víz József kir. törvényszéki bíró. b) Brassómegeyéből: Bartha Károly igazgató (Tatrang); Borcsa Mihály ág. év. lelkész (Bácsfalu); Deák Sándor ág. ev. lelkész (Türkös); Fejér Gyula ág. ev. lelkész (Pürkerecz);

Gödri János, ügyvéd (Hosszúfalu); Masznyik Gyula, ág. ev. lelkész (Hosszúfalu); és Papp János tanító (Zajzon). — Ezekon kívül választmányi megbizottak, illetőleg a választmánynak az illető községekben bizalmi férfiai: Kiss Árpád, ág. ev. lelkész (Csernátfalú); Mihályi Károly, ág. ev. lelkész (Apáca); Pánczél István főszolgabíró (Predeal); Siposs János, községi jegyző (Csernátfalú); Szabó László, községi jegyző (D.-Ujfalu) és Szemerjai Károly, igazgató (Krizba); így szintén tagjai a választmánynak az alapító tagok.

A lefolyt közgyűlési évben tartott a megyei választmány 1887. október 23-án közgyűlést, mely a legszebb eredménnyel folyt le, bizonyosságát adva annak, hogy a választmány lassú, de biztos és alapos fejlődésnek indult s minden tekintetben érvényesíti az alapszabályokban letett elveket. Azóta tartott minden hóban választmányi ülést, melyen hozatott 64 fontosabb, az egylet bel-életébe vágó határozat.

A választmány — a központ évi 400 frt segélyével — fentartott két kisdédóvó intézetet, melyek kitűnő vezetés alatt állanak. Az intézet látogatottsága kielégítőnek mondható, a mennyiben a kisdedek átlagos száma a belvárosi intézetben 70, a bolonyaiban 50. Az óvóintézetek számára a választmány külön szervezési szabályzatot állapított meg, melyet a legtöbb Emke óvó mintául vett. Az óvóintézetek felügyelő bizottsága következő: elnök Koós Ferencz; titkár Szterényi József; gondnok-pénztáros János Lajos; tagok Nagy István, Orbán Ferencz és Weisz Ignác.

A választmány még egy harmadik, bolgárszegi óvó létesítését is czéljául tűzte, sőt igen előnyös ajánlata is volt már erre nézve, de anyagi tekintetek nem engedték ezt még ez idő szerint.

A választmány azon van, hogy óvóintézetei számára külön állandó alapot létesítsen, a mely ez idő szerint — ez évben megkezdve — már mintegy 250 frtból áll.

A választmány igen előnyös ajánlatot is tett a közoktatásügyi kormánynak egy bolonyai óvóintézet építése tárgyában, melyet azonban a kormány nem fogadott el.

A választmány ez évi működése inkább ez erőgyűjtésre irányult, mint kifelé, habár e tekintetben sem mondható meddőnek.

A hétfalusi csángóknak az egyesület körébe való bevonására 1887. deczember 18-án népgyűlést tartatott Csernátfaluban, a melyen az intelligencián kívül mintegy 300 csángó gazda vett részt. Itt határozatba ment, hogy az összes községek alapító tagok legyenek, mire nézve évenként általános gyűjtés rendeztesék; másrészt hogy az ezen községekben lévő magyar egyházak is — mint olyanok — lépjenek be testületileg az egyesületbe.

Ezen kívül elhatározta a választmány, új mozgalmat indítani taggyűjtésre, a mi még folyamatban lévén, annak eredménye ismeretlen.

Az erőgyűjtés egy másik nemét is megkísérlette a választmány s. p. nagy sikerrel. Ugyanis a „Brassói protestáns nőegyesület“ szíves közreműködésével sikerült egyedül Brassó városában 150 kis perselyt elhelyezni, melyet az illető nők addig tartanak, míg a gyűjtött fillérek 1000 frtra rugtak, a mi azután „Brassói magyar nők perselyes gyűjtése“ czimén kéretik kezeltetni.

Ezen perselyeken kívül 7 nagy persely is helyeztetett el nyilvános helyeken s felkérettek az egyházak is, ilyenek kitételére a templomokban. A brassói és hétfalusi ev. ref. egyházakban, illetve templomokban már ott is vannak perselyeink, a többi egyház még nem válaszolt kérésünkre.

Sok dolgot adott a népfölkelési szíjazati munka szállítása, melyből a választmányra több jutott, mint a többire összesen, a mennyiben egyedül 34,500

frt árú szíjzati munka szállított Brassóból. Az eredmény minden tekintetben kitűnő.

A nemzeti érület felkeltésére a választmány 1886-ban márczius 15-diki nemzeti ünnepélyt rendezett. Ennek fényes sikere arra indítá a választmányt, hogy állandó márczius 15-diki bizottságot alakítson, mely tényleg meg is alakított s most teljesen függetlenül működik.

A magyar színügy Brassóban már évek óta vajudik a magyarság rovására. Ennek elejét veendő, a választmány egész külön, önálló működési szervezettel bíró, — de a választmány szakosztályát képező, — színügyi szakosztályt alakított, annak külön szabályzatot dolgozott ki. E szakosztály lesz most már hivatva a magyar színügyet Brassóban rendezni, s e mellett a város kulturális czéljainak anyagi előmozdítására műkedvelő-társulatot is alakít, a mely már is belépett alapító tagul az E. M. K. E.-be. A szakosztály tisztikara következő: elnök Nagy Gyula, kir. adófelügyelő; alelnök Göllner Károly, tanár; titkár Sztterényi József, szerkesztő; pénztáros Orbán Ferencz, igazgató; ellenőr Rombauer Emil, igazgató; művezető Minder Jenő, tanár. A szakosztály, illetve műkedvelői társulat első fellépése még ez év őszén történik.

A tervbe vett közművelődési és közgazdasági csarnok létesítése még nem sikerült, de a választmány állandóan munkál ezen.

Az igazgató-választmány által áttett ügyek rendes gyűlésekben, nagy figyelemmel és pontossággal intéztetnek el.

Tagdíjakban befolyt: 1887. évi díjak 759 frt 40 kr., miben 63 frt 90 kr. adomány is van. 1888-ra bejött 5 frt. A hátralékok következők: 1885-ről 18 frt. 1886-ról 249 frt 75 kr. (miben alapító-hátralék is van) s 1887-ről 193 frt. A tagdíjak beszedésénél a választmány egy évvel hátramaradt, mert az első évben állandó pénztárosi változások miatt a tagdíjak beszedése késett, de ez az elmaradás most már pótoltnai fog.

A választmány újabban az alsófokú kereskedelmi iskolát vette pártfogása alá, melyet a „Brassói polgári kereskedelmi testület“ nagy áldozatkészséggel tart fenn s ezen kívül az újonnan alakult „Kereskedő ifjak körét.“

Az 1887. október 23-iki közgyűlés meghívta az igazgató-választmányt, tartaná harmadik rendes közgyűlését Brassóban. Az igazgató-választmány áprilisi gyűlésében ellogadván a meghívást, azóta a választmány minden idejét a közgyűlés fényes, az egyesülethez minden tekintetben méltó rendezése veszi igénybe. Az ezen célra kiküldött rendező bizottság: Koós Ferencz, elnök; Sztterényi József titkár; Fellner Lajos, Harmath Lajos, Lázár Gerő, Nagy Gyula, Orbán Ferencz, Szentí Bálint, és Weisz Ignác dr. minden héten gyűlesezik s nagy buzgalommal feküdt neki nehéz feladata megvalósításának, mert az E. M. K. E. közgyűlését erdélyrészi nagy nemzeti ünnepélylyé akarja tenni. A közgyűlés tárgyában Bartha Miklós alelnök külön kiküldetésben járt Brassóban, hol a választmánynyal külön gyűlést tartott.

A megyei választmány augusztus 19-én tartja III. rendes és egyuttal tisztújító közgyűlését.

A választmány több rendbeli fontos indítványt is tett az igazg. választmánynak, melyek nagyobbára elfogadtattak.

A választmánynak van külön hivatalos közlönye, a „Brassó.“

Nem tartozik ugyan a választmány hivatalos ügyeihez, de azért e helyen megemlítést érdemel, hogy az egyesület jegyzője, a brassói választmány titkára Sztterényi József, az idei közgyűlés emlékére, diszes, 4 1/2 ivre terjedő, a központi

tisztikar arczképeivel ellátott emlékalbumot ad ki, melyet Kossuth Lajos is megtisztelt egy gyönyörű emlékmondattal.

A választmány ez évben három tagot veszített el, a mennyiben Kászony Ferencz iparos, alapító; Balogh Tamás tanár, rendes; és Szabó Imre mérnök, választmányi tagok elhaltak.

Brassó, 1888. jul. 15.

Szterényi József,
titkár.

Koós Ferencz,
elnök.

34—1888.
igt. szám.

V. Csikmegyei választmány.

— Székhelye: Csikszereda. —

A f. évi tavaszi választmányi gyűlés a további erőgyűjtés módjainak tanulmányozására és ehhez képest jelentéstételre öt tagból álló bizottságot küldött ki. Ezen bizottság munkájának alaposabbá tétele céljából sorba vette a választmány területéhez tartozó községeket és egy névjegyzékbe állította össze az egyes községekből a tehetősebb és az értelmiséghez számítható azon egyéneket, a kik Kultúregyesületünknek természetes és hivatott tagjai lehetnének, de ez ideig még annak körén kívül állanak. Ezer névjegyzék figyelembe vétele mellett buzgóbb választmányi tagoknak gyűjtőívek adtak ki, hogy a jegyzékben foglaltak megnyerésével a tagok számát gyarapítani törekedjenek.

Körök alakításának kérdésével is foglalkozott ezen ötös bizottság, és ilyenek alakítását az egyesület nagy eszméjének ébrentartása és a tevékenység élénkítése érdekében czélszerűnek véli; kivitelét azonban ez idő szerint, tekintettel a meglévő tagok elosztására, csak a következő pontokon találta lehetségeseknek: Csik Szereda, Csik-Somlyó és Szt.-Márton. Kiszemelte az alakításra felkérendő tekintélyes és hivatott tagokat, és ily értelemben fogja legközelebb jelentését, illetőleg indítványát a választmány elébe terjeszteni. Más különben a választmány több tekintélyes tagja abban a nézetben van, hogy apróbb körök alakítása által eszközzendő decentralizáció nem hogy a tevékenység élénkítésére, hanem ellenkezőleg stagnálásra fog vezetni, melyben csak a megyei választmány, illetőleg elnökség írásbeli és correspondeálási teendői fognak megfelelő haszon nélkül szaporodni.

Az erőgyűjtésről szólva megemlítjük, hogy a pénztárnok útasítva van, a hátrálékos tagokat esedékes részleteik befizetésére felszólítani, minek folytán a befizetések folyamatban vannak.

Választmányunk kiható tevékenységének tárgyát a Gyimesbükkön és Vaslábön felállítandó állami, és Ditró-Hodosban szervezendő községi elemi iskolák ügye képezte, a mennyiben a központ által tett ezen kezdeményezésnek ébrentartása és előbbre vitele ügyében a kir. tanfelügyelőhöz, illetékes főszolgabírákhoz és a községek közül Ditróhoz újabb megkeresvények intézettek.

A fiókegylet tagjainak száma ez idő szerint: 18 alapító, 172 rendes és 34 pártoló tag. A lefolyt év alatti gyarapodás 5 rendes tag, apadás 4 pártoló tag.

A f. évi márcz. 11-én megtartott közgyűlésen, melyben titkár a választmány és tisztikar két évi működéséről terjedelmesebb jelentésében tüzetességgel beszámolt, újjá szerveztetett mind a választmány, mind a tisztikar.

A választmány tagjai az alapító tagokon kívül: Pausz-Mikó Ilka, Lázár Dénesné, Lázár Domokosné, Becze Antalné, Lakatos Jánosné, Bocskor Mihályné, Molnár József dr., Éltes Elek, Molnár Lajos, Mihály Ferencz. Kövály László, Deák Ignác, Madár Imre, Glósz Miksa, Csedő István, Erős Elek, Fejér Sán-

dor; Buzás Mihály, Miklósi József, Adorján Imre, Bartha Ignác és Kikinday Gyula. A tisztikar a következő: elnök Mikó Bálint; alelnökök Becze Antal és Imets F. Jákó. titkárok Pál Gábor és Betegh Antal dr.; jegyző Nagy Imre; pénztárnok Petres Antal; ellenőr Salamon Alajos; ügyész Nagy Sándor, ügyvéd.

Csik-Szereda, 1888. július 15.

Pál Gábor,
titkár.

Mikó Bálint,
elnök.

15—1888.
jk. szám.

1. Gyergyóvidéki kör.

— Székhelye: Gyergyó-Szent Miklós. —

Van szerencsénk a f. évi apr. 28-án tartott választmányi ülés jegyzőkönyvét a lefolyt egysületi évben történt mozgalmleirása gyanánt beküldeni.

Jegyzőkönyv kivonatossan: Főtiszt. Ferenczy Károly alelnök üdvözlővén a gyűlést, azt megnyitja s felolvassa múlt évről szóló jelentését.

„Gyergyói vidékünk értelmisége, — mondja többek közt a szép elnöki beszéd — habár a magyartalan elemek elhatalmasodásától itthon nem tarthat, mégis legelső volt azok között, kik a kibontott zászló alá sorakozni kívántak. Mindjárt az alakuláskor 176-an iratkoztak be az egyesületbe; a hölgyek hárczakönyveket vállalván, a fillérek gyűjtéséhez lelkesen hozzá láttak és társadalmunk jótékony multságok rendezésével is a nagy eszme megvalósítására törekedett.”

„Ezalatt az ország minden részében az üdvös mozgalom lelkesen folyt. Az E. M. K. E. központi választmánya hazafias bátorsággal küzdött le a számtalan nehézségeket, bölcs mérséklettel egyenlített ki az ellentéteket. Először jótékonyágát már megkezdte, a magyar művelődés oltárára zsenge adományát már elhelyezte s nevezetesen — mi minket legközvetlenebbül érdekel — a gyergyói vidékünkhez tartozó tölgyesi róm. kath. iskolánál egy tanítói állomást 300 frt. évi fizetéssel biztosított; a Békás, Domuk és Zsedánpaták községekben szétszórott magyarságnak megmentése végett a Tölgyesből átjáró r. kath. lelkésznek évenként 200 frtot szavazott meg. Mindezek örvendetes jelenségek és minket arra buzdítanak, hogy ezen nagy jövőjű hazafias egyesületet ezután még tekintélyesebb buzgalommal igyekezzünk felkarolni s adományaikkal támogatni.”

(Elnökváltozás s a kör derék és szép jövőjű ifjú titkárának ifj. Puskás Lajosnak elhalálózása daczára buzgóan is működött a kör, miről az elnöki jelentés tovább így emlékezik meg.)

„Az E. M. K. E. Kolozsvár városi választmányának, mely karácson harmadnapján, a közművelődési egysületi mozgalom harmadik évfordulóján nemzeti ünnep jellegével tartá meg rendes közgyűlését, választmányunk nevében üdvözlő táviratot küldöttem.

„Az egysületi iratokat Nyerges Gyula egysületi tagtársunktól csak ezen évi január hóban vehetvén át, siettünk a mulasztásokat helyre pótolni, az iratokat rendeztük, az elnök távollétében választmányi gyűlést hívtam össze, melyen a mai gyűlést előkészítettük.

A tagsági díjak ügyében a főszolgabíró urat felkértem, hogy sziveskedjék, a mint eddig is tévé, ezen hazafias ügyben egysületünknek támogatására jöni. Ki is készséggel szólítá fel a községi előjáró urakat a tagsági díjak felszedésére és egyéb ide vonatkozó jelentések megtételére. Ezen intézkedésünknek ki-

elégitő eredménye volt. A községek érdemes jegyzőinek nagyobb része egyesületünk érdekében hazafias búzgósággal jártak el.

Örvendetes esemény, hogy Tölgyes községe az egyesület alapító tagja lett, és elnökségünk útján a 100 frt alapító tagsági díjat befizette.

„Ezeknek előre bocsátása után mindnyájukat melegen üdvözölve, a mai gyűlést megnyitottnak nyilvánítom.”

Nagyságos Benedek György örnagy, mint pénztáros teszi meg ezután jelentését, melyből kitűnik, hogy az eddigi összes bevétel 746 frt 90 kr., ebből a központi pénztárba küldetett 698 frt 90 kr., a fiók saját pénztárában 25% czimén kezelési költségül maradt 48 frt és ennek 2 frt. 59 kr. kamata, többféle költségére kiadatott 22 frt 61 kr., marad a mai nap számadásban 27 frt 98 kr. A hátrálék tagsági díjakban 254 frt.

A pénztáros jelentését helyeslő tudomásul veszi a gyűlés, és elismerő köszönetet mond.

Következik a költségelőirányzat dologi kiadásokra és a 25% mikénti felhasználásának tárgyalása. Kimondatott, hogy jegyzőkönyvi határozat szerint a rendelkezésre álló 25% két éven át a tölgyesi iskola javára adatik.

A tisztikar következőleg alakíttatik meg: elnök Mikó Árpád, országgyűlési képviselő; alelnök Ferenczy Károly plébános; titkár Hochschild Lajos; jegyző Kálmán István; ügyész Lázár Menyhért; pénztáros Benedek György, örnagy.

Alelnök ur indítványára elhatározza a gyűlés, hogy a vendéglők és kávéházakban elhelyezendő gyűjtő-perselyeket kér a központi választmánytól, még pedig Szent-Miklós számára 5 darabot.

Gyergyó-Szent-Miklós, 1888. július 12.

Hochschild Lajos, titkár. Ferenczy Károly, alelnök.

VI. Fogarasmegyei választmány.

— Székhelye: Fogaras. —

A választmány a lefolyt évben több irányban is fejtett ki tevékenységet a végett, hogy egy állandó magyar kisdiedővő fennállását biztosítsa Fogarason, ezért egyebek közt az Emke központi igazg. választmányánál is 200 frt évi segély megszavazását hozta javaslatba.

Az erdélyrészi ipar gyámolítása és terjesztése céljából választmányunk elnöke a cserép-, szíjgyártó- és házi szőttes ipar köréből küldött fel iparczikkeket a központi választmányhoz a budapesti kereskedelmi múzeumba való jutatás céljából.

Választmányi gyűlésein a rendes ügyek intézésén kívül elvi megállapításokat alkotott újabb tagok gyűjtése céljából is s a meglevő tevékenység remélhetőleg nemcsak pótolni fogja eltávozott s meghalt tagjaink helyét, de némi szaporulatot is eredményez.

Elhalálozott az év folytán két rendes tag, lakhelyváltoztatás által pedig megszűnt választmányunk kötelekébe tartozni 9 rendes és 1 pártoló tag. Levonva a kezdettől fogva eltávozottakat és elhalálozottokat, van választmányunknak 4 alapító, 97 rendes és 9 pártoló tagja.

Választmányunk jelenleg következő: elnök Horváth Mihály, főispán; alelnökök Rottler József és Pánczél Károly; jegyzők Váro Béné és Borosnyay Béla; pénztáros Fleissig Gyula; ellenőr Daniel Ödön dr.

Fogaras, 1888 július 16.

Váro Béné,
jegyző.

25.— 1888.

igtsz.

VII. Háromszékmegyei választmány.

— Székhelye: Sepsi-Szent György. —

Az 1887. évi augusztus havában a megyei választmány székhelyén, S.-Szentgyörgyön, tartott egyesületi közgyűlés alkalmával a választmány a központ kezdeményezése folytán kiállítást rendezett, melynek 1000 frt tiszta jövedelméből, 1887. évi Székelykiállítás czímén 200 frt alapítványt fizetett be a központba, 300 frttal a kovásznai tűzkárosultakat segélyezte és 500 frttal egy Háromszék-vármegye alispánja által kezelt alapot létesített, melynek évi kamataiból az iparos tanulók munkakiállítása díjaztatik.

A lefolyt egyesületi évben az egyesület tagjai száma e választmányunknál nem szaporodott, ennek folytán az említett 200 frt kivételével választmányunk az egylet vagyonát más rendkívüli jövedelemmel nem szaporította. Háromszék-vármegye területén—a Kézdivásárhely városi választmány és az erdővidéki kör önálló választmányokat képezvén—megyei választmányunk alatt körök és fiók csoportok nincsenek.

Megyei választmányunk tisztikara és választmánya a következő:

Elnök: Potsa József főispán. Alelnökök: Ujvárossy József és Seethal Ferencz. Pénztárnok: Forró Béla. Titkár: Vajna Miklós. Választmányi tagok: br. Apor Gábor, szotyori Nagy Károly, id. Tompa Miklós, Gábor Péter, Hollaky Áttila, Henter Béla, Szentiványi Miklós, Zathureczky Gyula, br. Szentkereszthy Béla, Séra Tamás, Damokos Albert, Damokos János, Deák Sámuel, Beldi Tivadar, Temesvári János, a Háromszékmegyei izraelita hitközség képviselője Kupferstich József, az adófelügyelőségi hivatalikar képviselője Babarcezi Ferencz.

S.-Sztgyörgyön, 1888. július 24-én.

Vajna Miklós.
titkár.

251.—1888.

igtsz.

1. Erdővidéki kör.

— Székhelye: Baróth. —

Egyesületünk működése a lefolyt évben csakis a tagsági díjak beszédésére irányult.

A tagok száma a múlt évtől fogva nem gyarapodott.

A fiók-egyesület elnöke Bartha Sándor bardóczi földbirtokos, helyettes pénztárosa és titkára Zöld Sándor állami felsőbb népisk. tanár.

Baróth, 1888. július hó 9-én.

Zöld Sándor,
titkár.

10.—1888.

igtsz.

2. Bodola-nyéni fiók.

Az 1888-ik évig szaporodás nem volt, ekkor nyertünk két pártoló tagot ifj. Márton János községi főbíró és Székely György kereskedő személyében, mind ketten nyéni birtokosok. Örömmel jelezhetjük azt, hogy a nyéni „Volt úrbéres közbirtokosság” képviselője, mely testületnek a községi pénz-

tártól elkülönítve külön pénztára van, a fiókkör felkérésére, mint alapító tag 100 frttal lépett be a körbe, s azt, ki is fizette rögtön, mely összeg még ez év elején a központba elküldetett, s így az 1888-ik évben szaporodott körünk 3 taggal, s most a tagok száma 27, kik között van egy erkölcsi testület pénztára, mint alapító tag; van egy rendes tag, 3 frt évi fizetéssel; 17 tag évi 2 frttal öt nem fizető rendes tag, kik tanítók; de ezen tanító úrak közül Mátyás Lajosnak neje, mint rendes tag lépett be.

Van még 3 pártoló tag.

Választmányunk más emlékezetesebb munkát ez ideig nem végzett mint azt, hogy igyekezett tőle kitelhetőleg tagok megnyerésére, úgy magán mint testületi úton pénzügyűtésekben munkálkodott és munkálkodik, melynek alapján ezen fiókkör felküldött a központba 216 frttot s kiadása volt **29 frt 71 kr.**, pénztári készlet 9 frt 13 kr. Összes gyűjtése tagsági díjakból, bárczákból az 1885-ik évtől jelenideig 255 frttot tesz.

A 29 frt 71 kr. kiadás abból következett, hogy folyó év márczius havában egy fillér estély rendeztetett, mely alkalommal bevétel volt 41 frt, ebből kiadásra adatott 24 frt 01 kr. Öt frt 40 kr. pedig jegyzőkönyvre, irodai kellékekre, pecsétre, festékre adatott ki. Így lesz összesen 1885-től a jelen ideig a kiadás **29 frt 71 kr.** A 41 forintból a kiadást levonva, marad tiszta jövedelem 16 frt 99 kr.; mely összeg a jelen évben el is küldetett a központba.

Tisztviselők: elnök Puskás Lajos nyéni ev. ref. lelkész; titkár Csulak Lajos bodolai áll. iskola igazgató; pénztárnok Mátyás Lajos a nyéni községi iskola vezértanítója; jegyző Vén Árpád bodolai áll. tanító.

Bántó László h. körjegyző ajándékozott 1 frttot jegyzőkönyvre, mely abból meg is vétetett.

Nyén, 1888. július hó 9.

Puskás Lajos,
pénztáros.

Mátyás Lajos,
elnök.

65 – 1888.

igtsz.

VIII. Kézdi-Vásárhely városi választmány.

Múlt évben 3 választmányi és 1 közgyűlést tartottunk folyó ügyeink elintézésére. Tárgyaink közül különösen a Sósmezőn felállítandó iskola ügyét tartjuk kiemelendőnek, melyről Fejér Károly aljárásbíró, egyesületi alelnök terjedelmes s gondosan beszerzett statisztikai adatokkal felszerelt jelentést terjesztett be, mely ismét egy lépéssel közelebb vitte a sósmezői iskola ügyét a megvalósításhoz.

Választmányunk a legnagyobb igyekezettel működött a tagok létszámának szaporítására. Meglevő tagjaink elég lelkesen teljesítették a szent ügy iránti kötelességüket. Erről tanuskodnak a tagdíj czímen befolyt összegek.

Tisztviselőink névsora a következő: Tiszteletbeli elnök: Kézdivásárhelyi id. Tóth István. Elnök: Molnár Jozsiás. Alelnök: Fejér Károly. Jegyzők: Dobay János és Vajna Károly. Pénztárnok: Nagy Ferencz.

Kézdi-Vásárhelyt, 1888. július 14-én.

Dobay János,
jegyző.

Molnár Jozsiás,
elnök.

80—1888

igtsz.

IX. Hunyadmegyei választmány.

— Székhelye: Déva. —

Megyei választmányunk a lefolyt egyesületi évben is hazafias buzgalommal igyekezett az E. M. K. E. magasztos céljait előmozdítani, különös gondot fordítván egyfelől arra, hogy az idegenkedők megnyeressenek, másfelől pedig, hogy az egyesület ereje, a tagok számának és a meglevő vagyonnak szaporodása által, intensive úgy mint extensive, gyarapodjék. S bár megyénk nemzetiségi viszonyai a magyarságra nézve fölöttebb kedvezőtlenek (240 ezer lakosból csupán 12 ezer levén magyar ajkú), hazafias örömmel jelenthetjük, hogy választmányunk működése nem vala egészen sikertelen.

Megyei választmányunk fontosabb intézkedései a következők valának:

1. 3 új fiókkör szervezését vette munkába Pájon, Brádon és Maros-Illyén, melyek közül egy, a púji, tényleg meg is alakult.

2. Bizottságot küldött ki felolvasó estélyek rendezésére; a bizottság rendezett is húsvét másodnapján egy hangversenynyel egybekötött felolvasó estélyt Déván, ugyanez alkalommal egy emlékalbum is szerkesztetett és adatott ki az E. M. K. E. javára.

3. Az árvízkárosultak javára az összes dévai jótékonycélú egyesületekkel kezdet fogva f. évi július 1-én népünnepélyt rendezett, mely 240 frtot jövedelmezett.

4. Elhatározta, hogy a választmányunk rendelkezésére maradó 25% jövedelemből, 100 frtot oly tanítók jutalmazására fordít, kik valamely magyar tannyelvű iskolában a magyarosítás terén legnagyobb sikert mutatnak tel. 88 frtot pedig a magyar tannyelvű iskolák közt oszt szét, oly célból, hogy a szegény sorsú gyermekek számára taneszközöket, jelesen kézi könyveket és írószereket vásároljanak.

5. Lépéseket tett a választmány a csángó-telepítés ügyében, ajánlvá és szorgalmazva, hogy a kir. kincstárnak dévai birtokára 80 - 100 csángó magyar család telepíttessenek. Az ügy teljesen befejezve még nincs, de a pénzügyminiszterium a telepítés eszméjét elfogalta, s a belső telkek számára szükséges területeket immár meg is vásárolta.

6. Hunyadmegye alispánja a községekben nyári gyermekmenhelyek felállítását kezdeményezte, kérve az E. M. K. E. támogatását is e célra. Választmányunk minden lehetőet elkövetett, hogy ezen általa is üdvösnek tartott és viszonyaink között egyedül lehetséges és czélszerű intézmény életre keljen. Nagyon sajnálja azonban, hogy a mélyen tisztelt igazgató választmány a gyermekmenhelyek felállítását elvi okokból ellenezte, s így megyénk alispánjának ebbeli törekvése, magyarságunk kimondhatlan nagy kárára, egyelőre meghiúsult. Tisztelettel jelezzük, hogy e tárgyban választmányunk újabb felterjesztést teend.

Tagok száma Volt az egyesületnek Hunyadmegye területén 1887. december 31-én 1 örökös, 49 alapító, 517 rendes és 104 pártoló tagja. Ezek száma f. évi július 1-ig szaporodott 42 taggal, kik mindnyájan rendes tagok. Elhalt ellenben 12 rendes, 2 pártoló és 1 alapító tag, összesen tehát 15. E szerint a tagok száma 1888. július 1-én 713--15=698. És pedig 1 örökös, 48 alapító, 547 rendes és 102 pártoló tag.

Vagyoni állás 1887. december 31-én volt az egyesületnek 5765 frt és 74 kr. vagyona. Hozzáadva ehhez a hátszegi fiókkör által gyűjtött és a hát-

szegi takarékpénztárban gyümölcsöztetett 666 frtot, továbbá a megyei választmány pénztárosához 1888. július 1-ig befolyt 756 frt 36 krt, egyesületünk vagyona jelenleg 7188 frt 10 kr.

Megyei választmányunk tagjai: Elnök: gr. Kuun Géza. Társelnök: báró Jósika Géza. Alelnökök: dr. Solyom-Fekete Ferencz és Réthi Lajos Pénztáros: Kénosi Sándor József. Jegyzők: Mailand Oszkár és Kolumbán Samu; július 7-ike óta Szóts Sándor.

Választmányi tagok: Barcsay Kálmán, Barcsay Béla, Dobay Károly, Duka Ákhilles, Hollaki Arthur, Hetey Gábor, Hütl József, Issekutz Antal, Imhoff Mór, Kún Róbert, László Ignác, László Zsigmond, Márkosi László, Jánó Albert, Molnár Sándor, Nagy László, Paulé Iván, Pogány György, Porzsolt József, Király Pál, dr. Reichenberger Zsigmond, Deák Gerő, Susnek Nándor, K. Sándor Lajos, Szitás János, Szóts Sándor, Török Árpád, Téglás Gábor, Tajcsik Ferencz, Imecs Ignác

Számvizsgálók: Andersen László és Keéz József.

Fiók körök:

1. Algyógyi kör.

Tiszteletbeli elnök: gr. Kuun Kocsárd; **elnök:** Balog József; **pénztáros:** Kénosi Sándor Lajos; **titkár:** Jakab Mózsza.

2. Hátszegi kör.

Elnök: gr. Thoroczka Miklós; **alelnök:** Nemes Sámuel; **pénztáros:** Herczeg Ignác; **titkár:** Jánó Albert,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3. Körösbányai kör.

Elnök: Márkosy László; **titkár:** Konecz Domokos; **pénztáros:** Szabó István.

4. Nagyi kör.

Elnök: Hütl József; **alelnök:** Prokupek Sámuel; **pénztáros:** Hermann Vilmos; **titkár:** Révay Károly.

5. Petrozsényi kör.

Elnök: Hollaky Arthur; **titkár:** Nagy Miklós; **pénztáros:** Wagner Henrik.

6. Piskii kör.

Elnök: Daruvári Paulé Iván; **titkár:** Szathmáry Elek; **pénztáros:** Lichtensteiger Albert.

7. Púji kör.

Elnök: † Puy Zsigmond; **pénztáros:** Török Árpád; **titkár:** Sármási Kund.

8. Szászvárosi kör.

Elnök: Bágya Zsigmond; **alelnökök:** Dósa Dénes és Fülöp Géza; **titkár:** dr. Korber Endre; **pénztáros:** Deák Gerő.

Déva, 1888. július hó 7.

Szóts Sándor,
ideiglenes titkár.

Gróf Kuun Géza,
elnök.

33—1888.

igtsz.

X. Vajda-Hunyad városi választmány.

— Kiterjed Vajda-Hunyad városára. —

Választmányunk ez évben különösen az itt létesítendő kisdedóvó érdekében munkált, mely czélból tíz kellő indokolással ellátott kérvényt intézett illetékes helyekre, egyrészt egy állandó épület megnyerhetése, másrészt pedig a kisdedóvó fentartásának biztosítása czéljából.

Az állandó helyiség megnyerése biztosítva van, nem különben a fenntartás is előreláthatólag meg lesz s így a kisdedóvó valószínűség szerint még ez év folyamán megnyitható leend.

Mióta a jelen tisztikar az ügyeket átvette összesen 17 társas összejövetelt rendezett: ezek között március 15-két is megünnepelte, mely alkalommal a nap jelentőségét Csiky A. v. titkár méltatta.

Az estélyek sikeréből a vajda-hunyadi állami iskolai gyermek-dalaskör is nagy részt követel, mely kör Hajtmann Pál, vál. tagunkban bírja fáradhatatlan buzgalmű vezetőjét.

A közművelődés czélját a társas estélyeken, felolvasásokkal, szavallatokkal, színi előadással és élőképekkel is nagyban szolgálta a választmány.

A választmány tagjainak száma: 72 rendes és 37 pártoló tag.

A választmány titkára kidolgozta saját ügykezelési szabályzatát, mely hivatalba leend a városi választmánya ügymenetét szabályozni. Föl soroljuk itt a szabályzatból az alkotott négy csoport teendőinek és hatás körének beosztását.

„Az elnök köteles — mondja az ügyrend — a választmány 4 csoportját működésre akként fölhívni, hogy minden csoport évenként legalább 5 összejövetelt rendezzen.“

A csoportok feladata.

1. Színielőadást rendező csoport. E csoportnak színdarabok előadásával kell foglalkoznia. A menyiben pedig van olyan idő, midőn ezek rendezése — viszonyaink között — lehetetlen: akkor oly estélyeket rendez melyeken élőképek s színészi szavallatok, egyes alkalmas, de rövid színdaraboknak — melynél a cselekvés maga a darabot nem nagyon emeli — több személy által való összeolvasása; drámai jelenetek vagy részletek egy vagy két személy által történő előadása képezik a tárgyat.

2. Zeneestély rendező csoport. Zene- és ének daraboknak előadása zenekar, énekkar vagy egyes működők által,

3. Felolvasó estélyt rendező csoport. Teendője felolvasás és szavallatokkal betöltött estély rendezése. Figyelem fordítandó, hogy a szavallatok vagy felolvasások minden színészi előadást nélkülözzenek, mert ez az 1-ső csoport körébe tartozik.

4. Társas estélyt rendező csoport. Ide tartoznak a tisztán érintkezés végett összehívott estélyek, melyeken inkább társalgás, társasjátékok, az egyes tagok által ismert s előadott bűvészeti vagy egyéb természettani mutatóványok fordulhatnak elő, melyekre előkészületek egy általán nem szükségesek.

Ezen kívül ezen csoportok közül az I. és II. csoport közösen évenként egy tombola estélyt, a II. és III. csoport egy kirándulást; a III. és IV. csoport egy közvacsorát; a IV. és I. csoport együtt egy majálist rendez.

A megyei és városi választmányok közötti összeköttetés létesíthetése végett az alapszabályok 17. és 18. §-nek czélszerű megváltoztatására, kidolgozott javaslatot nyújtott be az igazgató választmánynak. Ezen javaslat czélja kipótolni ama hézagot, mely alapszabályainkban a megyei és oly városi választmányok között található, mely egyszersmind a megyei választmány vidéki körét is kellene, hogy képezze.

A jelenlegi tisztikar. Elnök: Markup Ferencz. Alelnök: Berivoy János. Titkár, jegyző és pénztáros: Csiksomlyai Csiky Antal.

A tagok szaporodását és apadását kitüntető táblázatot itt mellékeljük:

A tag minősége	A tagok száma mult évről	A folyó évben belépett tagok száma	Összes tagok száma	A választmány területéről eltávozott	Összesen fogott a választmány	A választmány jelenlegi létszáma.
Rendes tag .	76	2	78	6	6	72
Pártoló tag .	40	1	41	4	4	37
Összesen:	116	3	119	10	10	109

Vajda-Hunyad, 1888. július 7.

Csiky Antal,
titkár.

Markup Ferencz,
elnök.

6—1888.

igtsz.

XI. Kis-küküllő megyei választmány.

— Székhelye: Dicső-Szent-Márton.

Választmányunk részéről a lefolyt egyesületi évben behatóbb munka nem végeztetett, s általában mind addig míg a vármegye által egyesületünk részére megszavazott 10,000 frtos alapítvány fedezésére kirótt pótdó teljesen fölvétetik, nem tartottuk czélirányosnak közönségünk áldozat készségét más módon is igénybe venni.

Egyfelől tehát az egyesület vagyonát gyarapító multságok rendezését a női választmánynak átengedve, még ez évben a tagsági és alapítványi díjak bevételezésén kívül másnemű munkát nem végeztünk; de másfelől az 1888. év, lejártával nemcsak tisztikarunkat újjá alakítani, de új erővel és nem szünő buzgalommal úgy a tagok gyűjtése és egyesületünk vagyonának gyarapítása, mint az egyesület czéljainak szolgálatában kötelességünket teljesíteni fogjuk s reményünk szerint megyei közönségünk hazafi érzelmeihez méltó eredményt felmutatni is fogunk.

Dicső-Szt.-Márton, 1888. július 26.

Frits Rezső,
alelnök.

39 —1888.

igtsz.

XII. Erzsébetvárosi választmány.

— Kiterjed Erzsébetváros területére. —

Erő-, pénz- és taggyűjtés tekintetében, választmányunk az idén behatóbb munkát, az elnök személyében történt változás miatt nem végzett, azonban megemlítjük, hogy a helyi kaszinó-egyesületben elhelyezett persely mintegy 20 frt jövedelme, közreműködésünk folytán, közvetlenül a központi választmánynak beküldetett.

Annak megemlékezésével, hogy Wolff Bogdán dr. lemondott elnök helyett a f. é. június 14. tartott közgyűlésen Gillyén Lajos eddigi alelnök, helyébe alelnökkül Lengyel Márton és másodjegyzőnek Butak István választatott meg: adjuk a tisztviselők és választmányi tagok névsorát a következőkben: Gillyén Lajos elnök, Lengyel Márton alelnök, Ávedik Lukács alelnök, Issekutz Viktor dr. titkár, Gorove János I. jegyző, Butak István II. jegyző, Szenkovits Lajos pénztáros, Farczádi K. Dénes ellenőr, Márkovich János jogtanácsos.

Választmányi tagok: Apor Zoltán br., Káplány Géza, Márkovich Jakab, Papp István. Schedelmayer Márton, Rozsnyai István, Rozgonyi Ottó, Szenkovich Dénes, Török Gergely, Zakariás László.

Erzsébetváros, 1888. július 23.

Butak István,

jegyző.

Gillyén Lajos,

elnök.

18—1888.

igtsz.

XIII. Kolozsmegyei választmány.

— Központ: Kolozsvár. —

Mindenekelőtt sajnálattal kell előre bocsátanunk, hogy választmányunk működése a lefolyt évben nem vala arányban a cél nagyságával. Ennek oka azonban semmi esetre sem abban keresendő: mint ha talán a választmány egyes tagjaiban a hazafias lelkesültség megcsappant volna, de magyarázatát leli egy felől a választmány volt elnökét Jósika Sámuel báró urat ért különböző családi csapásokban, s végre állásától való megválásában; úgy másfelől első alelnök: Bánffy Ádám br. elhalálkozásában.

Azonban most már Béli Ákos grófnak elnökké történt megválasztása után, valamint azon körülmény folytán, hogy a választmányba több, a városban lakó, s tevékenységről ismert egyéniség lön beválasztva, reményünk van, hogy a következő év választmányunk részéről is, tetteiben gazdagabb leend.

Választmányunk pénztára megszűnván, (A kezelést a földrajzi közelség folytán az egyesületi központi iroda vette át. Közp. titkár) e tekintetben a fiókok egyenesen a központtal vannak összeköttetésben.

A körökben és azok tisztviselőiben semmi változás sem állott elő.

A sors keze két esetben érezteté sulyát választmányunkkal Bánffy Ádám br. alelnökünk és Telek y Gusztáv gr. alapító tag halála nem csak vá-

lasztmányunkra, de az egész E. M. K. E.-re nézve kimondhatlan veszteség vala. Vajha az újabb nemzedékből áldozat-készség és tevékenység tekintetében veszteségeink mielőbb pótolva lennének!

Kolozsvár, 1888. július 20.

Gyarmathy Miklós,
alelnök.

38—1888.

igtsz.

1. Kalotaszegi kör.

— Székhelye: Bánffy-Hunyad. —

A lefolyt egyl. évben a kör részletesen megjelölván a területébe eső községeket, igyekezett oda hatni, hogy minden községből, egyesületünk célját előmozdítható hazafias erők az egyesületbe vonassanak be.

Javaslatot terjesztett a kör a megyei t. választmányhoz a magyarokereki ev. ref. egyház iskolája s lakosság magyar kulturális érdekének megvédelmé- zése és segélyezése tárgyában. Ezen javaslat alapján Magyarókerék a segélyezendők sorába fölvétetett.

Iktató-könyvre 48 ügydarab érkezett, melyek mind elintéztettek.

A kör pénztárába, nem számítva ide a tagok részéről közvetlen a köz- ponti pénztárba fizetett összegeket, a kör megalakulása óta 658 frt 52 kr. folyt be.

A körnek itt nyilvántartott alapító tagja van 18, rendes tagja 88, pártoló tagja 3, s több gyámolító. Leszámítva az elhalálozás, elszegényedés folytán származott veszteségeket az egyesületnek a kör területéről összesen 109 tagja van: s így a tagok száma a lefolyt évben 4-gyel szaporodott.

Fájdalommal kell kiemelnünk ama veszteséget, mely tiszt. Balás János bánffy-hunyadi róm. kath. plebános és a kör jegyzőjének múlt év augusztus hó 4-én történt elhalálozásával érte egyesületünket. Néhai Balás J. tisztársunk a fáradhatatlan munkásság, a hazafiság mintaképe volt, mint pap a vallás-erkölcsi élet fejlesztésére, tanításával az ismeretek megszerzésének szükségességére, s a bármely oldalról jövő komoly munkák elvállalása által a társadalmi kötelezettségek teljesítésére buzdíta, s ügyünkért a szó teljes értelmében rajongó szeretettel s lelkesedéssel viselkedett.

A kör tisztviselőinek névsora: Tiszteletbeli elnök: Jósika Sámuel br., Kolozsvár es Kolozsmegye volt főispánja. Elnök: Gyarmathy Zsigmond, kir. tanácsos, takarékpénztári vezérigazgató. Alelnökök: Barsay Domokos, nagybirtokos; Szabó Gyula, nagybirtokos (M.-Bikal). Pénztáros és titkár: Koleszár Lajos, áll. el., felső leány és polgári fiuisk. igazgató. Jegyző: Ravasz György áll. polgárisk. tanár.

Választmányi tagok: az alapszabályok értelmében az alapító tagok és Máthé János jár. orvos, az arany érdemkereszt tulajdonosa, Magoss Károly dr. államvasúti és városi orvos, Ignác Károly ev. ref. pap, egyházm. főjegyző, Ágh Ferencz ügyvéd, Gajzágó Antal ügyvéd, Fekete János áll. iskolai tanító, Telegdy Károly kir. járásbíró, Csákány István telekkönyv-vezető, Schweiger Nándor gyógyszerész, Veress Mihály kir. bíró, Berger Adolf kereskedő (M.-Valkó), Király György iparos, Kovács Károly uradalmi ellenőr (Csucs), Bágyi Miklós iparos, Királyi József takarékpénztári pénztáros, Löb Enzel fakereskedő, Kaszó Dénes csúcsai körjegyző, mint rendes tagok.

Bánffy-Hunyad, 1888. július 14.

Koleszár Lajos,
titkár.

Gyarmathy Sigmund,
kir. tanácsos, elnök.

12—1888.

igtsz.

2. Gyalui kör.

Ez évben a kör egész erejét a tagdíjak behajtására fordította, részint egy néhány persely elhelyezésére.

A lefolyó évben három tagot veszítettünk el, egy elköltözött ismeretlen helyre.

A fiókegyesület tisztviselői és választmánya: Elnök: Deési Gyula. Jegyző: Finta Endre. Pénztáros: Csákány Ádám.

Választmány: Péchy Elek, Garami Róbert, Bocz István, Sigmund József dr., Stankó Antal, Beteg Márton.

Jelenleg van a körnek: Alapító tagja 7. Tíz forintos tagja 8. Rendes tagja évi 2 frttal 26; összesen 41.

Gyalú, 1888. június 16.

Deési Gyula,
elnök.

5—1888.

igtsz.

3. Egeresvidéki kör.

— Központ: Egeres. —

Az egeresi-vidéki kör 1888. évi munkálkodásáról jelentem, hogy az 1887 évi tagsági díjakat beszédettem, s annak 75⁰/₀-t a központba beküldöttem.

A vidéki kör tisztviselői: Biró András elnök; Fekete Bogdán alelnök; Ábrahám Antal körjegyző, jegyző; Vetési Imre r. kath. plébános, pénztáros.

Választmányi tagok: Merza Márton, Binder Herman, Felvinczi György, Bitai Kálmán. Tagok száma 24.

Kis körünkben a jövő évre intensív tevékenységre van kilátásunk.

Egeres, 1888. július 22.

Biró András,
elnök.

4. Almásvidéki kör.

— Székhely: Magyar-Nagy-Sombor. —

Sombory Lajos elnöklete alatt ez évben különösen a tagdíjak behajtásában bűzgő lelkesedéssel fáradozott.

5. Tekevidéki kör.

— Központ: Teke. —

Tagdíjak beszédésében buzgólkodott.

6. Türe-kapusvidéki kör.

Ülés helye esetről-esetre határoztatik meg. Nevezetesebb mozzanata nem volt.

27—1888.

igtsz.

XIV. Kolozsvár városi választmány.

Választmányunk az egylet mult évi közgyűlése óta úgy a munka programm egyes pontja szerint, valamint azon kívül is törekedett mind azt meg tenni, mit egyesületünk érdekében szükségesnek tartott.

Taggyűjtések iránt több lépéseket tett. A különböző és nagyon sokféle társadalmi adózásoknak daczára, Kolozsvár városából tagjaink száma gyarapodott.

Választmányunk működési évét a m. é. végén zárta le. A pénztári napló a m. évről 3928 frt bevételt tüntet elő. December 27-én tartotta rendes évi közgyűlését; azon a napon, a melyen három év előtt az Emke megalakult.

E közgyűlés kimagasló pontja választmányunk működésének. Vidéki választmányok meleg hangon üdvözölték választmányunkat e jelentőségteljes gyűlésünk alkalmával. E közgyűlésen alakított meg a kolozsvári női választmány, melynek már megalakítása is valóságos áldást hozott az egyesületre nézve, a mennyiben már tisztújító közgyűlése 6000 frtot tevő alapítványt eredményezett. Ezenkívül nem számítva a perselyes gyűjtéseket, a mit a választmány lelkes tagjai a legnagyobb odaadással teljesítenek, az ünnepélyek rendezésének fáradságait is oly buzgalommal s odaadással teljesítették, hogy a legfényesebb sikerek éretek el. Ezek különben a női választmány jelentésében részletesebben soroltatnak elő, itt csak azt említjük fel, hogy a női választmány közreműködésének köszönhetjük, hogy nem egészen egy félév után a közgyűlés óta 2692 frt 26 kr. bevételt mutat pénztári kimutatásunk.

A közgyűlés a választmány tisztségviselői karát s választmányát a következőleg alakította meg:

Tiszteletbeli elnökök: Bánffy Dániel báró, Jósika Lajos báró. Elnökök: Bánffy Béla gróf, Ferencz József. Alelnökök: Deáky Albert működő alelnök, Farkas Lajos dr., Girsik János. Pénztáros: Hintz György dr. Titkár Kuskó István. Jegyzők: Tutsek Sándor dr., Szentkirályi Kálmán. Ellenőr: Szócs Géza. Számvizsgálók: Szilágyi Béla, Szabó Ádám. Jogtanácsos: Polcz Rezső.

Legelső gyűlésén a választmány a rendes gyűlések idejéül minden hó első keddjének d. u. 5 óráját tűzte ki.

A kétvízközt egy népiskola felállítása érdekében lépéseket tett.

A város 8 kerületre osztatott fel, minden kerületbe beosztattak a női választmány tagjai egy-egy kerületi alelnöknő vezetése alá. E kerületekhez választmányunkból is osztatott be néhány tag.

A gróf Zichy hangverseny és a Beniczky-Bája Lenke felolvasó estély rendezése körül a választmány tevékeny részt vett.

Tárgyalások folytak a kolozsmegyei választmányokkal való egyesülés kérdésében. A tárgyalások eredménye az lett, hogy az egyesülésnek gyakorlati haszna nem lenne. Azonban a két választmány, a hol az érdekek úgy kívánják, kölcsönösen támogatni fogja egymást.

Az árvíz károsultak javára a központ felhívása folytán a kolozsvári „Jó szív” működő bizottságába választmányunk közreműködött.

Növendékek cseréjének bizottsága az iskola idő közeledtére intézkedéseket tett.

Kolozsvár, 1888. július 15.

Kuskó István,
titkár.

Deáky Albert,
alelnök.

XV. Kolozsi választmány.

— Kiterjed: Kolozs városára. —

Érdekesebb mozzanat vagy változás nem történt.

148—1888.

igtsz.

XVI. Maros-torda megyei és Maros-Vásárhely városi választmány.

— Székhely: Maros-Vásárhely.. —

Választmányunk a lefolyt év alatt tartott 3 rendes ülést és 1 közgyűlést.

A választmányi ülések alkalmával elintéztetett 49 ügydarab.

E mellett a város és megye területén tekintélyes női választmány is alakult.

A központi választmánynak a vidéki olvasó körök és népkönyvtárak szervezésére készített javaslatát s az ahöz kapcsolt népkönyvtári lajstrom egy-egy példányát választmányunk területén 17 községnek küldöttük meg, kérve egyúttal az arra vonatkozó véleményük beküldését is. Ilyen jelentés 4 helyről érkezett: Gernyeszeg, Görgény-szentimre, Szentgericze és Szabéd községekből. Ezek egyhangúlag oda nyilatkoznak, hogy amennyiben a népkönyvtárak használata bizonyos mérsékelt díj fizetéssel lenne egybekötve, a népkönyvtárak nem lennének életbe léptethetők, mert a díj követelés, bármi kevés is, elriasztaná a népet a könyvtáraktól. Az olvasást csak díj fizetés nélkül, ingyen könyvtárak által lehetne megkedveltetni.

Ilyen értelmű fölterjesztésünkre a központi választmány azt a határozatát közölte velünk, hogy az ügyet további tanulmányozás végett áttette a könyvtári bizottsághoz.

Közelebből, 3836—88. szám alatt vettük a központi választmány könyvtári bizottságának azon örömdetes értesítését, hogy könyvtárak szervezésére 1000 frt lett előirányozva s Maros-tordamegye területén már közelebből egy nép könyvtár fog létesíttetni, csak a választmány ajánlata váratik, hogy mely községben látja jónak azt elhelyezni.

A múlt nyáron Sepsí-Szt.-Györgyön tartott székely ipar kiállításon való részvételre választmányunk, főleg Györfi Pető polgármester és alelnök ur közreműködésével fölhiyta polgártársainkat s ennek következtében városunkból 17 kiállító jelent meg készítményeivel.

Az E. M. K. E. alapszabályai 17. §-a értelmében a vidéki választmányok a rendes és pártoló tagok díjainak 25-százalékát saját céljaikra megtarthatják. Ilyen cím alatt, mint a pénztári jelentésből ki fog tűnni, választmányunknak 404 frt 76 krja van jelenleg. Ezen saját kezelés alatt levő összegből ez év folytán már választmányunk 30 frtot juttatott a „Szegény tanulókat segélyező egyesület“-nek és 20 forintot az andrásfalvi ref. iskolának.

Csernát Sándor polgártársunk azt az ajánlatot tette, hogy a tőle vásárolt szígyártó áruk jövedelméből 5%-ot fog az egyesületnek adományozni. Választmányunk az ajánlatot köszönettel vette s a központi választmánynak bejelentette.

A választmány tagjai számáról, minőségéről egyéb viszonyairól Nagy Sándor pénztáros urtól következő összehasonlító adataink vannak.

Tagok száma. 1885-ben örökostag 1, alapítótág 52, rendestag 186, pártolótág 22; együtt: 261.

1886-ban örökostag 1, alapítótág 61, szaporodás 9; rendestag 392, szaporodás 206; pártolótág 83, szaporodás 61; együtt: 537.

1887-ben örökostag 1, alapítótág 66; szaporodás 5; rendestag 432, szaporodás 40; pártolótág 85, szaporodás 2; együtt: 584.

1888-ban örökostag 1, alapítótag 69; szaporodás 3; rendestag 502, szaporodás 70; pártolótág 88, szaporodás 3; együtt: 660.

A megalakulás óta történt tagváltozások. 1) Alapítótag elhalt 1, eltávozott 5; rendestag elhalt 11, eltávozott 18, kilépett 3; pártolótág elhalt 3, eltávozott 7, kilépett 4.

1888. július 1-én a tagok száma: Örökös tag 1, alapítótag 64, rendestag 470, pártolótág 74; együtt: 609.

E'halt tagok. Alapító: Hügel Lipót Szászrégen. Rendestagok: Balázs Antal, Balla József, Balogh Gyula, Csiki Márton, Id. Czákó Józsefné, Feuerstein Adolf, Gruber Mihály, Hirshmann Adolf, Kacsó Gábor, Szathmári S. Ferencz, Maros-Vásárhelyiek. Csiki Ferencz Galambod.

Pártolótág: Bokos János Ny.-Szereda, Gergelyfi Sámuel Kibéd, Kronstein Ignác dr. Ny.-Szereda.

Tagok minősége. Alapítók: Egyesület és testület 15, férfi 45, nő 6, község 3; együtt: 69.

Rendes. Egyesület és testület 7, férfi 374, nő 10, község 111; együtt: 502.

Pártoló: Férfi 75, nő 10, község 3; együtt: 88.

Női tagok száma 26, községek száma 117.

Megyénk 209 községéből 117 községet számlálunk tagjaink közé, és pedig 3 alapítót: Kőszvényes-Remete, Mező-Bánd, Mező-Madaras; 111 község rendes és 3 pártoló tag.

Legnagyobb alapítónk előbb gr. Teleki Gézané, most br. Bánffy Györgyné, ki legif. gr. Teleki Domokos és ifj. gr. Teleki Géza nevére 500—500, saját nevére 100 s így összesen 1100 frt alapítványt tett; azután Máriaffy Albert, 800 frt értékű pinczeegyesületi részvényt, Maros-Vásárhely város, Teleki Sámuelgr., gr. Bethlen Istvánné 500—500 frt, szászrégeni és magyarrégeni magyar ifjúság 168 frt 43 krt ny.-szeredai „hírlap irodalmi pártoló kör” 115 frt, B. Bálint József 150 frt, maros-vásárhelyi takarékpénztár 200 frttal.

A rendes tagok közül br. Kemény Károlina, gr. Kornis Ferenczné, gr. Teleki József 50—50 frttal. Vécsei Róbert, Kappel József 30—30 frttal, Kibéd község 25 frt, Losonczy Dénes 24, Makfalva, Sóvárád, Szováta községek és Biás István 20—20 frttal, Boér Gábor 18 frt, ezenkívül 64 tag 6 évre à 10 frttal és 424 tag 6 évre 2—2 frttal léptek a tagok közé.

A pénztári jelentés főbb adatai még következők:

Bevételek: 1885-ben 400 frt, 1886-ban 1807 frt 33 kr., 1887-ben 1715 frt 87 kr., 1888-ban 1133 frt 78 kr., összesen 5056 frt 98 kr. Kiadások: 1885-ben 267 frt 62 kr., 1886-ban 1762 frt 24 kr., 1887-ben 1893 frt 34 kr., 1888-ban 1133 frt 78 kr., összesen 5056 frt 98 kr.

A választmányunknál aláírt összeg 16,176 forint 43 krt képvisel, melyből befizettelett: hozzánk 4533 frt, központba 6561 frt 63 kr. Hátralék 432 frt. Leirandó 517 frt. Várandó 4132 frt 80 kr.

Pénztári forgalom volt: Bevétel 5056 frt 98 kr. Kiadás: központi pénztárba küldetett 4403 frt 53 kr. Nyomtatványok, papír stb. 76 frt 33 kr. Szolgáltatásnak 71 frt 35 kr. Betét a bankba 454 frt 76 kr. Szegény tanulókat segélyző egyl. 30 frt. Andrásfalvi iskolának 20 frt. Összes kiadás: 5056 frt 98 kr.

A választmány saját kezelése alatti vagyon 404 frt 76 kr.

Ezekben mutathatjuk be választmányunk működését és jelen állapotát. Mikor három évvel ezelőtt az egyesület szolgálatába állottunk, bizalmunk csak a kezdeményezők hazafias érületére támaszkodhatott. Ma e mellett már tények is vannak előttünk, melyek alkalmasak az eddig táplált bizalmat erősíteni. Ma

már láthatjuk, hogy az alapszabályokban jelzett czélok közelednek a megvalósulás felé.

Az egyesület iránti érdeklődés, mely oly nagy mérvű volt az országban, választmányunk területén is biztató és megnyugtató volt. Tagjaink száma évről-évre növekedett.

A f. év július 8-kán megtartott közgyűlésen választmányunk tisztviselői lettek:

Elnök: Bánffy Zoltán báró. Alelnökök: Györfi Pető, Kovács Ferencz, Kemény Domokos br.. Titkár: Lázár Kálmán gróf, Turnowszky Mór dr. Jegyző: Végh József. Pénztáros: Nagy Sándor. Jogtanácsos: Darkó Ákos.

Választmányi tagok: Választottak: Bihari Sándor, Deák Lajos, Engel Imre dr., Filep Kálmán, Kelemen Albert, Kozma Gyula, Lázár Benedek, Losonczy Dénes, Molnár József, Tolvaly Ferencz, Vass Tamás, Vavrik Béla dr.

Maros-Vásárhely, 1888. július 9.

Lakatos Sámuel,
jegyző.

Báró Bánffy Zoltán,
elnök.

Nagy Sándor,
pénztáros.

69—1888.

Igtsz.

XVII. Nagy-Küküllő megyei választmány.

— Székhely: Segesvár. —

I. Tagjaink száma 412; ezek közül 15 alapító, 374 rendes és 23 pártoló. A tagok nyilvántartása egy e czélra készített törzskönyv által eszközöltetik, melyben a tehertartozás és a 25%-nak is van megfelelő rovata.

Választmányunk tagjai 5 fiók körbe vannak felosztva.

1. Segesvári fiók kör.

Mely egyszersmind a központi választmányt képezi s tisztikarának hatásköre az egész megyére terjed.

Elnök: Bethlen Gábor gr. főispán. Igazgató-alelnök: Horváth László kir. tanfelügyelő. Alelnök: Szoboszlay Károly alispán. Főjegyző: Rohm Nándor áll. isk. igazgató. Aljegyző: Szieghárt Elek áll. tanító. Pénztáros: Kispál Gábor megyei főpénztáros.

Választmányi tagok: a) Örökös: Haller Jenő gr. b) Alapítók: Bethlen Gábor gróf, Baczó József, Borbély Károlina, Horváth László, Kemény Béla br., Kispál Gábor, S. Pap György, Kein Adolf dr., Mauks Gyula, Krisztia Mátyás, Lendvai Sándor. c) Választottak: Somogyi István, Simon Albert, Kriza Gyula, Macza György, Fodor Lázár, Balázs Imre, Havadtóty József, Grosz Károly.

A tagok száma 10 alapító, 126 rendes, 11 pártoló, összesen 147.

2. Medgyesi fiók kör.

Elnök: Haller Jenő gr. Igazgató-alelnök: Kein Adolf dr. ügyvéd. Jegyző: Jenné Ede áll. isk. igazgató. Tagok száma: 1 örökös, 3 alapító, 138 rendes, 1 pártoló tag; összesen 143.

3. Kis-kapusi fiók kör.

Elnök: Bethlen Kálmán gr. birtokos. Jegyző: Konecz József áll. tanító. Tagok száma: 2 alapító, 52 rendes és 3 pártoló; összesen 57.

4. Köhalmi fiók kör.

Elnök: Simai Salamon kir. aljárásbíró. Jegyző: Téglás István áll. isk. igazgató. Alelnök: Boér Mihály. Pénztáros: Lukovszky József. Tagok száma: 40 rendes és 8 pártoló; összesen 48.

5. Bürkösi fiók kör.

Elnök: Horváth István ref. lelkész. Jegyző: Tiszovszky Dániel áll. isk. vezértanító. Pénztáros: Zsigmond Gyula.

II. Választmányunk működése: a) a tag- és pénzgyűjtésre, b) a rendes administratív teendők elintézésére s végre c) a directorium által nagylelkűen megszavazott segélyezések felhasználására és értékesítésére irányult. Fontosabb ügyekben a választmány határozott az ezen idő alatt tartott két választmányi ülésen mely alkalommal a történt intézkedések mindig pontosan bejelentettek.

A pénzgyűjtés tekintetében az 1888. évi január hó 1-től a mai napig befolyt összesen 124 frt, melyből a központba küldetett 40 frt.

Rendes munkánkat képezte: a directoriumtól érkezett ügydarabok elintézése, útasításainak fogatosítása, a fiók körök munkásságának irányítása stb.

Iktató-jegyzőkönyvre vétetett a f év kezdetétől mai napig 69 ügydarab. Itt megemlítendőnek véljük még a vállalkozó iparosok ügyének végleges lebonyolítását, mely alkalommal az illető vállalkozók óvadékaikat visszakapták s hála jeléül az egyesületnek összesen 10 frtot adományoztak.

A directorium által megszavazott segélyezések legörvendetesebb eredményét képezi a Segesváron létesített óvó. A directorium által ez évre utalványozott 350 frtnyi segélylyel, a választmányunk százalékból visszatartott 80 frttal s a Rohnné és Benedekné áll. tanítónők által gyűjtött 30 frttal, összesen 400 frtnyi összeggel sikerült egy óvót berendezni s óvónőt alkalmazni; úgy, hogy az f. év július hó 2-án ünnepélyesen megnyitvatván, jelenleg 19 kisdudnyer abban hazafias szellemű nevelést.

Egy Nagy-Selyken létesítendő gyermekmenhely iránt most folynak a tárgyalások, melyek remélhetőleg kielégítő eredményre fognak vezetni.

Népkönyvtárak létesítése iránt is megtétettek a szükséges intézkedések az arra alkalmas helyeken, nevezetesen Bürkösen, Köhalmiban, Halmágyon és Medgyesen. Bürkösen már fel is állított egy ily könyvtár, mely 80 frt. 20 kr. értékben 141 füzet könyvből áll.

III. A fiók körök működéséről kiemeljük, hogy megyei választmányunk a kis-kapusi fiók kört, mely a bolyavölgyi veszélyeztetett magyarság érdekében állított fel, újra szervezte és élére oly férfiakat állított, kik buzgóságuknak és érdeklődésüknek már több ízben, így különösen a szegény gyermekek ruházása, táplálása körül, jelét adták.

Segesvár, 1888, július 10.

Rohn Nándor,
főjegyző.

Horváth László,
igazgató-alelnök.

158 – 1888.

Igtsz.

XVIII. Szebenmegyei választmány.

Székhely: Nagy-Szeben.

Fiók-egyesületünk és ennek választmánya működési körében a kezdet nehézségének akadálya, miként a multban, úgy a jelenben is még mindig meg van. Ennek oka nem annyira a búzgalom hiányában, mint a megye azon sajátos helyzetében keresendő, hogy a tiszta magyar elem lélekszáma alig haladja meg a 3000 lelket, kik többnyire tisztviselők, hivatalnokok, kis iparosok és mint ilyenek úgyszólván csak ideiglenes lakosai városunknak és megyénknek. Ennek a különleges helyzetnek tulajdonítható azon körülmény is, hogy egyetlen fiók-körnek Szász-Szeben szándékolt alkotása még mind eddig nem sikerült.

Választmányunk tagjai 11 rendes és 2 pártoló taggal szaporodtak. Az elmúlt év folyamában a választmány életében lényeges változás ama körülmény, hogy derék elnöke Miklós István, hivatali viszonyainak változása miatt lemondott.

Befizetés történt a fenn megnevezett idő alatt 236 frt 49 kr., hátralék 1888-ik év végéig: 1346 frt.

A választmány életében lényeges mozzanat a központ által eszközölt segélyezéseken kívül, ama törekvés, hogy erkölcsileg gyámolitá mind azokat az üzleti vállalatokat, a melyek egyesületünk szellemével és elveivel megegyeznek.

A választmány ügyeinek intézésére tartott 2 választmányi gyűlést, egy rendkívüli és egy rendes közgyűlést, a mely utóbbi gyűlésen új választmányt választott.

Igy a választmány tagjai: választás útján: Elnök: Jánosi Sándor. Alelnök: Ninger Ignác, Veress Ignác. Titkár: Nagy József. Jegyző Székely István. Pénztárros: Horváth Miklós. Ellenőr: Szakács Albert.

Választmányi tagok: Bene Róbert, Gidófalvi Géza, Hatfaludy István, Ludwigh Ferencz, Nagy Dénes, Rubinstein Sámuel.

Mint alapító tagok: Bergay József, Borosnyói L. Béla dr., E. Kis Károly, Fülöp Ferencz, Kabdebó Mihály, Kabdebó Péter, Pollák Jakab, Strasser Zsigmond, Szalay Ferencz, Szakács Albert, Szabó István dr., Tóthi Szabó Sándor.

Nagy-Szeben, 1888. jul. 14.

Nagy József,
titkár.

Jánosi Sándor,
elnök.

106 – 1888.

Igtsz.

XIX. Szilágymegyei választmány.

— Székhely: Szilág-Somlyó.

Az 1887-ik év január 14-ére Nagy László szilág-szolnoki esperes összehívta az Emke mindazon szilágymegyei tagjait, kik egy a megyében felállítani szándékolt fiók-egyesület eszméjét támogatni, segíteni és azt felállítani szükségesnek érezték. A jelzett időben szép számmal megjelent egyesületi tagok kimondván annak létjogosultságát, az egyesület szervezésére s előmunkálatainak megejtésére egy szűkebb körű bizottságot küldtek ki Nagy László elnöklete alatt.

E bizottság az előmunkálatok megejtéséről s annak eredményéről az ugyanazon évi ápril 9-én számolt be az érdeklődő tagoknak s ezt követte ugyanazon hó 11-én az alakuló gyűlés, mely alkalommal a tisztviselői kar következőleg szerveztetett:

Elnök: Bánffy György br. Alelnökök: Nagy László és Györffy Pál br. Jegyzők: Hulimka Sándor és Vischán Elek. Pénztáros: Bartha Iván. Ellenőr: Ajtai Endre dr.

Választmányi tagok: Bethlen Ferencz gróf, Revér Albert, Nagy Domokos, Somogyi Kálmán, Ajtay Albert és Elekes Béla.

Az 1887-ik év az alakulás, erő-gyűjtés éve volt.

A taggyűjtés terén azonban elég szép sikerrel működtek a fiók-egyesület lelkesebb tagjai.

Mikor a választmány megalakult 1 örökös, 10 alapító, 39 rendes és 13 pártoló tagot vett át az Emke központjától. Örömmel jelezhetjük, hogy már ez évben az alapító tagok száma 2-vel, a rendes tagoké 41-el, a pártoló tagoké 3-al szaporodott.

A tisztviselői kar működése az 1887-ik évben konkrét alakot nem ölthetett, mivel az egyesület alapját még ekkor nem sikerült anyagilag megvetni, de hisszük és egész bizonyossággal állíthatjuk, hogy a jövő évben, az 1888-ik évről, mint egyesületünknek első munkás évéről már eredményekkel számolhatunk be!

Szilágy-Somlyó, 1888. július 19.

Nagy László,
elnök.

Hulimka Sándor,
jegyző.

18—1888.

Igtsz.

XX. Szolnok-Dobokamegyei választmány.

— Székhely: Deés. —

A lefolyt 1887-ik évben a kedvezőtlen közgazdasági viszonyok miatt kiválóbb anyagi eredmény nem éretett el. Emlékezetesebb beható munka teljesítésére ez idő szerént a mód és alkalom hiányzott. Kezdeményezte s illetőleg indítványozta a megyei választmány, hogy a Lábfalva községébe telepített tót-ajkú és róm. kath. vallású hazánkfiak részére egy róm. kath. parochia szerveztessék.

Az ügy jelenleg tárgyalás alatt áll s kívánatos volna, hogy a róm. kath. klérussal ez iránt minél hamarább és minél előnyösebb megállapodásra lehetne jutni.

A tagok száma nagyjában ugyanaz, mint a megalakulás idejében.

E választmány tisztikara: Elnök: Kornis Viktor gr., alelnökök: Bornemisza Károly br., Voith Gergely; jegyzők: Biró Antal, Bándi György; pénztáros: Pöllnitz Károly br.; ellenőr: Kászonyi Jenő.

A deési járási kör tisztikara: Elnök: Hatfaludi József, pénztáros: Szentpéteri Károly, jegyző: Kovács László.

A megyénk területén levő többi választmányok és körök a központ által közvetlenül kerestetvén meg, e jelentésben azokra vonatkozólag nem is terjeszkedünk ki.

Deés, 1888. június 4.

Biró Antal,
jegyző.

Kornis Viktor gr.,
elnök.

17 — 1888.

Igtsz.

1. Bethlenvidéki kör.

— Székhely: Bethlen. —

Fiókkörünknel újabb tagok nem jelentkeztek, minek oka azon öröndetes körülményben rejlik, hogy az alakulás alkalmával majd mindenki, részint itt, részint különböző gyűjtőíveken beiratkozott tagnak.

Hátralékok behajtására, úgy a mult, mint a jelen évről az intézkedések megtéttettek, s reméljük pár hó alatt tetemesebb összeget leszünk képesek beszoigáltatni.

Az egylet tisztviselői és választmányi tagjaiban változás nem történt.
Bethlen, 1888. július 8.

Torday Sándor,
jegyző.

Gyárfás Albert,
elnök.

9—1888.

Igtsz.

2. Csáki-gorbói fiók.

— Székhely: Csáki-Gorbó. —

Csáki-gorbói fiókunk még mindig csak az erőgyűjté; terén működik.

A tagok száma apadt és pedig elhalálozás utján kettővel; eltávozás utján hárommal.

Elhalt érdemes elnökünk Jósika Leó báró és választmányi jegyző Wagner Lajos. Eltávozott alelnökünk Wass Imre.

A választmány tisztviselői kara kiegészítve még nincs.

Csáki-Gorbó, 1888. július 20.

Cseh Pál,
titkár.

118—1888.

Igtsz.

XXI. Deés városi választmány.

— Székhely: Deés. —

Ez évben a már aláíratkozott tagok nyilvántartásának rendszeresítése, a könyvelésben a részletek kidolgozása és keresztültvitele, valamint a hátralékosok osztályozása, az elhalt egyesületi tagok tagdíjainak leírása, a fizetéseképtelen tagok törlése által nemcsak egy rendszeres könyvelést és nyilvántartást, hanem a sikeres tovább működésre egy határozott alapot is teremtett elnökségünk.

Városi választmányunk állott: 1 örökös, 22 alapító, 230 rendes, 85 pártoló, összesen 338 tagból. Ebből elhalálozás és fizetéseképtelenség czimén töröltetett 32 tag 97 frt hátralékkal.

A tagdíjak felhajtása körül elnökségünk úgy társadalmi úton, mint a tagokhoz intézett felszólítások alakjában a legerélyesebben járt el.

Segélyezte egyesületünk a deési izraelita hitközség iskoláját 50 frttal; a magyar nyelv sikeres tanításáért a muliban, ennek biztosításáért a jövőben: — 150 o. ért. frtot szavazott meg saját 25%-os kezelési alapjából a deési iparos ifjak önképzőköreinek, hogy egy felől az iparosok egyesületi tevékenységét, másfelől társadalmi műveltségét, s főkép az egyesület által ezélul kitűzött magyar nemzeti művelődést az eddig annyira elhanyagolt iparos ifjak között gyámolítsa.

Folytonos és élénk levelezést folytatott a központtal, közvetítette annak az E. M. K. E. nagyszabású működésében kezdeményezett minden lépését, tárgyalta az egyesület beléletében felmerült folyó és személyi ügyeket s e tevékenysége a mai napig mintegy 60 számot vett igénybe. Tartott 2 választmányi és hét közgyűlést. Legutóbbi f. évi július 8-án tartott ülésében határozott a szolnok-dobokamegyei választmánynak a közművelődési egyesületek uniója tárgyában tett javaslata felett, és pedig a javaslatott mellőzőleg.

A választmány tisztikara: elnök: Balás Máté, kir. törvészéki elnök; első alelnök: Fenyő Lajos, polgármester; másodalelnök: Nagy Benedek; első jegyző: Bónis Árpád dr., ügyvéd; másod jegyző: Kádár József; pénztáros: Illosvay Jenő, ellenőr: Nagy Kálmán.

Deés, 1888. jul. 12

Bónis Árpád dr.,
jegyző.

Balás Máté,
elnök.

6 — 1888.

jksz.

XXII. Szamos-Ujvár városi választmány.

— Székhely: Szamos-Ujvár. —

A választmány az igazgatóságtól érkezett átiratokat mind elintézte az év folyama alatt tartott választmányi gyűléseken.

A fiók-egyesületnek van összesen 116 tagja és pedig 1 örökös tag, 3 alapító, 97 rendes és 15 pártoló tag; a megelőző évhez viszonyítva nem történt gyarapodás, mivel a városon már minden alkalmas egyén fel van véve az egyesületi tagok közé.

A fiók-egyesület tagjai közül elhalálozott egy rendestag, ki azonban egyszerre befizette a 10 frt tagsági díjat, s így ez által az egyesület anyagi veszteséget nem szenvedett.

A városi választmány tisztviselői a következők: elnök: Voith Miklós; alelnökök: Bárány Lukács, Gopcsa Joáchim; titkárok: Novák Gerő dr., Mártonfi Lajos; pénztáros: Lőrinczi Menyhért, ellenőr: Bogdánfi István. Választmányi tagok: Bartalis Miklós, Esztegár László, Osztián Krisztof, Simay Gergely.

Szamos-Ujvár, 1888. július 16.

Novák Gerő,
titkár.

Voith Miklós,
elnök.

XXIII. Torda-Aranyosmegyei választmány.

— Székhely: Torda. —

Gróf Bethlen Géza, főispán elnöklete alatt alelnökök: Weress Dénes, alispán és Gergely Ignác, kanonok; titkár: Nagy Balás; pénztáros: Érsek Lajos.

1. Maros-ludasi kör.

A tordamegyei választmányba olvadt. A tagdíjakat Keresztes Áron, pénztáros kezeli.

5—1888.

Igtsz.

2. Felvincz városi kör.

Fiók-választmányunk mind eddig működésének főirányát a tagok gyűjtésére fordította. Egyuttal természetesen a tagsági díjak beszedése és elszámolásával foglalkozott s azt begyűjtve, az 1886-ik évről folyó évi január hó 31-éről 2. sz. alatt számadását be is terjesztette. Az 1887-ik évi tagsági díjak behajtása most van folyamatban.

A pénzerő gyűjtése végett a perselyes gyűjtést is fiók-kerületünkbe megkezdettük s 5 darab persely lett ez érdekében elhelyezve.

A tiszviselők és választmány névsorát a következőkben tüntetjük ki.

Elnök: Zichy István gróf., alelnök: Mészáros István, titkár: Magyar Efraim, pénztáros: Schieszel Albert.

Választmányi tagok: Spánóchi Frigyes gr., Tóth Mózes, Kovács Lajos, Nádudvari László, Keresztes Árpád, Szacsvai Lázár, Bartha Daniel, Biró Áron, Horváth György, Zsigmond Lajos, Mihály Gyula, Ilián János, Paul Filon, Zudor Károlyné, Keresztes Árpádné, Magyarai Pálné, Tóth Mózesné.

Felvincz, 1888. július 10.

Magyar Efraim,
titkár.

Mészáros István,
alelnök.

3—1888.

Igtsz.

3. Toroczkó vidéki kör.

A toroczkói fiók kör ez idő szerint áll 39 rendes tagból, kik közül 5-en az 1887-ik év folyama alatt csatlakoztak.

Az egyesület ez idő szerinti hivatalnokai Csongvay Lőrincz főszolgabíró elnök és Pál János titkár.

Felemlítésre méltó mozzanat, hogy a fiók kör, mult télen sikerült táncmulatságot rendezett az E. M. K. E. javára, mely 45 frtot jövedelmezett.

Toroczkó, 1888. július 24.

Pál János,
titkár.

Csongvay Lőrincz,
elnök.

24—1888.

Igtsz.

XXIV. Udvarhely megyei és városi választmány.

— Székhely: Székely-Udvarhely. —

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy megyénk területén van egy választmány és két kör, e körök azonban egészen függetlenül működnek választmányunktól.

Választmányunk ez évfolyamán (közgyűléstől-közgyűlésig) tartott két választmányi és egy közgyűlést. A közgyűlésen a választmányt megillető 25% hováfordítása s pénztáros választása voltak a fontosabb ügyek.

A választmányt megillető 25% 349 frt 65 krt tett, mely összegből nevelési célokra fordított 348 frt; egy forint és 65 kr átvitetett új számlára. A

kiosztott 348 frtból 235 frt jutott Sz.-Udvarhely városába lévő közintézeteknek, 113 frt pedig a megye területén felállítandó gyermek-menhelyek segélyezésére.

Tagok gyűjtése végett 8 drb. új gyűjtő ívet adtunk ki.

A tag és pénzgyűjtést illetőleg választmányunk a lehető legtöbbet megteremtette és sikerült is több tagot és adományt gyűjtenünk.

A tagok száma 10 rendes és 3 pártoló taggal szaporodott.

A választmány vezetői: Elnök: Id. vargyasi Dániel Gábor főispán, alelnökök: Török Albert dr. alispán, Ugroon Gábor, Pap János és Sebesi Ákos; titkár: Solymosi Lajos dr.; jegyző: Tamás Albert; jogtan. Gyarmathy Ferencz; pénztáros: Molnár Károly és végül 66 választmányi tag.

Székel-Udvarhely, 1888. július 15.

Solymosi Lajos dr.,
titkár.

Török Albert dr.,
alelnök.

3923—1888.

Igtsz.

1. Parajd vidéki kör.

Folyó évi 3302 és 3809. szám alatti becses felhívására tisztelettel jelentjük, hogy az 1887-ik év működéséről ezen fiók kör 1887. október 18-án jelentését beküldötte. Ezóta tagdíjak felhajtásával vagyunk főleg elfoglalva.

Ez uttal a bányalátogatóktól 1887. júliustól 1888. július 22-ig befolyt összegben 19 frt 70 kr. rendes tagdíjakban 25 frt, márczius 15-én tartott banketten tósztok megváltásából 3 frt 12 kr. Összesen 47 frt 82 kr. Ebből a 25 frt tagsági díj után 25%o leszámításával 6 frt 25 kr. Marad beszállításra 41 frt 57 kr, mely posta-utalvány mellett beküldetett.

Parajd, 1888. július 24.

Csengery József,
elnök.

IV.

Megyei nő-választmányok.

3—1888.

Igtsz.

I. Hunyad megyei nő-választmány.

A női-választmánynak 80 tagja van. Elnöke: Barcsay Kálmánné; alelnöke: Dr. Sólyom-Fekete Ferenczné; titkára: Kénosi-Sándor József s van 40 választmányi tagja.

A női-választmány munka-programmja: taggyűjtés, perselylyel való gyűjtés, fillérestélyek, hangversenyek, táncmulatságok, színi előadások rendezése.

Folyó évben egy táncszélt rendezett, melynek tiszta jövedelme 166 frt volt. Ugy ezen összeg, valamint a más címeken befolyt összegek belettek küldve a központnak.

A női-választmány elhelyezett 40 gyűjtő perselyt, melynek eredménye az év végével fog beküldetni.

Déva, 1888. július 20.

Kénosi Sándor József,
titkár.

5—1888.

Igtsz.

II. Kis-Küküllő megyei nő-választmány.

Az egyesület kis-küküllőmegyei női választmánya tisztikarában egyéb változás nem történt, mint az, hogy Fekete Györgyné önagságával választmányi alelnökeink száma gyarapított. A tagok ugyanazok, kik a tavaly.

Rendes tagsági díjt a választmány nem állapított meg, hanem önkéntes tetszés szerinti adományokból, fillérestételekből, közvacsorákból és sorsjátékból összegyűjtött a választmány közel kilencszáz forintot, mely összeg minél előbb a központba fog beszállíttatni, addig pedig a dicső-szent-mártoni takarékos és hitelszövetkezetben gyűmölcsöztetik.

A választmány a toroczkoí tüzkárosultak javára harmincz forint segélyt küldött.

Mult év december havában közgyűlése volt a női-választmánynak, mely alkalommal számba vétettek a kibocsátott perselyekből befolyt pénzek s egyéb adományok.

Dicső-Szent-Márton, 1888. július 21.

Szabó Mihály dr.,
titkár.

42—1888.

Igtsz.

III. Kolozsvár városi nő-választmány.

A nő-választmány Kolozsvár városi választmánynak 1887. december 23-án tartott közgyűlésén alakított meg a következőleg.

Tiszteletbeli elnökök: báró Bánffy Dánielné és gr. Esterházy Jánosné. Elnök: gróf Teleki Domokosné- gróf Teleki Clementina. Alelnökök: báró Jósika Sámuelné, egyszersmind helyettes elnök is volt, Inczédi Sámuelné I. kerület elnöke. Özv. Zeyk Dánielné II. ker. elnöke. Gyarmathy Miklósné III. ker. elnöke. Dr. Haller Károlyné. IV. ker. elnöke. Szász Domokosné V. ker. elnöke. Bartha Miklósné VI. ker. elnöke. Haller Rezsőné VII. ker. elnöke. Sigmund Dezsőné VIII. ker. elnöke.

A megalakítás után 1888 január 17 én tartotta a városház tanácstermében első nagy gyűlését, melyet a választmány elnöke, gr. Teleky Domokosné az egyesület céljait több oldalról megvilágító beszéddel nyitotta meg. E beszéd jelentőségteljes voltánál fogva bejárta nem csak a helyi, hanem a fővárosi sajtót is.

E gyűlésen kezdette meg a női-választmány működését, a város kerületekre osztott. minden kerület egy-egy nőválasztm. alelnök működése alá vétett s beosztottak kerületenkint a tagok, s e csoportokba kiegészítésül a férfi választmány négy-négy tagja jelöltetett ki.

E gyűlésen kimondatott az is, hogy a női-választmány az adminisztratív ügyek intézésére külön tisztviselőket nem választ, hanem e teendők elvégzésére a férfi választmány tisztviselői kéretnek fel.

Egy ünnepély rendező bizottság is alakított, mely működését Gyarmathy Miklósné vezetése mellett nyomban megkezdette.

A nő-választmány működésének súlypontját az ünnepélyek rendezésén kívül a filléres gyűjtésekre fektette s kiosztott a kerületekben 700 drb. persely.

Ezen kívül már az alakuló közgyűlésen Züllich István boldogult neje emlékére 500 frt, gr. Eszterházi Jánosné pedig 100 frt örökös, illetve alapítványi

összeget adott. Egy ismeretlen pedig 50 frt adományyal járult a gyűlés után ügyünk tökéjének gyarapításához.

Nevezetes mozzanat a nő-választmány működésében a gr. Zichy-koncert s Beniczky-né-Bajza Lenke felolvasó estélye.

A nő-választmány kérésének engedve, Zichy Géza gr. szíves volt egyesületünk javára egy hangversenyt rendezni. A hangverseny 1888. február 13-kán tartatott meg a kolozsvári nemzeti színházban. A hangverseny 7 pontból állt s közreműködött benne gr. Zichy Gézán kívül Bölöni-né-Nedetzky Ferike úrnő, Pataky Otília k. a., a kolozsvári dalkör és a nemzeti színház zenekara. Az estély 800 frt 41 krt jövedelmezett egyesületünknek. Programmba vététt egy második estélynek megtartása is a következő napra, azonban a Zichy-családban váratlanul bekövetkezett gyász eset miatt az elmaradt. Igéretét bírja a nő-választmány a költő és művész grófnak, hogy alkalmas időben a közönség cként kimaradt részét újra közénk jövetellel kárpótolandja.

Második estélye nő-választmányunknak, mely szintén az egyesület javára rendeztetett, 1888. április 12-én tartatott. Az estélyre Beniczky-né-Bajza Lenke úrnőt nyerte meg választmányunk a közreműködésre. Az estély műsora gazdag volt. Az ünnepelt írónőn kívül felolvasott a kolozsvári választmány elnöke gr. Bánffy Béla, Bartha Miklós, közreműködött továbbá Bornemissza Eszter, Bornemissza Béla br., Wachsmann Frigyes dr. urak, Gerő Lina, és Réthy Laura kisasszonyok.

Ez estély a redoutban tartatott s tiszta jövedelme 246 frt 80 krt tett ki. Felülmulta ez estélyek anyagi sikerét azaz erkölcsi siker, hogy nőválasztmányunknak sikerült Kolozsvár részére egy világhírű művészt, s kiváló írónőt megnyerni.

A nő-választmány továbbá a közp. választmánytól erre nézve a megbízást megkapta, az alföldi árvízkárosultak felsegélésére „Kolozsvári Józsviv“ czím alatt alakult állandó bizottságban összes tagjaival a legnagyobb odaadással működött közre. E közreműködésnek szép sikere lett. A rendezett ünnepélyekben a bizottság, mint tiszta jövedelmet 1114 frt 21 krt vett be, melyből levonva az egyesületünk által a felhívás után nyomban küldött 500 frtot — az egész összeg Tisza Kálmánné a közp. gyűjtő bizottsági elnök kezéhez Budapestre felküldetett.

A kolozsvári nő-választmány megalakulása óta állandóan előljár az áldozatkészségben s a lankadatlan munkában az ország előtt.

Kolozsvár, 1888. július 15.

Kuszkó István,
titkár.

Déaky Albert,
alelnök.

10—1888.

igtsz.

IV. A Maros-Torda megyei nő-választmány.

Báró Bánffy Zoltánné elnöklete alatt újjá szervezés alatt van.

V. A Szolnok-Doboka megyei nő-választmány.

A szolnok-doboka megyei női-választmány az 1886-ik év november 27-én Deésen alakult meg, és eddig három közgyűlést tartott.

Az alakuló közgyűlésen megválasztott választmányi tagúl 203 tag. Ebből ez ideig meghalt 4, a megyéből eltávozott 2 tag; jelenleg tehát női-választmányunk 196 választott tagból áll.

Szétküldetett az elnökség által egyes választmányi tagjainknak 115 darab gyűjtő iv, a melyekből 33 darab aláírásokkal gazdagon küldetett vissza, míg aláíratlan visszaadatott 7 drb. A még visszaküldetlen gyűjtő ivék száma 75 drb

1. Az aláírók alapján befolyt eddig a választmány pénztárába 690 frt 41 kr

2. Az 1887. évi január 24-én tartott hangverseny fele-jöve-

delme (minthogy a deési jótékony nőegyesülettel közösenrendeztetett) 107 frt 24 kr

3. Az 1887. február 12-én rendezett körestély jövedelméből 150 frt — kr

Összesen . 847 frt 65 kr

vagyis választmányunk eddigi rendes és rendkívüli bevételei . . 847 frt 65 kr

Evvel szemben kiadás lett volna irodai és kezelési költségek czimén 25 frt 60 kr, a melyet gr. Bethlen Pálné elnökünk ő méltósága fedezett.

Kiemeljük, hogy a választmányunkhoz befolyt eddigi adományok úgy a helyi „Szolnok-Doboka,“ mint szintén az „Ellenzék“ czímű hírlapban időről-időre pénztáros által szabályszerűen nyugtáztattak és elszámoltattak, és a befolyt 847 frt 65 kr pénzkészletünk, mint a Szolnok-Doboka megyei női-választmány álleres gyűjtése az E. M. K. E. központi választmányának be lett szolgáltatva; mely összegnek átvétele 3742—1888. IV. 30. szám alatt nyugtázva is lett

Választmányunk utóbbi közgyűlésén további gyűjtési módozatul perselyek elhelyezését fogadván el, annak keresztül vitelét az elnökség rövid időn eszköz-lendi.

Az E. M. K. E. Szolnok-Doboka megyei női-választmány jelenlegi tisztviselőinek névsora következő :

Elnök: gr. Bethlen Pálné, sz. Tisza Jolán. Alelnökök: Katona Istvánné, Betegh Imréné, dr. Gajzágó Lászlóné, Voith Gergelyné. Titkárok: Hollaki Zoltán, Keresztes Nándor. Pénztáros: Kabos Sándorné.

Deés, 1888. július 12.

Hollaki Zoltán,
titkár.

Gajzágó Lászlóné,
alelnök.

45—1888

lgsz.

VI. Udvarhely megyei nő-választmány.

Az E. M. K. E.-nek 1286—1885. sz. alatti megtalálására Török Albert né-Zeyk Lenka a női-választmány szervezését megkezdette. 1886. augusztus hó 29-kére hívta össze az alakuló gyűlést, mely elhatározta, hogy 1886. október 16-án egy „Bazár“-t és ezzel kapcsolatosan közvacsorát rendez, minek eredménye az lett, hogy befolyt összesen 1064 frt 64 kr. Ebből kiadatott 260 frt 43 kr, tehát a tiszta jövedelem 804 frt 20 krt tett. Ezen összszegből az alapszabályok értelmében visszatartatott 25% vagyis 201 frt 5 kr, ezen utóbbi összeget az igen tisztelt központi választmány által hatáskörünket meghatározó értesítést megelőzőleg téves felfogás következtében férfi választmányi elnök méltóságos Daniel Gábor urnak beküldöttük.

Megemlítendőnek fartjuk első sorban azon körülményt, hogy a központi választmányhoz megtett felkérés folytán elküldött gyűjtőivekkel a női-választmánynak idei április 3-án megtartott üléséből tagok gyűjtésére kilettek küldve: özv. Kabos Károlyné, Csengery Józsefné, Jakab Gyuláné, özv. Jánosy Mihályné és Sóó Károlyné.

Az özv. Kabos Károlyné 9860. sz. ivén az egyesület rendes tagjai lettek:

a) hat évre egyszerre fizettek 10 frtot id. Dániel Gáborné, Pálffy Dénesné, Ugron Lázárné; ugyanezen időre 2 frtot fizettek: Lauko Albertné, Blahunka Gyuláné és Mártini Róbertné; pártoló tagok 3 évre 1 frt. kötelezettséggel: özv. Szabó Albertné, özv. Szabó Mártonné, Weinberger Fanni, Szigeti Istvánné, dr. Solymosy Lajosné, Pálffy Károlyné, Sebesi Béláné, özv. Biró Pálné, Poznán Dragini, és Molnár Károlyné, ki a 3 frtot egyszerre kifizette.

b) Csengery Józsefné 9862. sz. ivén 6 évi kötelezettséggel 2 frtot fizettek: Nirsi Leopoldné, Mánya Gergelyné, és Csehe Imréné.

c) Jakab Gyuláné 9855. számú ivén fizetett 10 frtot, Benedek Imréné 6 évi kötelezettséggel 2 frtot.

d) Özv. Jánosy Mihályné 9863. h. ivén 10 frt fizetéssel rendes tagok lettek: dr. Merey Ödönné, Szakács Károlyné, özv. Fejérváry Lajosné; hat évi kötelezettséggel 2 frtot fizettek: Koncz Andrásné, özv. Jánosy Mihályné, Florián Jánosné, Florián Bogdánné, Vorsatz Antalné, Becsek Dánielné, dr. Kassay Albertné, Gyarmathy Ferenczné. Pélegyházy Antalné, Szakács Mózesné, Kruk Jánosné, Holssuch Lajosné, Szabó Ferenczné, Herman Györgyné, Csiky Zakariásné, Zakariás Józsefné, Gergely Jánosné, Perszián Jánosné, Simi Jánosné, Snapek Józsefné, Walter Vilmosné, Saffent Frigyesné, Ádám Dénesné, Szenkovits Jánosné. Tankovich Gyuláné, Székely Dénesné; három évi kötelezettséggel 1 frtot fizettek: Gönczi Lajosné, dr. Nagy Samuné, Hlatki Miklósné, Rápolthy Domokosné, Boros Károlyné, Lányi Imréné, özv. Farczádi Lajosné, Tamás Péterné, Márton Jánosné, Gergely Ferenczné, Szabó Józsefné, Szántó Lajosné, Moldovai Ferenczné, Derzsi Jánosné, ifj. Kassay Endréné.

Később Nagysolymosi Koncz Árminné öngys. az elnökhöz küldött leveleiben kérte, hogy rendes tagul vétessék fel, és ez alkalommal 10 frt. lefizetett, mely összeg rendeltetési helyére be lett küldve.

Műkedvelői előadásból befolyt 53 frt 80 kr tiszta jövedelem ebből a sz.-udvarhelyi Mária Valeria gyermekkert javára levonva a 25⁰/₆-ot, mely az illető helyre befizetett, a fenn maradt 40 frt. 35 kr. beküldetett.

A Snapek József vendéglős asztaltársasága által két alkalommal befizetett összeg 21 frt hasonlóan beküldetett.

A fenn megnevezettek a női-választmány tagjai. E szerint az E. M. K. E. elnöklőkéje javára az Udvarhely megyei és városi nő-választmány a) Bazár és örvacsorából befolyt tiszta jövedelem 602 frt 95 kr, b) taggyűjtésből 181 frt, c) műkedvelői előadásból 40 frt 35 kr, d) egy asztaltársaság által 21 frt, e) hangversenyből 165 frt; összesen 1010 frt 30 kr.

Ehhez járul a már fennebb megjelölt helyekre befizetett 223 frt 40 kr, meg a hangversenyből a Mária Valleria itteni gyermekkert részére visszatartott összeg befizetett 55 frt., összesen 278 frt 40 kr, tehát a női-választmány 1886. október 16-ától az egyesület javára gyűjtött 1288 frt. 30 kr. készpénzt 6- és 7 évi kötelezettséggel 368 frtot; tehát az eddigi összes gyűjtés eredménye 1648 frt. 30 kr.

A női-választmány tisztikarának névsora: elnök: Török Albertné, Zeyk Jenka; alelnökök: özv. Kabos Károlyné, Csengery Józsefné, br. Gamerra Zsuzkárné, Sebesi Ákosné; ellenőr: dr. Szabady Ferenczné; pénztárnok: Lauko Albertné eltávozván betöltetlen; titkár: Szabó Károly.

Sz.-Udvarhely, 1888 július 11.

Szabó Károly,
titkár.

Török Albertné,
elnök.

FÜGGELÉK.

Gróf Bethlen Gábor elnöki megnyitója

sepsi-szentgyörgyi közgyűlésen, 1887. aug. 29-én.

A midőn szerencsém van az „Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület” második évi rendes közgyűlését megnyitni, engedjék meg, hogy megemlékezsem a lefolyt év alatt az egyesület kebelében és érdekében történt főbb mozzanatokról. Nem statisztikát szándékozom bemutatni, mert a részletes adatok magában foglalja amúgy is a terjedelmes titkári jelentés; de rá kívánok mutatni azon óriási haladásra, melyet az egyesület akkor tett, a midőn az alapszabályokban előírt irányban a cselekvés terére lépett; mert magában a hazafias intézmény szervezetében, kitűzött céljaiban fekszik, hogy csak óriási előkészülettel léphetett az egyesület a cselekvés terére.

Sokan, igen sokan voltak, kik így szólva szemünkre hányták, a miér — szerintük — életjelt nem adtunk; de azok, kik mélyebben tekintettek belénk munkálkodásunkba, ilyenmő aggodalmaknak nem adtak kifejezést, de nem is adhattak, mert az egyesületnek feladata nem lehetett időleges vagy mulékony cselekményekkel — nevezhetjük segélyekkel, melyek erkölcsi és anyagiakra oszthatók — az ország elé lépni. Nem akarok rekriminálni, de legalább évtizedekre szóló mulasztásokat kell az egyesületnek helyrehozni egy nagy országrészen; meg kellett teremteni tehát először is az alapot, hogy erre építhessük maradandó műhelyünket. S a midőn a cselekvés terére léptünk, bizonyult be leginkább mily helyesen cselekedtünk, a midőn ily óvatosan jártunk el: mert a rendelkezésünkre állott alap tizedrészben sem felelhetett meg azon óriási igényeknek melyeket ez ország rész ugyszólván minden vidéke egyesületünkkel szemben támasztott. Sajnos, de arról is meg vagyok győződve, hogy vidékenként még sokkal több segélyérti folyamodások jöttek volna be, ha a vidéki hazafias intéző körtök nem ismerték volna aránylag csekély erőnket.

Főcélunk kellett tehát hogy legyen ez érdeklődést hazánk minden részében, a társadalom minden rétegeiben egyesületünk iránt fölbresztteni s mondjuk fenntartani! Hogy ez nem csekély munkát igényelt, az kétségen felül áll, midőn mindnyájan tudjuk, mily sok és különféle irányban van hazánkban az áldozatkészség igénybe véve. Igaz, vannak még körök, melyek érdeklődésüknek vajmi csekély jelét adták, de nem mondtam le a reményről, hogy áthatva mielőbb egyesületünk hazafias feladatától, támogatásukat nem vonandják el jövőben.

De óvatosan kelle nekünk a cselekvés terére lépni egy más, igen fontos okból is, melyet szintén érinteni kívánok. Örízkednünk kellett attól, — s látszatát is kerülnünk azon, ellenfeleink által kürtölt vádaskodás komolyságának mintha mi nemzetiség-ellenes célokat tüztünk volna ki; s valóban elfoglultnak

kell lenni annak, a ki egyesületünk cselekményeiből ítélve, ily vádakat még fentart. S ép oly óvatosaknak kellett lennünk, nehogy a mindig kártékonyan ható valóságos féltékenykedést fölébreszszük, s akarom hinni, hogy mindazok előtt, kik előítéletből vagy egyéb okok miatt nem ellenségei hazafias irányú egyesületünknek, sikerült említett gyanúsítások tarthatatlanságát működésünkkel bebizonyítani.

Hogy egyesületünk egészben és céljaiban egy szükséges és hazafias intézmény, ezt most már többé elvitatni nem lehet; az egész ország hazafias elemeinek érdeklődése, áldozatkészsége, Budapest, Magyarország fővárosának oly lelkesült támogatása, a hazafias irányu sajtónak egyletünk iránti magatartása, mindmegannyi bizonyítéka, hogy az „Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület”-et megalkotni, fejleszteni, egy erőteljes nemzeti intézetté emelni, erkölcsi kötelességünk volt. Azon számos, gombaként előállott nemzetiségi egyesületekkel szemben bűn lett volna tovább is összefont karokkal nézni és tűrni, miként hódítják el tőlünk véreinket; mert erős azon meggyőződése, hogy szép hazánk jelen alakjában addig áll fenn, míg magyar nemcsak jellegére, de lakóinak hazafias gondolkodására is. Tehát a magyar társadalomnak is kötelessége volt, véreink gyöngítésére irányuló, bárhonnan eredő támadásokat nemcsak ellensúlyozni, de a veszendőbe indult vérrokonainkat visszahódítani, erősíteni is.

Hogy ez nem kis feladat, azt mindnyájan tudhatjuk; de bizom a gondviselésben s a szépért és jóért mindig lelkesülni tudó népünkben, hogy azon egyesületet, mely zászlójára ily nemes célt írt fel, jövőben anyagilag is még lelkesebben fogja támogatni, mert tagadhatlan tény az, hogy egyesületünk csak úgy felelhet meg teljesen nehéz feladatának, ha működési területünkön a hivatottak érdeklődése, munkálkodása nem lankad s az egész ország tehetősbjei filléreikkel gyarapítani fogják jövőre is tőkénket; mert igen bénítólag kell hogy hasson ránk, intézőkre, a midőn rendelkezésünkre állható vagyon hiányában siketeknek kell maradnunk oly segélyekérti kéréseknél, melyeknek szükségességéről mindannyian meg vagyunk győződve. De veszíteni kell egyesületünkbe vetett bizalmát azon pusztulásnak indult, elszigetelt magyar telepnek, vidéknek, ha jogosult s nemzeti érdekekben tett folyamodását megtagadni látja.

Ezért kell nekünk ernyedetlen buzgalommal oda törekednünk, hogy oly vagyonra tegyünk szert, mely elegendő arra, hogy zsidbaszlólag ne hasson segélyezési munkálkodásunkban, mely egy jövő költségvetést nem tesz függővé egy kevésbé jövedelmező előévtől.

Nem tehetem, hogy e helyen — mint az önök bizalmából elnöke ez egyesületnek — meg ne emlékezzem általánosságban azon érdemes tagokról, kik a legnagyobb odaadással, buzgalommal s olykor önfeláldozással működtek közre egyesületünk érdekében s javára; a központi választmányról, melyre messze vidékekről sereglettek össze a választmány tagjai: ennek kebeléből kiküldött directoriumról, mely naponta végezte mondhatni sok teendőit: a tisztikarról — élén a titkárral, a kinél csak az jöhet kérdésbe: mi nagyobb nála, kötelességérzete-e, vagy munkaereje? — a fővárosi választmányról, mely oly meglepő tért tudott foglalni a főváros társadalmi köreiből, s melynek áldásos eredménye ki sem maradhat; a vidéki választmányokról, a melyek csendesen ugyan, de folytonosan haladva, segítik elő ügyünket; egy pár már életbe léptetett női választmányról, melyeknek áldásos működése bebizonyította egynél többször, hogy honleányaink miként tudnak — ha akarnak — buzdítni egy nemes, hazafias célra: hát azon számos elszórt, egyes buzgó tagtársainkról, a kik vetélkedtek olykor egymás közt nemzeti ügyünk előmozdítására! Ha mindezen idő- és anyagi áldozatot génylő közreműködést tekintem, valóban nehéz, szavakat találni arra, miként köszönjem meg, s bizom azt a tisztelt közgyűlésre. Részemről fogadják mind-

annyian annak kijelentését, hogy kimondhatlanul növeli büszkeségemet, egy ily hazafias intézmény élén állhatni, azon körülmény, hogy hivatott tagjai ily odaadással működtek közre teljesítésére s erősítésére, s igen nagy örömemre szolgál az elismerést e helyen hangoztatni. De ezen buzgalom szerintem biztosítékát is nyújtja annak, hogy egyetünk életképes s a maradandóság kellekeit hordja magában.

Kedves kötelességet vélek teljesíteni s gondolom, a t. közgyűlés helyeslésével cselekszem, a midőn bejelentve a „Magyar írók és művészek társasága“-nak azon hazafias érzésből támadott elhatározását, hogy testületileg vegyen részt közgyűlésünkön, hogy ez által is emelve ez országos intézmény tekintélyét, a társaság rokonszenvének és támogatásának újabb bizonyítékát nyújtsa, a t. közgyűlés nevében a legszívélyesebb köszönetet ne mondjak.

Ezek után engedjék meg, hogy kikérjem magamnak az elnöki tisztemben becses támogatásukat, esetleg szíves elnézésüket.

Gróf Bánffy Béla megnyitó beszéde.

— Tartotta Kolozsvárt, az E. M. K. E.-nővélasztmány ápr. 12-ki estélyén. —

Azon megtiszteltetés, hogy akaratom ellenére, tudva erőm elégtelenségét és másnemű elfoglaltatásom miatt gyakori távollétemet, mégis megválasztani méltóztatott, kötelességemé tette a mai nap megjelenni és résztvenni azon ünnepélyen, mely emelve van az által, hogy hazánknak úgy társadalmilag, mint irodalmilag egyik kiválósága*) jelenlétével megtisztelt. Nem idegen azon név, melyet ő visel, hisz hazánk irodalom története egyik fényes lapján van felírva az atyáé, melyre homályt a leány irodalmi működése nem vetett, sőt azt saját szellemének erejével nevelte. Legyen tehát benne üdvözölve a fényes társadalmi állású magyar író s legyen üdvözölve a lelkes honleány, ki egy út fáradalmait sem rejtett vissza, eljött körünkbe, emelni ez által a kolozsvári kultur-egyesületi fiók jelentőségét.

Valójában ezen egyesületnek, mely az E. M. K. E. egyik kiváló részét képezi, fontos a feladata, teljes mértékben oda hatni, hogy a magyar kultúra terjedjen.

Nem sóvinisztikus szempontból, nem fokossal a kezében, hogy ki a leány a csárdában, hanem a szellem világával megvilágítani a magyar társadalmat, annak szétforgácsolt erőit egy magasztos cél: a társadalmi és politikai műveltség felé vezetni, fontos és nehéz, de hálás kötelesség. Néhai gr. Dessewffy Aurél, kinek lángelméje, fájdalom, korán kialudt, egy anyához írott levelében azon tanácsot adja, hogy nevelje fiát úgy, hogy az polgárisítsa a nemzetiséget s tegye nemzetivé a polgárosodást.

Azt hiszem, hogy a kulturegyesület feladata sem lehet más, igen tisztelt gyülekezet! Öntudatra ébresztetni az alvó magyar erőket s nemzeti létök iránt felkölteni a szendergő ragaszkodást saját nemzetiségünk iránt: oly feladat, melynek szükségesség-érzete ott mutatkozik leginkább, hol hazánknak sajátos körülményei folytán a nemzetiségi ragaszkodás sok helyt, öntudatlanul bár, de elalvó félben van. Erre azonban az összes társadalmi erőknek együttműködése szükséges. Első sorban tehát át kell hatva lenni azon öntudattól, hogy mindenki a saját körében tegye meg azt, mit e célból tennie kell. Egyes ember működése csak olyan, mint az egyes csillag az égbolton, de a csillagok sokasága ragyogóvá teszi az egész égboltozatot.

Itt azonban nem kívánok félreértetni. Nem azt értem én az alatt hogy

*) Beniczkyné-Bajza Lenke.

(Szerk.)

mi saját nemzetiségünket másokra erőszakoljuk reá ; a mit mi kívánunk, az : viszszeresíteni a nemzeti érület öntudatának felébresztése által az elveszni indulókat és minden nemzetiségben terjeszteni e hazához és e hazában a szabadsághoz ragaszkodást. Azon perczben, midőn az alkotmányos szabadsághoz ragaszkodás annak ethikai fogalma szerint fel lesz keltve a hazában lakó minden honpolgárban, biztosítva van a magyar nemzet terjesztése, mert ennek ez a támasza.

Vannak az újabb időben bizonyos áramlatok, melyek nem a szabadság jogát tekintik közösnek, hanem e hazában az uralkodási jogot különlegesnek, és a törekvés nem az : közösen fentartani és élvezni a létezőt, hanem a különállás által felbontani azt és új uralmi arányokat állítani fel, pedig erre nincs jogosultság, sőt feltételezné e hazában a belső viszonyok teljes felforgatásával együtt az alkotmányos szabadság elvesztését. Ezen tudatot felébresztani és egyidejűleg e haza lakályossá tételét előmozdítani, a társadalom egyik feladata. Nem minden az államtól várható. Az állam csak a szabad mozgathatás garantírozója azon határig, míg az egyéni jog az állam vagy más egyénnek jogkörébe nem ütközik, mert ez az alapja a társadalmi rendnek és itt is a társadalmi érintkezés terén terjeszteni a hitet a kulturegyesület egyik feladata.

A magyar társadalom együttes működése, bizonyos kitűzött czél felé törekvése, kettős előnnyel bír. Összehozza a nemzet különböző erőit, ledönti az osztályok választalait s tömöríti az egészet ; másfelől magát a czélt elérhetővé teszi. De természetes, hogy ezen működésnek nem szabad olyannak lenni, minő a görög-tűz, mely egy perczig sustorékol s lángol, de aztán rögtön elalszik.

Nemzetünkben roppant nagy a lelkesedési hajlam ; mondhatnám a genialitásig terjed ; de nem a kitartás, a csöndes és fokozatos munkára. Már pedig ha valami ezt igényli, úgy bizonyára a kultúra terjesztése igényli azt. Azon falusi birtokos részéről, kinek galamb-bugos kapuja a régi időkre emlékeztet, nincs miért felejteti a multak emlékeit, de eszébe kell hogy jusson, hogy azt a kiváltságot, mit régen az armalis adott, ma az európai színvonalon álló műveltség adja meg. És azt ő nemcsak magának kell, hogy elcsajátítsa, hanem törekednie, hogy azt mások is igyekezzenek bírni. Ha minder birtokos, ki falu lakva, saját ügyét rendben és jól viszi és e mellett igyekszik megérteni másokkal, hogy mik a szabadság jogai és követelményei, akkor oszlopa lesz nemzetiségünknek és a kultur-életnek hathatós tagja és támasza. Az az 5 vagy 10 forint, mit befizet, szép adomány, de hasznos az is, melyet akkor tesz, midőn érintkezik a néppel s főleg éber szemmel kíséri annak fejlődését és mikénti növelését.

A városi polgár még ma, nálunk sem képviseli azon nemzeti erőt oly mérvben, mint a mennyiben hivatva van azt képviselni. Iparunk fejletlen s városaink legtekintélyesebb része ma is inkább földművelő, mint iparos jellegű ; azt fejleszteni s felkelteni az öntudatot, hogy az az iparos, ki jelesen végzi munkáját, nemcsak magának, de egyszersmind a köznek is erős társadalmi támasza, kötelesség ; viszont a gazdatermelőnek is kötelessége az, hogy azt az iparost támogassa. Ipar és gazdaság nem ellentétes érdekek s az állam feladata mindkettőt támogatni s természetsszerű és nem mesterkélt fejlődését előmozdítani. És ekkor nemcsak azok lesznek a kultur-egyesület tagjai, kik gyűléseken megjelennek, hanem a hazának mindazon polgára, ki kötelességét ez irányban teljesíti. Lehet az egyesület olyan, mint a műépítész megkésztíti a jeles tervet, de az csak egy rajz marad, egy kép, mely gyönyörködthet, de még nem maga az épület. Hogy az épület meglegyen, erre napszámosok, anyag és mesterek kellenek. Mondhatjuk mi itt a legszebb szavakat, de tenni csak az összes társadalom közreműködése képes.

Madách „Ember tragédiájában“ azt mondja, hogy nem azért van hajnal, mert a kakas kukorékol, hanem azért kukorékol a kakas, mert hajnal van.

E. M. K. E. Innen indult ki a hang; visszhangra talál a magyar nemzetnek összességénél, ellenszenvre a társnemzetiségeknél. Ezen ellenszenv indokolatlan lesz, ha meggyőződnek arról, hogy nem egy rablóhadjárat akar ez lenni, melyben az uralkodó faj elnyomni akarja s harcra hívni a többi nemzetiségeket, hanem egy egyesület, mely misszióját civilizatoriusnak tartja, mely a szellem világával kívánja a sötétséget eloszlatni, mely segíteni kíván a népen, legyen az barminő ajkú, de üldözője a vak hitnek és babonának. Nálunk ez ma még nagyon nehéz feladat. Theokratikus befolyások elidegenítik sok helyt a népet a hazától, mert az állam uralma sok tekintetben ellentétben van a theokratikus hatalommal; és itt nem kívánok felreértetni. Én a vallástalanságot nagy csapásnak tartom, s a vallástalanság terjedését államunk organismusában veszélyesnek, de veszélyesnek tartom azt is, ha a vallást a maga erkölcsi tisztaságából kivetköztetve terjesztik: a babonát, a vakhitet, a gyűlöletet isten nevében, állam és társadalom ellen. Ez ellen küzdeni feladatunk. A politikai célra a vallásos hitet felhasználni, politikai célból vallásos gyűlöletet szítani kárhözvaló, mert ez ellentétbe állítja az állam és törvény tiszteletét az istenség magasztos lényének tiszteletével és a küzdelem a vallásos morál rovására történik, mert vallás és vakhit két különböző dolog. Hogy a vallástalanság terjed, egyik indokát én abban keresem, hogy magát a vallást gyakran politikai célokra használták fel, s minthogy a politika maga eredményeiben gyakran változó, — a vallásos hit folytonosságának változhatlanságában is megingott a bizalom; már pedig maga a vallás konservatív természetű, míg a politika az emberiség fejlődése szerint változik.

De messze tértem el a megnyitó eredeti céljától. Az erdélyi kultúregyesület missziója tehát nézetem szerint nem az, hogy üldözzön; — sőt szövetségeseket keres, mindazokat, kik magát a kultúrát kívánják terjeszteni. És vajjon, nem az lenne-e a hivatása az itt lakó német ajkú polgártársainknak is, kik a századok viharán át fentartották virágzó nemzetiségüket: nem nekik van-e egy iskolájuk, melyen arany betűkkel ki van írva: „Bildung ist Freiheit.“ E magasztos szavak azt jelentik, hogy a művelődés, a műveltség: s a szabadság. Hisz a szabadság nem olyan, hogy mentől kevesebben bírják azt, annál szilárdabb; megfordítva áll e tétel: mentől kevesebben bírják, annál ingatagabb s mentől általánosabb, annál szilárdabb s az ő szabadságuk is össze van kötve a hazáéval. Ha részletes érdekeik nem érvényesülhetnek úgy az egészben, mint talán a rézszekben. Ne felejtsek, hogy a kiváltságok kora lejárt s helyébe lépett a közérdek. Hisz mi erdélyi magyarokul is áldozatot hoztunk a nagy, a közszabadság érdekének, de biztosítva látjuk ez árért szabadságunkat s nemzetünket; ez áldozatok nagyságát folytonosan érezzük, de nem zúgolódunk, hanem közreműködünk a nagyban, az egészben, mert nemcsak nemzetünk iránt teljesítjük kötelességünket, hanem teljesítjük az emberiség irányában is akkor, midőn itt keleten a nyugati civilizációt és szabadságot teljesítjük, fentartjuk, ragaszkodunk nemzetiségünkhöz; és azt, higgyék el polgártársaink: a magyarság kérdésében nincs közöttünk pártkülönbség.

Ebben a kérdésben mindannyian kivétel nélkül egyek vagyunk, mert a lobogó közös, az összes hazáé az, és a román ajkú polgártársak meg lehetnek győződve arról, hogy csakis a magyar állam fennállása garantírozhatja a szabadságot. Abba a nagy tengerbe, mely abszolutistikus áramlatával fenyeget, az első kik belefutnának ők lennének; egy oly államalakulás, mely eltörölné a szabad Magyarországot, nem képzelhető másként, mint úgy, ha mind az, a mi

ma itt létezik, elnyomva lenne. Már pedig az emberiség szabadságának logikai fejlődés ezt nem tűri meg, s így a magyar állam létele, ha ez teljesíti misszióját, biztosítva van. Ezen misszió, a mint mondtam, a szellem világának terjesztése és ha ezt a kultur-élet terjeszti, működése áldásos marad a századok során s olyan lesz, mint az óriási tölgy, melyről mindenki ellefelelt már, hogy egy kis magból lett, de mindenki meghajlik tisztos volta előtt, és árnyékába pihen. Kivánom, hogy ez egyesület ily irányt követve, haladhatson.

Özv. gróf Teleki Domokosné megnyitó beszéde

a Kolozsvár városi nővélasztmány alakuló gyűlésén, 1888. jan. 16-án.

Mélyen tisztelt nővélasztmány!

Engedjék meg mindenekelőtt, hogy szívem mélyéből jövő üdvözlétemet s őszinte hálámat tolmácsoljam azért, hogy meghívásomra, meghívásunkra, mely valójában a magyar nemzet hívása a maga leányaihoz, megjelenni szíveskedtek.

Méltóztattak a Kolozsvár városi választmány mult hó 27-én tartott ünnepi közgyűlésének értesítését egyen-egyen venni, s az ügy köszönetét nyilvánítom azért is, hogy a közgyűlés bizalmának megfelelni, s a választást igaz honleányi készséggel elfogadni kegyeskedtek.

Nem is lehetett ez másképp, nem szabad másképp lennie, midőn oly kérdés szólít ki bazi körünkből, mely megelevenítő lélek gyanánt jár egész hazánkon keresztül, mely átfogja egész országunk társadalmát, a fölség „jóakaratu meleg rokonszenvé”-től a nép, a legszegényebb özvegy áldozatáig.

Állásunk, s már csak azon előnyök is, melyeket számunkra társadalmunk biztosít, kötelességeket rónak ránk, nőkre is, ha nem éppen a legszentebből volna is szó, mint ez esetben, s ha nem járna a kötelesség szigorú parancsa előtt magától szívünk.

Általában, ha édes hazánk és nemzetünk, melynek mi anyai vagyunk, előbbre akar menni a kultura megváltó áldásaiban, nekünk nőknek is elől kell járnunk, a mennyiben bírjuk, nekünk nőknek is egyre közelednünk kell a nyugat asszonyaihoz. kiket csendes tűzhelyük kényelmé mellől egyre inkább kiszólit az idő, a haladás, a súlyosodó szegény-ügy, magát a családi létszket fenyegető számos közbaj, az irlak m.

A mi közbajunk a műveletlenség, s az ezzel járó szegénység, s a mindkettőt követő erkölcsi nyomorúság.

S ha megindulnak a bazi legjobbjai elenyésztetni a vallás szerint is leg-halálosabb bajt, a szív- és elmebeli sötétséget: szabad-e azt mondanunk, hogy mi nők nem veszünk részt e munkában, mert a mi birodalmunk az otthon?

Hátha holnap-holnapután otthonunkat, szereteteinket elsepri az áradat, ha falainkig felnő a veszély? holott meglehet, hogy előbb részünkről is csekély közreműködéssel megakadályozhattuk volna a nagyobb veszedelmet?

Elmaradt keleti állapot a mondás, hogy a nőnek nincs helye a gyülekezetben, holott róla is foly a döntés, s bizony sokkal több nő takarja önzését otthonának állítólagos szeretetével, semmint vállalkozik a Judit, D'Arc Johanna, vagy az egri nők szerepére.

És nem jellemző-e, hogy midőn e példákra hivatkozám: mind oly nők emlékei maradtak fön e nevekben annyi millió közül, kik éppen nemzeti

fősnők valának. Mintha a gondviselés intelme szólana ebből: a nemzet valójában a nő. Elhull az az ország, hol az asszony csak játékszer a férfi kezében, s nem segítő társ, feleség még a közelet küzdelmeiben is.

S mert minket, lelkünkön kívül, éppen a férfiak, férjeink, fiaink hívtak ide, nincs semmiféle mentség honleányi kötelességünk teljesítése elől való szabadulásra: a mindenható isten hatalma dicsőüljön meg a mi erőtelen jóakarunkon!

Ez első gyűlésünk — mint a meghívóban is jeleztük — a szervezkedést akarja elvégezni, munkánk tervét megállapítani s a teendőket szétosztani.

Az igazgató válaszmány elnökének megkérdezése folytán jelezhetem mindenekelőtt, hogy a nőválasztmányok közvetlenül csupán az egyesület központjától függenek, s a városi vagy megyei férfi-választmánytól csak annyiban, hogy készséges támogatásokat élvezik.

E hivatalos viszonyból foly föladatunk szabályozása, mely különben nem lehet más, mint a mire természettől fogva hiva vagyunk, t. i. első sorban is az erőgyűjtés, s csak másodsorban azon kiható aktushoz való csatlakozás, mely a városi férfi-választmány által, a helyi viszonyokhoz képest megállapítva, a központi igazgató-választmány által jóváhagyatott.

Mi fölajánlhatjuk tevékenységünket egyes gyakorlati kérdések megoldásában. kivitelében is, a midőn erre fölkeretünk, s erőnk különösen alkalmasnak találtatik, súlyosabb tisztünk azonban is marad, hogy búzgó fáradozásunkkal a szükséges anyagi erőt egybe teremtsük, hogy úgy mondjam, az E. M. K. E. önkéntes adószedői legyünk.

Bizvást mondhatom, hogy ez nem csak a nehezebb, de fontosabb föladat.

Ha mi rom templomokat akarunk újra fölépíteni, ha dűledező iskolákat akarunk fölemelni, ha a kisdedeknek óvókat és menhelyeket szándékozunk létesíteni, ha a népnek könyvtárokát akarunk szervezni, ha ipari és kereskedelmi intézményeket akarunk nemzeti szempontból támogatni, a mi mind az E. M. K. E. programjának egy része: vajjon melyik nehezebb feladat, a szükséges pénzt előteremteni-e, vagy a kész vagyont fölhasználni okosan? Legalább is mértékben álló egyenlő teher mind a kettő.

Az E. M. K. E. szükségleteire, a mint méltóztatnak tudni, legalább 1 millió forint kell, hogy a legfontosabb czélok elértessenek, s minő tevékenységi tér vár reánk, midőn szintén tudomás szerint alig van még együtt 300,000 frt, sőt annyi sincs.

Még 700,000 frt — ebben összegezhetném röviden az E. M. K. E. nő-választmányok programját.

Még 700.000 frt összegyűjtve úgy, mint az országokat üdítő áldásos eső hull csöppenként, mint a világokat éltető nap ereje esik sugaranként, mint az élet boldogsága gyűl sok apró örömből, melyeket végzett jótettek emlékei halmoznak föl szívéinkben.

Összegyűjtve fillérenként, senkinek megerőltetésére, mindenkinek lelki örömeire.

Nem akarom az E. M. K. E. czéljait részletezni, hogy meggyőződést keltsek az eszközök szükségességéről: nem akarom részletezni azért, mert ez visszaélés volna a mélyen tisztelt nő-választmány türelmével, miután a sajtó fáradhatatlan szolgálatai folytán eléggé ismerjük már az E. M. K. E. czéljait s inkább azt kellene ma kérdeznünk: van-e valaki a hazában, ki azokat nem tudja?

Annyit azonban mégis kiemelek, hogy nekünk nőknek, nézetem szerint, különösen meg kell jegyeznünk, hogy az E. M. K. E. munkálkodása nem ellenséges, nem bántó, nem rontó semmi irányban, hanem a leghumánu-

sabb, a legkeresztényibb, a legerkölcösebb, — midőn azt akarja, hogy ez országban a testvériség édes érzelmei uralkodjanak, itt minden alattvaló tisztelje, szeresse a másikat, egy királyunk, egy hazánk, egy célunk, egy törvényünk és egy sirunk legyen.

Akarja pedig a testvériséget az E. M. K. E. nem tűzzel-vassal, nem sebekkel, nem fájdalmak okozásával, hanem a nép művelődésének és vagyonszódásának előmozdításával. Van e ennél magasabb cél akármelyik vallás tanítása szerint?

És ha arról van szó, hogy itt a népeknek szebb életet adjunk, hogy Magyarországot a testvériség virágos kertjévé alakítsuk át: elzárkozzhat-e egyetlen nő is, ki szobája szűk falán túl lát, kinek sorsa, emelkedettsége nagyobb, semhogy azt tartsa, mikép csupán a férfi tiszte akarni, tudni, tenni?

A keresztyénség megalakulásánál nem látjuk-e előljárni a mátyr nőt, a zsidó vallásban a Mózeset kísérő Annát, Muhamed körül a hősnő Fatimét, Aisát?

Nem is indokolok többet.

Tény az, hogy Magyarország leányaitól 700,000 frtot vár Erdély nagy és szent ügye: tény az, hogy ha hazánkban legalább is 1 millió előkelő magyar leánya csak 70 kr. egybegyűjtésére vállalkozna. 24 óra alatt együtt lenne a kívánt összeg.

Mi, a kolozsvári nő választmány tagjai vállalkozunk a magunk 70 krajezájára.

Vállalkozunk és fölkérjük hazánk megyei és városai leányait, kövessenek: alakuljanak hasonló választmányokká.

Segítsünk a nemzetnek gyorsan elvégezni azt a munkát, a mit régen el kellett volna kezdeni.

Részünket kérjük Magyarország újjáépítéséből.

Üdvözlöm a Kolozsvár városi nő-választmányt, s midőn becsülettel kérek, hogy a köztérre kiszólitottam, kívánok Istentől családokra áldást, hogy jókedvvel és lelkesedéssel végezdhessék e honleányi feladatát is.

A Kolozsvár városi nő-választmányt ezennel megalakítottának jelentem ki, a gyűlést megnyitom s kérem, hogy gyöngeségemben jóakaró szíves támogatásukra számíthassak.

Bartha Miklós előadó beszéde,

a „Székely kitelepítő bizottság” nevében

a sepsi-szent-györgyi közgyűlésen.

Tisztelt közgyűlés! Midőn az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület igazgató választmánya hosszas tanácskozások és mélyreható viták után megállapította egyesületünk munka-tervezetét, komoly tudatával bírt annak, hogy ha mi a magyarság erősítése, a fajvesztések visszahódítása s a magyar állam-eszmének az idegen fajoknál való megszilárdítása ügyében reális eredményeket akarunk elérni, akkor működésünket éppen anynyifele irányban kell kiterjeszteniünk, mint a hányféleképen a közelet fejlődése a társadalmi, politikai, gazdasági és egyházi téren alakot ölt. Működésünk hálózata oly területen terjed szét, mely 2.255.125 lakos közül csak 676.356 magyar lelket foglal magában, vagyis oly területre, hol a magyar államnak van 676.356 megbízható, és 1.578.769 meg nem bízható polgára.

Az Erdélyben élő fajok népesedési és elhelyezkedési viszonyai, továbbá e

fajok jellemvonásainak számbavétele érlelte meg igazg. választmányunkban azt a gondolatot, hogy egyesületünk munka-programmjába, a székely kitelepítési ügyet, mint céljaink elérésének egyik első rendű, minden provokációtól ment, kifogás alá semmi irányban nem eső, csendes és biztosan ható eszköztől fölvegye. Megalkotta ennél fogva a székely kitelepítő bizottságot a következő tagokból: Bánffy Béla gróf orsz. képviselő, Bedő Albert miniszteri tanácsos, Bethlen Géza gróf főispán, Dániel Gábor id. főispán, Gamauf Vilmos kir. tanácsos, az erd. gazd. egyeslet titkára, Gálffy Sándor jószágigazgató, Györffy Gyula orsz. képviselő, Horváth Gyula orsz. képviselő, Kováts Albert orsz. képviselő, Kovács Ferencz apát-plébános, Nagy Gyula m. kir. főerdősz., Orbán Balázs orsz. képviselő, Potsa József főispán, Szabó József az erd. gazd. egyeslet elnöke, Szathmáry György orsz. képviselő, Sándor József egyleti titkár, Ugron Gábor orsz. képviselő, Reményi Antal az egyeslet budapesti jogtanácsosa, Mikó Bálint főispán, Török Albert alispán és Bartha Miklós az egyeslet alelnöke.

E bizottság f. évi április 12-én megalakulván, elnökévé Bánffy Béla gróf, alelnökévé Horváth Gyula, jegyzővé és előadójává Bartha Miklós választattak meg; ugyanakkor elhatározottak, hogy egy tervezet dolgoztassék ki a telepítés elvei, céljai, iránya és módjai felől. A következőkben van szerencsém e tervezetet s az annak alapján formulázott indítványt, jóváhagyás és elfogadás végett a t. közgyűlés elé terjeszteni.

A Székelyföld nemcsak azért fontos működési basis egyesületünkre nézve, mivel itt egy tömegben és helyrajzi folytonosságban 400,000 magyar lélek van, kikre a magyar állam, és a magyar kultúra minden időben feltétlenül számíthatott és számíthat, hanem fontos népének sajátyszerű és sok tekintetben előnyös jellemvonásai miatt is. E nép takarékos, úgy annyira, hogy mikor az amerikai lapok az éjszakai államokat aggodalmaskodva figyelmeztették a khinaiak bevándorlásának nagy tömegére, melyet azért tartottak veszélyesnek, mivel a khinaiak igen kevésből élnek és így lehetetlenné tesznek minden versenyt, s midőn ez alkalommal a khinaiak táplálkozás viszonyait is közölték e lapok, minden erdélyi embernek, ki a székely nép életmódjával ismeretes, méltán feltűnt, hogy az az 5 dollárnyi összeg, melylyel mint rendkívül minimális tétellel a khinaiak hetenkénti szükségleteiket fűdözték, csak a jobb módú székely földmives gazda rendszeres kiadásainak felel meg.

A takarékosághoz járul az a szorgalom, mely hazánk polgárai között ritkítja párját. Búzája alá háromszor szánt; szénáját a fűlesztésnek azzal az aprólékoskodó rendszerével míveli, a milyent angol gazdasági szakírók is csak elméletben szoktak ajánlgatni; s végezve a maguk dolgát, míg a cséplőgépek le nem szorították e térről a volt Királyföld összes szalmás-gabona termését mindig ők csépeltek ki, s jelentékeny részben most is ők aratják le. Brassót, Szebent, Segesvárt, Kőhalmot, Medgyest e nép látja el cselédséggel, s ha a közerkölcsök nevében károsnak is kell itélnünk e viszonyt, de ez is egyik bizonyítéka e nép munkaszeretetének.

Vegyük ezen erényekhez azt a közmondásos élelmességet, tanulékonyságot és értelmességet, mely e népnek ősi időktől fogva kiváló vonását képezte, s vegyük ezzel szemben az orthodox vallás misteriumaiban felnevelt babonás oláhot, mely pásztor-életi hajlamainál fogva város- és községalkotásra képtelennek bizonyult, mely tunyaságában hanyagúl. elmaradottságában rosszszáll míveli földjét, melynek lakás igényei alig különbek az indusénál, s mely sem a tőkegyűjtés, sem a civilizáció iránt nem tanúsít kellő érzéket; és nem lehet kétségünk az iránt, hogy a hol és a mihelyt a székely nép állandó érintkezésbe hozatik az oláhval, ott és akkor kikerülhetetlenül beáll egy földvásárlási és civilizatorius folyamat magyar fajunk határozott előnyére.

Ismeretes dolog, hogy Bukovinában és Moldvában mintegy 130,000 magyarul beszélő és a faji öntudatot meg mindig híven őrző, községi kötelékekben élő csángó van. Tehetségben, munkaszeretben, takarékoságban hasonló a székeliekhez; egy részük csak a határőri intézmény behozatala alkalmával szakadt el hazájától, elvesztett szabadságát külföldön keresve, másik részük talán a honfoglalás ideje óta lakik a Kárpátok keleti tövében, Csík- és Háromszékmegyék tőszomszédságában. E népnek Moldovában lakó része a legújabb időben ki van töve a tökéletes elnemzetietlenedésnek. Ős magyar templomaik falai között az olasz misszió nem magyarul hirdeti már az igét s a román közoktatási kormány rendeletileg tiltotta be a magyarnyelvű iskolázást. Még csak egy két emberöltő, s e nép között, mely ma még magyarnak tartja magát, a nemzeti öntudat talán még szájhagyományban sem fog élni. Ily körülmények között igen természetes, ha a telepítési munkát másikká bázissául a Bukovinai és Moldvai csángó telepeket vesszük.

Főlemlítendőnek tartjuk e helyen a székely-kivándorlást, mely alapos bizonyítékul szolgál arra, hogy telepítési tervünk, némi kitartással és erős akarattal meg is valósítható.

A köztapasztalás háromféle székely-kivándorlást ismer,

Egyik Románia felé irányul és vagy állandó beköltözésben lel kifejezést, vagy ideiglenes munkakeresésben. Mekkora lehet e tekintetben fajunk vesztesége, azt a nyilvántartás hiányossága miatt egész biztosan megállapítani nem lehet; mert a kiszolgáltatót útlevelek csak részben nyújtanak felvilágosítást, miután sokan távoznak rejtett hegyi ösvényeken is, és miután a visszajövőkről nem vezetetik nyilvántartás. Hivatalos adatok szerint Háromszékmegye területéről a közelebbi öt év alatt összesen 29,668 egyén ment ki Romániába, kik közül 18,626 egy éves útlevelet váltott. E szerint esik egy évre egyre-másra 5,933 kivándorló, mely a lakosságnak 4.7 % -át teszi ki. Szerencsére ezeknek csak egy részük telepszik meg ott, hanem azért Bukarest, Pitesti, Ploest, Jassy és kivált Galacz és Brailla, Buzeu hemzseg a székelytől s kiszámíthatatlan közgazdasági veszteségünk van abban, hogy hazánk ily kis területe évenként 5,933 prima minőségű munkást nélkülöz.

A székely-kivándorlás egy második neme az, hogy arató, kapáló, kaszáló, cseplő és cseléd-munkások elég nagy számú tömegekben mennek minden évben Erdély nyugati megyéibe. A vándorlás e nemében meg van úgy a Székelyföldnek, mint a nyugati vármegyéknek a maguk közgazdasági haszna s így ez egyáltalában nem diffikultálható.

A harmadik neme a kivándorlásnak abból áll, hogy a n.-enyedi, szék.-udvarhelyi, m.-vásárhelyi és s.-szentgyörgyi reform. középiskolákban, valamint a kath. státus csík-somlyói, sz.-udvarhelyi, m.-vásárhelyi és kolozsvári gimnáziumaiban, továbbá az unitáriusok kolozsvári és sz.-keresztúri iskoláiban hihetetlen olcsó nevelés által alkalmat adnak a szegény sorsú székely földmives gazdának, hogy fiát taníttassa, s az ekként felnőtt ifjak legnagyobb része, pályáját Erdély nyugati megyében találja meg. Érdemes a följegyzésre, hogy a nyugati megyékben magyar lelkész, tanító, tisztartó, középirtokos, ügyvéd alig található, a ki ne volna székely származású, sőt miután a honoratiorok jelentékeny részét is a Székelyföld adja, bátran el lehet mondani, hogy Erdély területén, a székely nép által évről-évre kibocsátott rajok tartják fenn a magyarságot.

Akarmelyik nemét vesszük a kivándorlásnak, azt fogjuk találni, hogy annak alapja a haladási vágy mellett főleg a megélhetési kényszerűség. A szülőföldhöz való benső ragaszkodás éppen oly elevenen él a székely népben, mint bármelyik hazaszerető népénél, de az önfentartásnak az a legyőzhetetlen ösztöne, mely összel a feeskét délvidékre küldi, a székelységnek is kezébe adja a vándorbotot.

Tévedés volna azt hinni, hogy a népesség sűrűsége okozza a kivándorlás tényét. A székely nép rendkívül szapora ugyan — hiszen itt él az a poetikusan szép közmondás: hogy a hová az isten egy gyermeket adott, oda ad egy darab kenyeret is — de éppen a kivándorlás érvágásai következtében nem túlnépes. Mikor azt látjuk, hogy Csíkban 4 kataszt. hold és 64 □ öl, Udvarhelymegyében 2 hold és 1248 □ öl, a régi Marosszéken 1 hold 1520 □ öl, és Háromszéken 1 hold 1584 □ öl termő-terület esik egy lélekre; s ezzel szemben azt látjuk, hogy N.-Küküllőmegyében 1 hold 880 □ öl és Brassómegyében ugyanennyi esik egy lélekre, akkor meg van állapítva, hogy Erdély legnépesebb vidéke nem a Székelyföld, s hogy magában véve a népesedési számarány sem a kivándorlást, sem a kitelepítést nem tenné szükségessé.

E tárgy komoly bírálatánál a talajviszonyokat kell tekintetbe venni, s akkor megérthető, hogy a Székelyföld miért nem tudja a maga népét eltartani. A nélkül, hogy e helyen szükségesnek tartanók a bővebb részletezést, főlemlítjük, hogy a termő-terület holdankénti tiszta jövedelmi átlaga Háromszéken 98 kr., Udvarhelymegyében 59 kr., Csíkban 33 kr.; tehát a per excellence székely vármegyékben egy hold termőföld tiszta-jövedelmi átlaga sehol sem üti meg az 1 frtot, míg Erdély többi vármegyéinek együtt véve a tiszta-jövedelmi átlaga 1 frt 29 kr. Még rosszabbra fordul ezen arány, ha egyes vidékeket hozunk hasonlításba. Csíkmege csíkszeredai járásában jut egy lélekre 1 hold 48 □ öl olyan szántó, melynek átlagos tiszta-jövedelme a földadó-kataszter hivatalos becslései szerint 84 kr.; ezzel szemben Kolozs megye mező-örményesi járásában jut egy lélekre 2 hold 384 □ öl olyan szántó, melynek holdankénti átlagos tiszta jövedelme 1 frt 77 kr. Udvarhelymege székely-udvarhelyi járásában jut egy lélekre 0 hold 1478 □ öl szántó 93 kr. átlagos t. jövedelemmel; míg Torda-Aranyos mezősegi járásában 2 hold 80 □ öl jut 2 frt 67 kr. t. jövedelemmel. Minden tendentia nélkül, járásonként 262 székely községnek összes katasztrális munkálatait hasonlítva egybe. Kolozs megye, Alsó-Fehér, Hunyad és a régi Tordavármegyéből 156 járásonként csoportosított községnek viszonyaival, (az ide vonatkozó adatok e referádához csatoltattak) az a tény derült ki, s e tekintetben csak Háromszék alkot alig számbavehető kivételt, hogy a székelynek 60%-kal kevesebb a termő és művelés alá vont talajja, mint az oláhnak, és hogy minőség tekintetében is az oláhok által lakott vidékek mintegy 40%-kal termékenyebbek. Azt a tényt, hogy a székely földművelő milyen elaprózott és minő sílány talajviszonyok között él, élesen magyarázza azon adat, hogy Háromszék megyében 51 ezer adófizető közül 43 ezer évenként 1 frttól 10 frt adót fizet.

Ezek és ezekhez hasonló körülmények érlelték meg azt a gondolatot, hogy miután a székely kivándorlást csak az által lehetne megakadályozni, ha e föld hazánk gyárvidékévé alakulna át, a minek foganatosítása a mi erőnket jóval túlhaladja: ennél fogva vegyük kézügybe a kivándorlási folyamatot, s azt okszerűen szabályozva, tereljük olyan mederbe, hogy a székely nép megélhetési kényserősége nemzetünk szellemi és vagyoni izmosulásának legyen hatályos eszközévé. E szabályozást csak a kitelepítésnek egy öntudatos, tervszerű és minden irányban megfontolt sorozatával lehet foganatosítani.

A Romániába való kivándorlást nagyban előmozdította az, hogy a székelyföldi iparosok jelentékeny része — csizmadiák, asztalosok, szíjgyártók, kötélverők, kerekese, szűcsök — iparczikkeikkel a román piacokat keresték föl. E forgalom a romániai vámháboru következtében majdnem egészen megszűnt. Az iparosok tömegesen vesztették el kenyerüket, s részint aggodalmasan várják a jobb jövőt, részint már is kitelepültek Romániába — hová tyúkkal, kalácsal édesgetik őket — részint pedig most készülődnek hazájukat elhagyni. Mivel Ro-

mánia népies természetű iparszükségeit eddig ők fedezték, ennél fogva sokkal számosabban vannak, minthogy szülőföldjük elegendő munkát adhatna nekik.

Ez a helyzet egyik képe.

Az érem másik fele az, hogy az oláhok által lakott erdélyi vidékek központjain, minők p. o. Maros-Ludas, Mocs, Hidalmás, Balázsfalva, Abrudbánya, Marosujvár, Topánfalva, O.-Radna, Brád, Naszód, Hátszeg jóformán semmi iparélet nincs, úgy, hogy a vidék lakosságának iparszükségeit a vidékhez képest a vásárok alkalmával oda özönlő tordai, m.-vásárhelyi, besztercei, kolozsvári, dévai, szászvárosi iparosok látják el. Ehez járul, hogy az új ipartörvény a vásárba járást vagy egészen megsemmisítette, vagy annyira megnehezítette, hogy egész vidékek vannak arra utalva, miként szükségleteiket ne a maguk természetes forgalmi központjain, hanem felette távol eső városokban szerezzék be.

Egyfelől tehát itt vannak a székely iparosok túlnagy számban és piac nélkül;

másfelől ott vannak a jó és gazdag piacok áruk hiányában.

Egyfelől csak ebben az évben és csak június 1-je óta, tehát két és fél hónap alatt Kézdivásárhelyről eltávozott és Romániában végleg megtelepedett 7 csizmadia mester 50 segéddel, 6 timár, 5 kalapos, 7 asztalos, 5 cipész, 4 fazekas, 3 kádár és 1 szíjgyártó, kerek egy évig reményteljesen várva, hogy vagy megszűnik a vámháború, vagy munkát kapnak itthon, míg végre arra kelle határozniok magukat, hogy széttepjék, mindazon drága kötelekeket, melyek a magyar embert oly édesen fűzik hazájához, s idegen földön, meg nem szokott intézmények között, ellenséges indulatú nép által környezve keressék meg a mindennapit. Egyfelől látjuk tehát a kiköltözött, vagy költözködő iparost, a mint könnyezve búcsuzik az ismerős tájéktól és ismerős emberektől, lelkében még fogadva, de tényleg meg nem tarthatva, hogy gyermekeit visszaküldi a szülőföldre: másfelől Erdély számos piacza nagy szükséglet lát az iparos hiányában s messze földre utazik a lakosság, hogy legkezdetlegesebb szükségzeit beszerezze.

Ez anomalikus helyzet kiegyenlítésére az egyetlen célravezető mód egy rendszeres **iparos telepítés**.

Működjek közre egyetünk, hogy a magyar, de különösen a székely városok fölösleges ipara helyzetessék el az ipart nélkülöző központokon; eszközölje ezt olyan formán, hogy telkeket vásárolva s azokat a szükséges lakásokkal ellátva, adják át az oda települőnek 5% kamatozás és 1% törlesztési hányad mellett; állapítsa meg, hogy e telepítés csak olyan központi helyekre történhetik, hol a magyar templom, magyar iskola és magyar tisztviselői kar már bizonyos tért foglaltak; jelentse ki, hogy egy helyre csak egy felekezetű családot telepít, hogy így megerősíttessék az ott levő magyar egyház, mely erdélyszerte mindenütt fajilag krisztálizálódván, minden nemzetiségnek egyszersmind védbástya; fordíttassék kiváló gond a telepítésnél a vidék iparszükségeire: és akkor elérjük azt a kettős célt, hogy egyfelől munkát, piacot, kenyeret adunk a szükölködő magyar iparnak, másfelől az újabb időben fejlődésnek indult oláhvidéki központok magyar jelleget és magyar szellemet öltsenek.

Ime Maros-Ludas, melyet kedvező fekvése s a közlekedés fejlődése egy silány urbéres faluból az utolsó 30 év haladása 100 négyszögmértöldnyi gazdag termővidék központjává emelt. M.-Ludas terménypiacza ma már versenyez Erdély legnagyobb piaczaival, a m.-vásárhelyivel és a brassóival; fapiacza szintén meglepő gazdag; nagy vidékének lakossága itt szerzi be bőr, lábbeli, kalap, bunda, lakatos munka, kötél és edény szükségletét. És M.-Ludasnak jóformán semmi ipara sincs. Ha ide annyi iparos telepítetik, mennyi a vidék keresletét kielégíti — számba véve, hogy ott a magyar érdekeket már képviseli a vasúti

állomás, a posta- és távirdahivatal, a járásbiróság, a szolgabírói hivatal, a csendőri és pénzügyőri állomás, az államiskola, a kath. egyház és négy mágnási uradalom tiszti kara: világos, hogy azt a munkát, hogy M.-Ludas rövid idő alatt magyar várossá legyen — jöllehet ma 625 magyar lakik ott 1025 oláhval szemben — a legszerencsésebb alakban fejezzük be.

Az iparos telepítés az egylet legsürgősebb munkái közé veendő fel, nemcsak azért, mivel korunk gőzereje az erkölcsi világ tényezői közt is szerepel s a tevékenység általános láza még azokat is megelőzi, a kik lassan haladnak, hanem sietnünk kell azért is, mivel magyar városainkban, igen gyakran önhibájukon kívül, nem lévén még elég izmosak, hogy a czeéhrendszer megszűntével a szabadság levegőjét kiállják, a vasutak által megnyitlt világverseny hullámlökéseinek súlya alatt százakra megy azon iparosok száma, kik a megélhetés legkezdetlegesebb feltételeivel sem bírnak s megdöböntő számban szaporítják a napszámos és a cseléd osztályt. És sietnünk kell azért, hogy megakadályozzuk a Romániába való kivándorlás további folyamatát.

E telepítés sikerének teljes biztosítására szükséges lenne a települők 5 évi adómentességét kieszközölni. Ha indokolta van ezen engedmény az új házak építésénél a városok fejlődése érdekében, nem kevésbbé indokolt e helyen, midőn nemcsak százakra menő iparosnak az elzúllástól való megmentése forog szóban, hanem az erdélyi magyarság megerősítésének s virágzó Központi helyek alkotásának biztos eredményei lebegnek szemeink előtt.

De az iparos telepítéssel egyletünk csak félmunkát végezne. Bármily kecsgetetők legyenek e téren a kilátások, a legjobb esetekben sem tudnánk egyebet felmutatni, mint néhány kis magyar szigetet az oláh tengerben szétszórva, melyek ha ki is állának a vadul fölkorbácsolt natióális hullámokat s ha egészségesek is maradnának az érintkezési ragály állandó hatása alatt, de újabb gyökérszálak kibocsátására s vidéküknek előnyös átalakítására képtelenek lennének. Kolozsvár, Torda, Abrudbánya, M.-Vásárhely, Deés, Szamosujvár, Erzsébetváros, Nagyenyed példái világosan bizonyítják, hogy az erdélyi magyar városoknak nemzeti irányban abszolute semmi hatásuk sincs saját vidékükre. Kolozsvár mellett Monostor és Felek, Torda mellett P.-Csán, M.-Vásárhely mellett Medgyesfalva, Erzsébetváros mellett Asszonyfalva, olyan idegen nyelvű községek, melyek az illető városokkal mindennapos érintkezésben vannak, de azért magyar szellem és magyar nyelv ép oly kevésbé ragadott rájuk, mintha csak Naszódvidéken laktának.

Épen ezért munkálkodásunknak ki kell terjeszkedni a *földmives telepítésre* is.

Rosz talajviszonyai miatt három annyi munkával csak fél annyi eredményt ér el a székely, mint a mezősegi oláh. Bajos volna megmagyarázni, hogy ha békés úton, a fejlődés természetes során, törvényes eszközökkel, láрма és provokatio nélkül lassan-lassan egy ilyen gazdag vidékre székelyeket telepíthetünk, hogy miért ne tegyük ezt meg? Román polgártársaink két nagy pénzintézetet és több kisebbet tartanak fenn, melyeknek szervezte a földhitelre van alapítva. Hitelt nyitnak a magyar földbirtok számára, hitelük sokkal nagyobb, mint bármelyik más intézeté, sőt sokkal nagyobb, mint a mennyinek kamatját és törlesztési hányadát ama föld megbirhatná, mert e tekintetben eljárásuk rendkívül rugalmas, s így aztán matematikai bizonyossággal következik be a hivatalos árverés. E törvényes katasztrófánál megjelenik a hitelező intézet megbízottja, megveszi a birtokot, s el sem távozik onnan, míg azt apró részletekre föl nem osztva, törlesztő kölcsön mellett át nem bocsátja azon község, vagy a szomszéd község oláh földmivesei tulajdonába. A kolozsvári Economul, mely csak két év

óta alakult, s melynek már is sokra megy a betáblázott követelése, kicsinyben 50—200 forint között dolgozik; a szebeni Albina, melynek papirjait már a börzén jegyzik, nagyban folytatja a magyar földbirtokosok expropriációjának műveletét.

Ily viszonyok mellett fölösleges emlegetni, hogy minő szolgáltatokat tehetett volna magyarságunknak azon erdélyi földhitelintézet, mely néhány erdélyi képviselő által czélba volt véve s mely a nemzeti erőket pótolhatatlan kárára, a valószínű stadiumában, illetékes helyen legyőzhetetlen akadályokba ütközött. De ha nem sikerült ez, sikerülni kell egy másik módnak, mellyel az oláhok expropriációs eljárását ellensúlyozhatjuk. Sikerülni kell, mert a magyar társadalom nem nézheti összedugott kézzel faji veszteségeinket éppen akkor, midőn fajnunk politikai hegemoniája kétségen felül áll. A földhitelintézethez kötött reményeinkről le kelle mondanunk, de az a tanács, hogy „qui perdidit numerum, incipiat iterum,” éppen a mi mozgékony egyesületünk számára van kitalálva, mely kicsiny erővel de szilárd elhatározással törekszik ama nagy czél megvalósításán, hogy megszerezzen egy elveszésnek indult országrészt a magyar államnak. Új módrol kell tehát gondoskodni, s e mód a székely kitelepités.

Még csak elképzelni is nehéz azon üdvös eredményeket, melyek a sikerült telepitési áramlatból várhatók. A szorgalmas, takarékos és silány talajhoz szokott székely, ha egyszer művelni kezdi p. o. a Mezőség őseréjű talaját, rendszeres gazdálkodásával, aránylagos magas fokú civilizációjával és bámulatos üzleti szellemével hihetetlen gyorsan fog tovább és tovább terjeszkedni. A mi az amerikai kuszálódásokkal az európai gyarmatok nyomása alatt, ugyanaz fog történni az oláhval a betelepülő székelyek környezetében: vagy beolvad vagy tovább húzódik. A ki, mint a mezőségi oláh, kukoricza után közvetlenül búzát vet és búza után kukoriczát, és ezt ugyanazon földrészleten évről évre folytatja, a nélkül, hogy a talaj veszteségeit — a trágyát elégetvén — bár legalább czélirányos műveléssel némileg kipótolni igyekeznék; a ki, mint ők, ugar alatt nem azt érti, hogy trágyázás és rendszeres szántás által a termékenység feltételeit megszerezze, hanem azt, hogy végkép kimerült földjét évek hosszú során át parlagon hagyja és a teljes elvadulásnak engedi át, istentől várva a begyepesítést; a kinek a leghalványabb fogalmai sincsenek az istállózás rendszeréről, s az iga-vonó állatot is legelőn tartja és legelőről fogja a járomba; a ki szánt jó és rossz időben, sárban, hogy a szivályos föld megaczelosódjék, szárazságban, hogy a termő talajjal együtt a nyers föld is fölszakadozzon; a ki előtt ismeretlen tünemény a vetemény, gyümölcs és szőlő termelés — holott a magyar birtokosok kísérletei e téren a legfényesebben ütöttek ki; a ki nem tud arról, hogy takarmánytermelés is van a világon s a földművelés belterjességének azt az elemi részét sem érti, hogy telkének bekerítése által az otthon legkezedtetlegesebb fogalmát megalkossa: az a székely verseny legszelídebb hullámveréseit sem lesz képes kiállani. Mikor a székelynek három annyi birtoka lesz — s ez elérhető, mert a székely birtok ára háromszor akkora, mint a mezőségi birtoké — s mikor látni fogja, hogy e háromszoros terület hatszor annyit terem, mint az eddigi, akkor a meggazdagodási vágy és a terjeszkedési hajlam olyan lendületet vesz nála, a minőt a fokozott sikerek fokozott reményei az emberi szellemnek csak adhatnak.

Magától értetik, hogy a földműves kitelepités csak a körülmények higgadt megfontolása mellett és előre meghatározott szigorú elvek alapján vihető végbe. A földműves telepitésnél mindenek előtt meg kell különböztetnünk a tömeges és a részleges telepitést.

Tömeges telepités alatt értendő az, mikor egyesületünk egy teljesen új politikai és egyházi községet alkot.

Részleges telepítés alatt azt értjük, a mikor több család egy már meglévő község kötelékébe telepíttetik be.

Mindkét telepítésnél irányadóknak kell vennünk a következő általános elveket:

a) Egy helyre csak egy felekezeti nép telepíthető. Fontos ez elv azért, mivel az erős magyar egyház erős nemzeti támasz.

b) Telepítésre csak székelyek, bukovinai és moldovai csángók tarthatnak igényt, mert csak így érjük el, hogy a kivándorlási folyamat a nemzeti megerősödés medrébe tereltesse.

c) Települő helyekül fölhasználatnak egyfelől az erdélyi területen fekvő állambirtokok, melyek örökhaszonbér vagy egyesség mellett adatnának át a települőknek; másfelől az egyesület által e célra vásárlandó birtoktestek, oly módon adva kölcsön, telekkönyvi biztosítás mellett a települőknek, hogy a törlesztési idő lejártáig, fizessenek félévi részletekben 5% kamatot és 1% törlesztést.

Adataink szerint a kincstári birtokokon telepítésre alkalmas föld van a földmívelési minisztérium kezelése alatt 17,171 hold, és a pénzügyminisztérium kezelése alatt 4638 hold. A kincstárral való egyességtől függ, hogy e terület minő részben és minő feltételek mellett adassék át telepítési célokra.

d) A betelepített birtokokkal járó italmérési és egyéb regalékat egyesületünk megtartja a maga tulajdonában, hogy ez által részben a saját jövedelmeit fokozza, részben, hogy magának befolyást biztosítson a települők közerkölcsiségi és közegészségügyi viszonyaira. Köztapasztalat Erdélyben, hogy a nép elszegényedésének, testi és lelki elsatnyulásának legtermékenyítőbb megalágya a kocsma. E tekintetben a Székelyföld sem alkot örvendetes kivételt. A pálinka maholnap itt is nemzeti itallá lesz, miként az oláhoknál, s szomorú hatása lépten-nyomon érezhető. Vasárnaponként könnyebb üres templomot kapni, mint üres koresomát. A férfi nyíltan, az asszony dugva iszik, de iszik mindkét nembeli. A siró cse-csemőt egy kis kanálnyi pálinkával hallgattatják el, mert a szerencsétlenek ösz-szetévesztik a bódultság állapotát a meggyógyulás állapotával. Terhes és gyermekágyas asszonyok szélbénít használják fájdalomcsillapítóul. Így mérgezetnek meg az eljövendő nemzedékek is. Csoda-e, ha a sorozási statisztika az elsatnyulás megdőbbentő adatait tárja föl? Szükséges tehát, hogy az italmérés joga az egyesület kezében maradjon, hogy a szükséghez képest vagy teljesen lehetetlenné tegye a pálinka árulást, vagy jól ellenőrzött egészséges italt méressen, vagy akként mérsékelje a fogyasztást, hogy nem tartva nyílt koresmaházat, csak házhöz vitt italmérést engedélyez.

e) A telepítést megelőzőleg a hol szükséges, lakházak és pajták építendő, melyeknek árszerinti értéke fölvetetik a törlesztési kölcsön összegebe. Az építkezési faanyag bevásárlásánál az állami erdőségekből nyújtandó segély megki-sértendő. Valóban sikeres telepítés nem történt hazánkban sehol, és a bánáti német és az alföldi tót telepek elég tanúságot nyújtanak szemben a Dunamel-leki csángótelepítéssel, ha a települőket kész épületek nem fogadták. A jó ker-tész előre megassa a gödröt s csak azután emeli ki megszokott helyéből az át-ültetendő növényt. Nem lehet megengedni, hogy a gödörösás ideje alatt a nö-vény hajszálgökörei, a táplálkozásnak e lényeges csatornái, alkalmas hajlék hiá-nyában elszáradjanak. A szőlőföldtől elszakadt kedélyt hangolni kell s az új élet kezdetén gyors alkalmat kell nyújtani a rendszeres kenyérkereset folytatá-sára. Az építkezés gondolai kedvetlen hatással lennének a települőre, a kinek új piacához, új vízhez, új levegőhöz és új talajhoz kell alkalmazkodni — s igen hosszú időre vonnák őt el rendes mezei munkájától. Az egyesületi építkezésnek

még az az előnye is volna, hogy telepítvényeseink olcsóbban jutnának házaikhoz. Mert illetékes helyről már meg van téve azon ígéret, hogy az államerdőségek ily célra a faanyagot az egyesületnek regie-árban szolgáltatják ki, s mert alapos a remény, hogy hazánk minden szállítási vállalata ily esetben nagymérvű árleszállítást engedélyez, s mert végre egy kézben a tömeges építkezés — melyet az illető fiókegyletek tagjai megszokott önzetlenségükhöz és hazafiságukhoz képest fellégyelnének és ellenőriznének — mindig jutányosabb, mint egy tömegnek egyenkénti építkezése.

f) A földbirtok előre fölpárczelláztatik egyenlő részletekre. E részletekből kinek-kinek amnyi adatik, mennyit vagyoni és munkaereje megbirni tud. A földosztásnál különös tekintet fordítandó arra, hogy minden egyes birtokállomány adója megüsse azon cenzus mértékét, mely a választók névjegyzékébe való felvételhez ez idő szerint szükséges.

Ha az erdélyi vármegyék Szeben, Brassó, N.-Küküllő, Fogaras és Besztercze-Naszód kivételével ma még úgy állanak, hogy nemcsak a magyar tisztikar van túlsúlyban, hanem a közgyűlési termekben is a magyar elem dominál; s ha az erdélyi választókerületek nagy többségében még mindig a magyar faj választást képviselőket: az a hatósági befolyások és a virilis intézmény mellett főként annak tulajdonítható, hogy a cenzus alapján való választások eredményeit most még sikeresen ellensúlyozza a nemesi származásból eredő jogosultság. Erdélynek 83,000 választójából ma még 48,269, tehát az egésznek 58%-ka a régi nemesi joggal választ. A politikai mérkőzéseknél tehát még mindig az a társadalmi osztály dönt, mely egy évezredes múlt lapjaira jegyezte föl azt a tanúságot, hogy nem engedve a nehéz megpróbáltatásoknak, a hazafiság egész mértékével teljesítette polgári kötelességeit. Igaz, hogy a nemesi joggal választókból 32,900 a székelyföldre esik, s e körülmény egész Erdélyre nézve sokat ront az arányon, de azért a nemzetiségi megyékre is jut e kategóriából 13,829 választó, mely elegendő most is arra, hogy fogarasban a választók 74%-át, Szolnok-Dobokában 54%-át, Torda-Aranyosban 58%-át alkossa s így e három vármegyében jelentékeny többséget biztosítson a magyar fajnak. Ezeken kívül Alsó-Fehérmegyében 884 — a mi 31%-nak felel meg, Hunyadmegyében 2316 — tehát 35%, Kolozsban 1317 — tehát 36%, végre Mis-Küküllőben 1817 nemes választó — tehát 18%-a őrzi a magyar állameszmét. De miután törvényeink értelmében e jogosultság már csak egyéni, és nem száll át az utódokra, aggódva vethetjük föl a kérdést, hogy mi lesz akkor — s ez csak egy néhány év kérdése — ha majd e jogosultságot élvezők kidőlnek az élők sorából, s az említett 7 vármegye is Besztercze-Naszód, Nagy-Küküllő, Szeben és Brassó megyék sorsára jut, hol csak a hatósági befolyás szerez alig észlelhető érvényesülést a magyar állameszmének? Ezen elkövetkezendő bajnak veszi elejét legalább részben egyesületünk, midőn arról gondoskodik, hogy a települők adója megüsse az erdélyi cenzust.

g) Települési helyül első sorban a Mezőség jelölendő ki, mert talajviszonyainál fogva — a terület 35%-ka ősgyep — ennek a vidéknek van a legnagyobb gazdasági jövője; mert ez a legnéptelenebb mezőgazdasági terület; mert aránylag itt legolcsóbb a birtok; s végre, mert a benszülött rumenek munkabeli lustasága itt nyit sikeres kilátásokat nemzeti és gazdasági hódításokra.

Ezen általános elvek mellett szem előtt tartandó a tömeges telepítésnél, hogy

a) az új község termő területe — erdő nélkül — 1500 kat. holdnál kisebb ne legyen;

b) hogy 100 házasteleknél kevesebbet ne foglaljon magában;

c) hogy a külsőség három egyenletes határrészre osztassék föl, mindenik határrészből egyenlő mennyiséget juttatva a települőknek, hogy ekként ők a Székelyföldön megszokott, s az erdélyi kisbirtokban mindenütt előnyösnek bizonyult háromfordulós ugarrendszert azonnal folytathassák; végre

d) hogy a birtoktestből előre szakíttassék ki az egyház és iskola tiszteséges fentartására szükséges terület és a község gazdasági testéhez mért közlegelő és közerdő. E pontra kiváló súlyt helyezünk, mert csak ez teszi lehetővé egyfelől azt, hogy a lakosság örökre fölmentetvén az egyház és iskolai terhek alól, e fontos intézmények és a birtokosok között az érdekösszeütközés a jó harmoniát megzavarni soha sem fogja. S mert másfelől a legbelterjesebb gazdasági rendszernek is — ha nem is életföltétele, de virágzásának hatályos eszköze az állattenyésztés, a mi legelő nélkül nem képzelhető.

Viszont a részleges telepítésnél szem előtt tartandó,

a) hogy települő helyül csak olyan község választható, a hol már magyar elem van;

b) hogy a telepítvényes község beleessék az egyesület kulturvonalainak valamelyikébe, hogy ekként az, forgalmi és földrajzi kontinuitásba legyen hozható a magyarság által tömegesen lakott vidékkel, vagy legalább is egy olyan községgel, hol már a magyar elemnek döntő befolyása van;

c) hogy a telepítés oly mérvű legyen, hogy ez által a már ott lakó magyarság számbeli vagy vagyonbeli túlsulyra jusson;

d) hogy csak olyan felekezeti családok telepíttessenek, a milyen felekezethez a már ott lakó magyarság tartozik;

e) hogy olyan községbe ne történjék telepítés, a hol a magyarságnak sem egyháza, sem iskolája nincs.

Ezen öt pont arról kíván különösen gondoskodni, hogy a csemétét ne tegyük ki az erdő veszélyeinek, ha nem gondoskodunk a települők támaszáról és erejéről, csak szaporítanók a nemzeti veszteségek számát. Midőn úgy Hunyadmegyében, mint a Mezőségen tapasztaljuk, hogy igen sok községnek és igen sok családnak még magyar a neve, de a néven kívül nemzeti tulajdonaikból egyebet nem tartottak meg; midőn látunk romba dőlő magyar templomokat és megsemmisült magyar egyházakat; midőn nagy számú konkrét adatok állanak rendelkezésünkre a felől, hogy kivált az elkeresztelések által a Mezőségen még most is apadóban van a magyarság: akkor indokolva van részünkről a legnagyobb óvatosság s az összes rendelkezésünkre álló erkölcsi erővel kell fődöznünk az előrehatolás minden lépését.

De sem az iparos-telepítéssel, sem a tömeges és részleges földmivessételepítéssel nem zárhatjuk le munkálkodásunk tervezetét.

Figyelműnknek ki kell terjedni a *munkás-telepítésre* is.

Már említve volt, hogy a székely kéz miként keresi a munkát úgy keleten és délen a Feketetengerig és a Dunáig, mint nyugaton a volt Királyföld és a nemzetiségi vármegyék területén. Csak kitérőzt céljait mozdítja elé egyesületünk, ha e munkakeresése szabályozólag foly be, s teljes erejével megakadályozni igyekszik — a mit természetesen csak munkaadással tehet — a székely munkásoknak Romániába özönlését.

A munkás-telepítést, melyre egyesületünk vállalkozik, nem szabad összetéveszteni a cselédszerzéssel, mely teljesen kívül esik a mi hatáskörünkön. A cselédelhelyezést tisztán csak a gazdák szükséglete szabályozván, nem lehet nemzetetörőítő elveink alapjaira fektetni. Mostani veszteségeink jelentékeny részét is az okozza, hogy az idegen elemmel körülvett birtok cselédségének sem egyházilag, sem társadalmilag nincsen támasza, hogy a legény és leány úzva a

családi élet hajlamai által, kénytelen nőül venni az oláh leányt, vagy kénytelen férjhez menni az oláh legényhez s mivel fajszuperionitásuknál fogva ők tudnak oláhhul, míg az oláh, a kivel fedelüket és tűzhelyüket osztják meg, nem tud magyarul, ennél fogva a családi nyelv oláh lesz s a teljes elnemzetietlenedés már az első nemzedéknél végre van hajtva. Távol van tehát tőlünk hatáskörünkbe vonni a cselédelhelyezést. Hanem mezei-, erdei- és bánya-munkások áttelepítésével igenis fontos feladatot teljesíthet egyesületünk.

A munkás-telepítés vagy állandó, vagy ideiglenes.

Állandó, ha munkások helyeztetnek el a vasútak építésénél, vagy Alsófehér-, Hunyad-, Torda-Aranyos- és Besztercze-Naszódmegyék arany-, ezüst-, vas-, kőszén-, só- és ólombányáinál, vagy pedig olyan állami- és magán-erdőségekben, hol üzletszerű kezelés foly. Mióta a külföld figyelmet kezd fordítani Erdély nyugati érczhegyeire s Nagygág vidékén egy angol-, Abrudbánya vidékén egy francia társulat, nagy szakértelemmel és gazdag befektetéssel kezdte fúrni a sziklákat, azóta nem csak az ércztermés vett lendületet, hanem érezhető lett az értelmes és megbízható munkáskéz hiánya is. A munka régi országútján valahogy csak eligazodik a kevésbé fogékony oláh is, de az újabb berendezés csodálatos és sokféle gépeihez bizony nem igen tud alkalmazkodni. Am a jánosfalvi és gyepesi székely elment a keleti vasúthoz, megleste hogy mit csinál az olasz, mikor a követ négyzetekre faragja s az útmunka vállalatoknál rövid idő alatt leszorította az olasz munkást. A lövétei, fülei, köpeczi és csik-szent-domokosi székely eltanulta a behozott munkásoktól a vas- és rézbánya-művelést s alkalmazhatónak bizonyult a bányában, a kohónál, a hengernél föld alatt és föld felett. Az erdővidéki székelynél sem a krajnai, sem a karinthiai, sem a badeni famunkás nem vág különb talpfát, különb dongát és különb parkettet. Görgényben az állami fausztatást ezelőtt badeni szakmunkások végezték. A székely oda ment, megtanulta és most kifogástalan munkát végez. Így lesz ez a bányákban is, ha az egyesület érintkezik az angol és francia bányatársulatokkal s közvetíti a székely munkás kitelepítését.

Önkényt értetik, hogy ha az egyesület összeköttetéseit és befolyását arra is felhasználja, hogy a bíróságokhoz, vármegyékhez, ügyészségekhez, vasútakhoz, postákhoz, erdőszeti hivatalokhoz, távirdákhoz és egyéb hatóságokhoz szükséges szolgaszemélyzet a székely népből ujjonczottassék és egészítettessék ki, csak azon feladatát egészíti ki, melyet az állandó munkás-telepítésnél kitűzött.

Ideiglenes a kitelepítés, ha évről-évre mezei szakmáymunkások helyeztetnek el a nagyobb birtokokon. Ezzel a gazdát munkáshoz, a munkást kenyérhez juttatnók. Adataink szerint csak a Mezőségen 112 olyan birtok van, melynek kiterjedése több 800 holdnál s mely állandó napszám-hiányban szenved. E vidéket jelenleg a bánffi-hunyadi, gyalui és topánfalvi havasok oláh lakói látják el igen kezdetleges napszám-erővel. Ide szoktatva a székelyeket, egyfelől megszüntetnők a munkás-vándorlást Románia felé, másfelől értelmes és szorgalmas munkással látnók el a mezőségi magyar birtokos osztályt.

Az egyesület feladata lenne megegyezni a munkaadóval, munkás csoportokat alakítani jóra való vezető alatt a székely községekben s érintkezésbe hozni a munkakeresőt a munkakinálóval. E téren csak az első lépés ütközik nehézségekbe, de ismerve a székely nép természetét, ha egyszer neki ki lesz jelölve a kenyérkeresés útja, arról ő csak olyan legyőzhetetlen kényszerűség következtében mond le, a milyen a cséplőgép feltalálása volt, melynél elementárisabb csapás a székely munkást századok óta nem érte.

Ime t. közgyűlés, ezek azon elvek, melyek egyesületünket kitűzött céljainak jelentékeny részben való előmozdítására segítik. A közgyűlés bölcsességétől

függ, hogy minket fölhatalmazzon azon eszközök felhasználására, melyek az itt lefektetett tervezet megvalósítására szükségesek.

Ezen eszközök egyike a lelkiismeretes munka, másika a pénz.

A munkálkodásra nem kérünk felhatalmazást, mert minél nagyobb méretekben nyilvánulnak a feladatok, annál erőteljesebben lüktet bennünk az a kötelességérzet, hogy méltók legyünk a belénk helyezett bizalomhoz. De a pénz elköltésére, helyesebben az egyesület tőkéjének bizonyos mennyiségű átváltoztatására kérnünk kell a meghatalmazást.

És itt nem hallgathatjuk el, hogy a „Székely művelődési és közgazdasági egyesület“ a tevékenységét immár csak kis mértékben folytató „csángó-egylet“ és a M. Tud. Akadémia kezelése alatt levő „Kralovánszky-alap“ célja és hivatása lényegben és formában majdnem ugyanaz, mint a mi jelen tervezetünkkel kitűztünk. S miután mi minden áron hozzálátunk tervünk megvalósításához, s miután a négyfelé való működés csak tevérszerűtlenséget és erőforráscsolást idézne elő: ennél fogva nem hallgathatjuk el e helyen abbéli indokolt óhajításunkat, hogy az említett egyletek és alap vagyonának a mi kezünkben leendő egyesítése, a székely- és csángó-telepítés ügyének hihetetlenül nagy lendülete adna.

Addig is azonban, míg a vagyonegyesítés kellőleg előkészítettnék és befejeztettnék, fölhatalmazást kérünk a közgyűléstől, hogy az egyesület tőkéjéből telepítési célokra földbirtokot vásárolhassunk, vagy a szükséghez képest, ezen összeg egy részét telepítvényes telkek beépítésére fordíthassuk.

Nem áldozatot kérünk, csak engedélyt. Az egyesület jelenlegi vagyona takarékpénztári betétekből és hitelpapirokból áll. Mi csak arra kérünk engedélyt, hogy ezen tőkét földbirtokká változtathassuk át. Legyen kötelességünk ké téve, hogy az eddigi tőkejövedelem csorbulást ne szenvedjen s akkor az egyesület egyéb kulturális és nemzeti feladatai nem szenvednek hátrányt.

Eddigi működésünknel csak az egyesület tőkejövedelme használtatott fel; de ha megnyerjük az engedélyt, csak tevékenységünket kell fokozni, hogy tőkének ne egy heverő tömeg legyen, mely jól, rosszul kiizzadja az 5% jövedelmet; hanem át fog változni élő és mozgó emeltyűvé a nemzeti megerősödés nagy munkájában. Számokban beszélve, az egyesület eddig 250.000 frtnak 5%-os kamatját, tehát 12.500 frtot dobott a nemzeti feladatok mérlegébe, de ha a t. közgyűlés megadja nekünk a kért felhatalmazást, tőkével és kamatokkal, tehát 262.500 frttal jelenünk meg a nagy vállalat műhelyében. Az a föld, melyet be-telepítünk, élni, hatni és cselekedni fog, s barázdájának minden röge hirdetni fogja, hogy az „Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület“ nem ok nélkül élt — mert a kié a föld, azé az ország!

Kelt a székely kitelepítő bizottságnak Előpatakon, 1887. augusztus 27-én tartott üléséből.

(Ezen előterjesztés után a közgyűlés a következő indítványt fogadta el egyhangulag.)

A közgyűlés fölhatalmazza az igazgató-választmányt, hogy az egyesület tőkéjének egy részét az eddigi 5%-os jövedelem biztosítása mellett szükség esetében telepítési célokra felhasználhassa, s e végből hitelműveletekhez is folyamodhassék; továbbá, hogy lépéseket tegyen a „székely közművelődési és közgazdasági egyletnél“, a csángó egyletnél és a Kralovánszky-alap érdekében a M. Tud. Akadémiánál, hogy az ott elhelyezett tőkék, telepítési célra egyesületünk kezében egyesíttessék.

Dr. Felméri Lajos javaslata

a közmívelődési egyesületek érintkezése ügyében.

— Beadatott az igazg. vál. 1887. márcz. 12-én tartott ülésében. —

Közéletünk utolsó négy évét kiválóan jellemzi a magyar társadalom fölbredése. És közlői a közművelődési egyesületek, melyek a különböző vidékeken, különböző módokon és eszközökkel igyekeznek megteremteni azt a nemzeti társadalmat, mely, midőn a hazáról van szó, minden rétegeiben együtt érezni és egyetértetni tudjon.

Már annál fogva, mert ezek az egyesületek különböző vidékeken, merőben spontán módon jöttek létre, s egymástól függetlenül más-más czéllal kezdettek a társadalom ébresztése művéhez, s eme módosított, bár rokon-czélok elérését különböző eszközökkel is kívánják megközelíteni: hasonlitanak egy háztájban élő testvérekhez, kiknek arczán meg vannak ugyan a családi közös vonások; de meg vannak az egyéni külön arczulatot alkotók is, mely eltérő vonásokhoz járulnak a testi és lelki szervezetben, gondolkodás- és cselekvés-módban, s a temperamentumban való több-kevesebb eltérések. Csak egy hatalmas érzet tartja őket össze, a vérszerinti rokonságból eredő kölesönös vonzalom.

Ime a magyar közművelődési egyesületek egymásközi viszonyának képe. Mindnyájan a magyar társadalomnak, mint közös anyának gyermekei: mindannyia vérszerinti rokonságban érezi magát a testvér-egyesületekkel: de azért mindeniknek meg van külön egyénisége, speciális munkatere, meg vannak azon való működésének czéljai, eszközei stb. Mig az 1882-ben Szathmáron alakult Széchenyi-egylet főczélja „a magyar állameszmének általános elismerést szerezni, s a magyar érzet erősítése mellett a magyar nyelvet az idegen ajku lakosok között terjesztetni“; addig a budapesti iskola-egyesület főleg a magyar nyelv ápolása és terjesztése iránt való buzgalmat kívánja fenntartani, s a magyar nyelv megantúlását és terjesztését kiváltképen a fővárosi iskolák útján eszközölni; ellenben a felvidéki közműv.-egyesület idegen nyelvű iratokkal akarja a felvidék nem-magyarajku lakosságát a magyar állameszméhez édesgetni. S hogy végre magunkról is beszéljünk, egy egyesületnek sincs oly nehéz és oly sok oldalú feladata, mint a mienknek, melynek megközelítése végett nem csak kisdedovódákat és iskolákat kell segíeyeznie és felállituia, hanem az egyházak istápolására is nagy gondjának kell lennie, sőt az ipar- és közgazdasági viszonyok támogatására is rá kell magát adnia.

Nagyon természetes tehát, hogy ily viszonyok között a közművelődési egyesületek mindenike, a mennyiben a hazai társadalomnak az ő speciális terrenumán élő és működő részét egy egyetemes, vagy — mondjuk — egyöntetű művelődés folyamába be akarja állítani, annyiban országos, azaz az egész nemzettestre kiható munkát végez. Ennél fogva legalább is naiv gondolat, ha a testvér-egyesületek valamelyike magát par excellence országosnak akarja tartani, holott mindeniköknek csak egy a czéljuk, az t. i. hogy a nemzet erkölcsi és szellemi életének elhanyagolt mezsgyéit rendbe hozzák, kiigazítsák s a talajt a jövő számára megjavítva előkészítsék. Erre a célra nézve a közművelődési egyesületek, mint édes testvérek az apai birtokon szépen megosztzkodtak.

A másik ehez fogható godolat, a melyet bátran képtelenségnek is nevezhetünk: a közművelődési összes egyesületeket egy központba egyesíteni akarni. Az államtársaság életében fontos szolgálatokat tehet ugyan a központositás; de a társadalmi erők kifejlését, nagyranövését és működését csak is

organizmust alkotó intézményektől várhatni. Az államban a hivatalos gépezet igen gyakran jóra való munka végzésére van hiva; ellenben a társadalomban a mechanikai sablonok megakasztják a vérkeringést s megfojtanak minden spontaneitást. Amott a központ örök szükségesség, emitt a központosítás csak ideiglenes és arra való, hogy a szórványos erők működését irányozza, vezesse, ellenőrizze, s magát e működésével lassanként fölöslegessé tegye. Mondjuk ki egy szóval: amott az iroda és a rubrikák betölthetetlen sokasága; emitt ellenben az egyén és az egyéni iniciativa kimeríthetetlen erélye az uralkodó.

Az a terv tehát, melyet ezelőtt két évvel az ugynevezett orsz. isk. egyesület a maga zászlójára irt volt, hogy a hazai közmívelődési egyesületek Budapesten az ő védnöksége mellett egy nagy központot alkossanak: merőben ellenkezik a társadalmi alkotások élete és felvirágzása feltételeivel. S ha a felvidéki s kassai közmívelődési egyesületek akkori elnökei készségüket nyilvánították a beolvadásra, ez csak azt mutatja, hogy nem vetettek eléggé számot saját egyleteik természetével és feladataival; s hogy az illetén egyesüléstől nagymértű erkölcsi és anyagi hasznot reméltek.

Ám az ily egyesülés a mellett, hogy az egyleteknek rendkívüli áldozatába kerülne, azzal a megmérhetetlen erkölcsi veszteséggel járna, hogy lassanként minden ily egyletben és az egylet minden tagjában megtompulnának és lönkre mennének mindazok a vonások, melyek őket öntudatos működésre, a lehető legnagyobb erély kifejtésére buzdították, s jellemők megalakulásának és egyéniségök kidomborodásának leghathatósabb tényezői voltak. Eltekintve attól, hogy az ilyenü egyletek azokban az államokban is teljesen független életet élnek, hol az állami központosítás — mondhatni — aranykorát éli: ha valaha létrejöhetne a kontemplált központosítás, a most említett veszteségeket még azzal a nagy bajjal is tetéznék, hogy egy nagy költséggel berendezett központi iroda mellett, minden nagyobb területen, külön vidéki irodát is kellene fenntartani.

De el sem tudunk képzelni oly központi irodát, mely nem tekintve az ezután keletkező közmívelődési egyesületeket, az ország nagyobb részét behálozó mostani egyesületeink összes érdekeit szemmel kísérni, sokszor ellentétes érdekeik ezernyi-ezer szálat kezében tartani, tengerszinti szükségleteiknek megfelelni s azokat idejében kielégíteni bírni. Hát ha még hozzávésszük az erkölcsi támogatás és útbaigazítás megszámlálhatatlan eseteit, melyeknek, mint saját egyletünk életéből tudjuk, sokszor valódi leleményességgel kell eleget tenni, hogy a kerület és a központ gyors érintkezéséből a működésnek az a rythmusa keletkezzék, melynek szervezetünkben bámulatraméltó mintaképe a vérkeringés. Egyebektől eltekintve csupán ez a most említett szükséglet is azt mutatja, hogy itt nem egy nagyközponti iroda lelketlen munkája, hanem az öntudatos vezetők lelkes, s a mi földolog, minden perczben alkalmazkodó működése: az első és elengedhetetlen kellék. Ennek az öntudatos működésnek a nevében kell tiltakoznunk a tervezett centralisatio ellen; s minden erőnkkel fenntartanunk és ápolnunk a decentralisatio elvét. A centralis szerkezet egy bonnyolult gép képviselője, mely egyletek, egyleti célok és eszközök közt különbséget nem tesz; a decentralisatio ellenben annak az idegcsomónak a képe, mely a behatások ezreit rögtön megérzi, s rájuk, minőségek s intenzitások fokához képest, ezer meg ezer módon reagál.

A milyen fölösleges tehát, sőt veszélyes a közmívelődési egyletek központosításának eszméje, ép oly üdvös azoknak egymással való érintkezése. A szülői házból eltávozott testvéreknek bizonyos időközökben egymással való érintkezése, esetleg találkozása valóban frissítő és buzdító hatása lehet. Hasonlóan

van a dolog a közmívelődési egyletekkel is. Esetről-esetre, meghatározandó nagyobb időközökben (3—4 évenként) küldötteik útján szerzett tapasztalataikat hadd cseréljék ki, a jelentéseikbe be nem foglalhatott nézeteket, adatokat, s a fölmerült általános természetű eszméket hadd közöljék s hányják-vevessék meg bizalmasan egymásközt. Mind erre igen alkalmas lehet egy-egy congressus, minőt a budapesti (orsz.) magyar iskola egyesület folyó évi ápril hó 11 és 12-ik napjára tervezett. De már ezentúl menni, s mint a nevezett egylet tárgysorozata contemplálja, a további összejövetelek állandó szervezését; továbbá közösen megindítandó közmívelődési lap vagy folyóirat kiadását tervezni avagy javasolni: legszelídebben szólva, a nem szerencsés eszmék közé tartozik. Hiszen az a speciális folyóirat a közmívelődési egyleteket az élet és cselekvés szabad levegőjéről okvetetlenül a pedáns kontempláció és a poros könyvpolczok körébe vinné, s mint olyanokat a társadalomtól lassanként elszigetelné.

Ha közmívelődési egyleteink megalkotásának egyik nevezetes oka épen a magyar közönyösség s a mellverdeséssel és szóáradattal kisujtásolt, de a cselekedettől irtozó „ázsiai hazafiság“ megteremtette helyzet volt: óvakodjunk, rendkívül óvakodjunk, hogy az ügyet s vele együtt a közös munkával már némileg megtisztított talajt, szalapakok vagy folyóiratok szóáradatával valami-képen újból le ne iszapoljuk.

Ezek után az előzmények után indítványozom, mondja ki a választmány, hogy:

1) a közmívelődési egyletek centralisatioja eszméjét föltétlenül elvetendőnek tartja, s ezzel szemben a decentralisatio elvét vallja, mely azonban teljességgel nem zárja ki azt, hogy az egyforma körülmények között s egy vidéken működő kisebb egyletek erőnyerés és költségkimélés okáért egyesülvén, hatályos organismusokká ne alakuljanak;

2) a közmívelődési egyesületek közt a testvéri rokonszenv ápolása okvetlenül szükséges ugyan; de erre a rendes körülmények közt elegendő az évi jelentéseknek, közgyűlési jegyzőkönyveknek s egyéb kiadványoknak egymással való kicserélése. Azonban az időnként fölmerülő és az összes egyleteket közelről érdeklő nagyobb tervek és eszmék megbeszélése végett három-négy évi időközben úgynevezett congressusokat is lehet tartani; de a melyekre az egyesületek mindig tagjaik számaránya szerint küldjenek képviselőket, és végre

3) egyesületünknek — a valószínűen még e folyó évben megtartandó congressusban résztvevő — képviselőit útasítsa a t. választmány, hogy a Congressuson, a most kifejtett elveket, minden erejükből érvényre juttatni törekedjenek.

(Ez indítványt a választmány teljtartalmulag elfogadván, annak hatálya a sepsi-szentgyörgyi közgyűlésen egyhangulag érvényre emelkedett, s az Emke küldöttei az 1887. okt. 9—10-én tartott budapesti congressuson a szerint jártak el.)

Gróf Zichy Gézához.

— Sándor József beszéde a kolozsvári nemzeti szinpadon, 1888. február 12-én.

Gróf Úr!

E városban, hol nemzeti fejedelmeink országoltak és hunytanak el egykor; a magyar beszéd e szentélyében, melyet a fajszellemnek erdélyrészi nemességünk aldozata teremlt; ez országrész hű lakossága nevében, hol minden magyar, ha születésre nem is, de a századok vértoránál fogva önérzetében kiirthatat-

lan aspirációiban igazi nemes: fogadja az Emkétől, annak kolozsvári férfi- és nő-választmányától e koszorút.

Egy országrész sohaja tapad ahhoz, az istenért és szabadságért vívott népenyészítő végnélküli csaták emlékei, melyek leöröklött hiányai idézték elő, hogy az Emke legyen, — s vágyak, melyek az Emkében kifejezve törekszenek atyáink sirjának itt maradandóságot s az ivadéknak megtartott, megszebbített hont biztosítani.

E koszorúból romtemplomok, gazdátlan iskolák, pusztuló gyermekek, elhunyt nép, veszendő falvak szólnak, köszönve a nemes magyar mágnásnak, az európai hírtű művésznak, a kiváló magyar költőnek, hogy a jajhívást, melyet bizonyára a költő lelke hallott meg előbb, cselekvésre fogta a magyar úr, s segítve bekoronázta im a nagy művész.

Az isten meg fogja ezért áldani mindenben, mi egy komoly, igaz férfiu szívének drága, kedves!

E koszorúhoz azonban kérés is tapad. Az Emke büszke kérő; fenséges tündérlány az Emke; nemzeti hitvallás; áramlat, melynek csak győznie szabad; népek közt testvériséget hirdető megváltó erő; isteni béke, melyben minden ellentét egy célra összemunkál, melyben párt, felekezet, osztály vállvetve elsimúlnak, melyben szívünket foglyúl ejtve megnyugszanak helyeselve biztató felszentelt urunk, főséges királyunk s a bölesönknél állott, távolból is áldó jó öreg Kossuthunk.

Az Emke a valóra vállott Széchenyi-álom, mutat s jövőt átölelő nemzeti politika, imádság, melynek akkordjaiban egybe olvad a „Gott erhalte“ és a „Rákóczy-induló.“

Ez összeolvadás, e himnusz, ez új induló keresi költőjét, ki szót, dalnokát, ki hangokat ad neki.

Erdélyt Magyarország jobb kezének nevezik; engedje meg, Gróf úr, hogy kérjük föl Magyarország ezen bal kezét: jöjjön a másik segítségére s teremtsen az új diadal-riadót, villanyozza át értünk vele a hazát!

E. M. K. E. székel-y-kiállítás.

Szász Róbert miniszteri titkárijelentése a földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterhez.

A kiállítás a Székelyföldön előállított iparcikkeknek és mezőgazdasági terményeknek bemutatása céljából rendeztetett és részt vettek abban:

a) azon iparosok, kik mint termelők a székely megyék valamelyikében önálló üzettel bírnak; azok is, a kik valamely iparággal házilag foglalkoznak;

b) mindazon kereskedők, a kik a Székely ipartermékekkel kereskedést folytatnak;

c) iparos szakoktatással foglalkozó tanintézetek;

d) mezőgazdasági terménykiállítók;

e) azon termelők, a kiknek iparcikkeik a Székelyipar fejlődésére tanulságosak lehetnek.

A kiállítók tér- és szekrénydíjakat nem fizettek.

A kiállítás maga kitűnően sikerültnek mondható s vidéki kiállításokhoz arányosítva várakozáson felül volt az ipar majd minden ága abban képviselve, s a kiállított czikkek között számos czikk volt olyan, a mely nagyobb kiállításokban is helyén lett volna.

A kiállított tárgyakról katalogus nem készítettven, csak saját feljegyzéseim alapján említem fel a következőket:

Kétségtelenül legfelül áll minőség tekintetében a bőrpar s a kiállított fekete-, fényes (blank)-, bagaria-, fischleder-, pitling-, talp- és szíjbőrök minőség tekintetében bármely más hasonló ipartermékekkel kiállják a versenyt.

Ez osztályban Bálint Károly, Nagy István és Sándor, Pataki Áron, Bodor Gyula és Szabó János s.-szentgyörgyi, Káta János illyefalvi timárok, továbbá Kosztolánszky és Nagy Gyula k.-vásárhelyi szíjgyártók említhetők fel kitűnő czikkeikkel.

Második sorban említem fel a vasipart, s ezzel kapcsolatban a kocsik és szekerek készítését, különös tekintettel a kovács iparra.

Öntött vas és gazdasági eszközök, mint takaréktűzhelyek, vasedények, különböző ekék, boronák, szecsavágók stb. a Hrobony és Lánszky szentkereszt-bányai vasgyárából voltak jó minőségben és igen olcsó árban kiállítva. Kiténtek továbbá Rákosi János, Bordán András, Kerekes József sepsiszentgyörgyi, Bartalis József kézdi-vásárhelyi kovácsok, Kovács Mihály, Molnár Péter sepsiszentgyörgyi és Riemer Ede sz.-udvarhelyi kerekések kitűnő szekereikkel, ekékkel stb., s végre megemlítendő még itt a sepsiszentgyörgyi lakatos tanműhely és a baróthi ipariskola, honnan szintén kitűnő vas munkák állítottak ki. Említést érdemelnek végre Szilágyi István marosvásárhelyi rézművesnek tűzoltó- és más szivattyú-készülékei. Ez osztályban összesen 37 kiállító volt s az előállított czikkek ezelőtt legnagyobb részben Romániában találtak piacra.

Az agyagipar 24 kiállító által volt képviselve, kik között különösen Balázs Árpád marosvásárhelyi fazekas kályhái, Ambrus Ferencz hodoki, Para Péter kálnoki és Kovács Dénes zabolai fazekasak cserépedényei tűntek fel csinos alak és finom máz tekintetében.

Az üvegipar egyedül a gróf Mikes-féle bikszádi üvegyár által volt képviselve, s egyszerű sima üvegek, valamint igen szép festett és metszett üvegek lettek bemutatva. A kiállításon egy üvegműködés is működött.

A székelyföldi ismertebb fürdők kivétel nélkül állították ki vizeiket s a fürdőknek leírását és rajzait. Előpatak, Borszék, Tusnád, Malnás, Kászon-Impér és Kászon-Jakabfalva, Bodok, Kovászna stb. mind képviselve voltak.

A lábbeli- és kalapipar, az asztalos-, esztergályos-, butor-, kosárfonó- és kerekéssipar igen szép és olcsó tárgyakat mutattak be. Számszerint több mint 100 kiállító által.

A szövő-ipart első sorban a Sepsiszentgyörgyön levő első székely szövőgyár képviselte, de örvendetes haladás mutatkozik e részben a már nagyon elterjedt háziiparszerű szövészet terén is. Ez osztályban több mint 200 kiállító volt s számosan köztük olyanok, kik nagyobb megrendeléseket is teljesíteni képesek. A székely szövőgyárnak e téren nagy érdemei vannak s a vidéknek a szövészetben már régebben is gyakorlott lakói, izlés és az előállított kelmék jóság- és olcsósága tekintetében, az említett gyárban jó iskolára találtak.

Felemlítem még a hosszúfalusi faragó- és a gergyó-szent-miklósi játéktanműhelyeket, a mely utóbbi kiállított czikkeiről ítéelve észrevehető előmenetelről tanuskodik.

A női kézimunkák osztálya két nagy termet foglal el, izléssel berendezve.

A sepsi-szentgyörgyi női ipariskola, az ugyanottani államilag segélyezett polgári leányiskola, a háromszéki Erzsébet árvaleány-nevelő intézet, a kovásznai állami nőipariskola, a csikmegyei polgári leányiskola, az ugyanezen megyei háziipar egyesület, az ugyanottani szövőiskola s több mint 100 magán kiállító osztályt a szövészet, varrás és himzés terén oly szép, sokféle és aránylag olcsó áru tárgyakkal látták el, hogy ez képezte tulajdonkép a kiállítás azon részét, a mely legnagyobb és általánosabb elterjedést tanúsítja.

A kenyérkeresetre irányuló női munkák nagymérvű gyakorlásának a Székelyföldön e kiállítás hű képe volt. Székelyföldön a férjhezmenő leányok keletgyéinek beszerzésénél a szülők — mint ezt több oldalról hallottam — nem kénytelenek a kis országrészen túli iparosokhoz fordulni.

A kiállítás ipari részéről szóló jelentésemet ezzel befejezván, áttérek a kiállítás gazdasági részére.

Itt kizárólag az erdőgazdaság volt nagyobb mérvben bemutatva.

A sepsi-szentgyörgyi kir. erdőgondnokság szakszerűleg állította ki a Háromszékmegyében rendszeres gazdasági terv szerint kezelt erdők és foganatosított erdősítések kimutatását, a jóváhagyott erdőgazdasági terveket és azok térképeit; ki voltak állítva Seps-Szent-György város erdeinek térképei és üzemterve, a faállományban levő fafajok gyűjteményes faemlékeivel együtt.

Magánosok kiállításai meglepően tanúsították a székely megyéknek erdőségeiben még ma is nagy gazdaságát és a termékek ritka különöségét.

Gróf Mikes Benedekné zabolai és bükkszádi erdőségeiből, Zagon község, Köpecz község és az ottani ev. ref. egyház, Seps-Szent-György város, gróf Kálnoky Felix köröspataki erdeiből tölgy, cser, bikk, gyertyán, juhar és fenyőtűnkök, gerendák, deszkák stb. oly mértékben és minőségben voltak kiállítva, hogy azzal hazai erdészetünknek díszekép tekinthetők.

Az erdészeti ipar, mindennemű fa munkák, mint hordók, kádak, apróbb faedények, szita- és rostakéreg, gazdasági eszközök, hangszerfák, havasi zsinylet stb. gazdagon voltak kiállítva; Simon Gyula főerdész, Várnai Sándor, Sümegh Ignác erdészek és Jaschke Lipót zabolai uradalmi erdőmester erdőfelmérési műszereket és a becslésnél, térképelésnél használt eszközöket, erdei fák és cserjék, továbbá rügy, mag és erdei rovar gyűjteményeket állítottak ki.

A mezőgazdasági osztály szintén feltűntette a székely megyék terményeinek sokféleségét; a különböző vidéki és fajú őszi és tavaszi gabonák, zab, tengeri, árpa, repce, takarmányrépa, kender- és lenmag, számos fajú burgonya, különböző komlófajok, bab, borsó és lencse, szálás len és kender, a kerti vetemények és gyümölcsök egész halmaza, méz és viasz, gyapjú, kitűnő sajtok és túrók stb. oly nagy tömegekben és választékban voltak ez osztályban kiállítva, hogy az egy nagyobb szabású kiállításnak is becsületére vált volna.

A kiállításnak igen figyelemre méltó részét képezte végre a marosvásárhelyi Székely iparmúzeum kiállítása. A vegyeszeti, agyag, fém, fa, szalma, hánscfonó, szövő-fonó, lábbeli és vegyes iparczikkek; gépek, szerszámok és rajzminták dicsérendő szakszerűséggel voltak rendezve, s a múzeum rendelkezéséhez képest mintául szolgálhattak iparosainknak.

Ezzel be is fejeztem jelentésemet e kiállításról s csak azt kívánom még örömmel konstatálni, hogy a székely megyék a központtól való távolságuk s közlekedési eszközök hiánya dacára is együtt haladni látszanak az ország többi részével.

Egyezkedés az ev. ref. segélyezésekre nézve.

— Kivonat az igazgató-választmány 1888. jul. 12-ki jegyzőkönyvéből. —

Hegedüs István dr. mint a 7-es bizottság előadója a választmány elé terjeszti az E. M. K. E. és az ev. ref. egyház küldöttei közt létrejött egyezkedés szövegét a következőkben:

„1. Az egyházi főhatóság kötelezi magát arra, hogy a közösen megállapítandó egyházi intézményekre, avagy egyházi tisztviselők számára nyerendő segélyt a szerződés tartamának minden évében a szerződésben kijelölt célra, mint az egyesület adományát szolgáltatja ki s minden év végével megküldi az egyesület igazgató-választmányának az összegek ily kiszolgáltatásáról az illetők által kiállított nyugtatóványokat, általános kimutatás kíséretében arról, hogy az egyházkerület főhatósága alatt álló egyesületi segélyezések egész körében e szövetségi viszonyt illetőleg minő jelentősebb mozzanatok fordultak elő.

2. Az egyházi főhatóság kötelezi magát arra, hogy ha az egyesület igazg. választmánya valamely egyesületi segélynek nem a kikötött célra való fordítása, avagy valamely segélyezett egyházi tisztviselőnek a közös cél irányában való hanyagsága, vagy hűtlensége miatt jelentést tesz, vagy panaszt emel, az ügyet saját hatáskörében és egyházi törvényei szerint megvizsgálja, elintézi és ez eljárása eredményéről az igazg. választmányt értesíti.

3. Az egyházi főhatóság kötelezi magát arra, hogy esetről esetre, midőn az egyesületi évi segélynek megfelelő egyházi tőkék ingallanokba, vagy (konkrét esetekben az igazgató-választmány által kivételes okokból elfogadott helyeken) személyi járandóságok alapjára való befektetése állapíttatik meg közösen, a kötetendő szerződés 32 évi tartama alatt a befektetett tőkék $1\frac{1}{2}\%$ -ának kamatos kamatoztatása útján leendő előállításáról gondoskodik, e szerződési tartam leteltével az illető célokra vonatkozó szövetségi viszony mindkét részről megszüntnek lévén tekintendő.

4. Az egyesület igazgató-választmánya kötelezi magát arra, hogy a közösen megállapított segélyösszegeket, illetőleg az egyház által előlegezett tőkék öt százalékát, a szerződés időtartama alatt, minden év márczius 30-ik napján az egyházkerület pénztárába folyó készpénzben beszolgáltatja.

5. Az egyesület igazgató-választmánya kijelenti, hogy a viszonyból folyó mindennemű érintkezését, fölvilágosítás kérését, avagy óhajának kifejezését az egyházi főhatóság útján végzi és érvényesíti.

6. Az egyesület igazg. választmánya kijelenti, hogy az egyesületi adományok, avagy rendszeres segélyek, vagy befektetési tőkék kamatai átszolgáltatása czímén az egyház irányában tulajdonjogot nem formál, sem visszatérési igényt nem támaszt, egyetlen követelése az egyházzal szemben az lévén, hogy az egyesületi segélyek arra a célra és azon a módon fordíttassanak, a mint a szerződésben megállapított.

Hegedüs István dr mint az egyezkedő bizottság jegyzője, előrebocsátotta, hogy a bizottság a szerződési pontozatok kölcsönös megállapítása előtt kimondotta, miszerint „nem tekinti föladatának a múltban felmerült félreértéseket tárgyalni, mert óvakodni kíván úgy a vádolástól, mint a becsmérléstől; ennél fogva egyenesen belemegy a ref. egyház képviselői által előmutatott szerződési forma tárgyalásába.”

Az egyezkedő bizottság által fölvetett jegyzőkönyvet, valamint a szerződési formát is ezekután az igazg. választmánynak benyújtotta.

Az ig. választmány örömmel veszi tudomásul a létrejött megállapodásokat, a melyekre nézve a maga részéről a következő pótló észrevételeket teszi, illetőleg határozatokat hozza:

Az összes segélyezési javaslatok áttétettnek a ref. igazg. tanácshoz, a mely ha megtette ezekre vonatkozó észrevételeit: az egyezkedő bizottság az elnökség-ján hivassék egybe és megállapodásait terjeszsze az igazgató-választmány elé megerősítés végett. Az igazgató-választmány elvi megállapodásként kimondja, hogy minden egyes segélyezés alkalmával külön szerződés köttetik.

Egyes konkrét esetekben s az igazgató-választmány által kivételes okból elfogadott helyeken személyes járandóságoknál is hajlandó a választmány tárgyalásokba becsátkozni a 32 évi időtartamot illetőleg.

A szerződési forma 3-ik pontja a következő toldalékkal fogadtatik el:

„Úgy az egyház, mint az egyesület kötelezettsége azon esetben azonnal megszűnik, mihelyt a szerződés szerint célzott tőkeképzés megtörténik, ha a 32 évi időtartam letelte előtt is állana be ez az eset.“

Az igazg. választmány az egyezkedési bizottság jegyzőkönyve 4-ik számának 5-ik pontját csak a „de mely“ fordulatig fogadja el és teszi magáévá.

A szerződési forma 4-ik pontjában e passus „a közösen megállapított“ a „közösen“ szó kihagyásával fogadtatik el és ugyan e pontban az Emke fizetési kötelezettsége nem egyszerre minden év márczius 30-ára, hanem két részletben minden év jan. 15-ikére és július 15-ikére határoztatik meg. A 6-ik pontból pedig e szavak „tulajdonjogot nem formál, sem-“ kihagyandók.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERDÉLYI MÚZEUM
2 * 1906 JAN. - I
KÖNYVTÁRA.

TARTALOM:

	Lapszám.		Lapszám.
4. AZ EMKE. JELENTÉSE		XV. Kolozsi választmány.	54.
I. Az igazgató-választmány.	3.	XVI. Maros-Tordamegyei-M.-Vásár-	
II. A budapesti fővárosi választ-		hely városi választmány.	55.
mány.	31.	XVII. Nagy-küküllőmegyei választmány.	57.
III. A megyei és városi választ-		1. Segesvári kör.	57.
mányok.	34.	2. Medgyesi kör.	57.
I. Alsó-fehérmegyei választmány.	34.	3. Kis-kapusi kör.	58.
1. Alvinczi kör.	35.	4. Köhalmi kör.	58.
2. Balázstalvi kör.	36.	5. Bürkösi kör.	58.
3. Magyar-igényi kör.	36.	XVIII. Szebenmegyei választmány	59.
4. Maros-ujvári kör.	36.	XIX. Szilágymegyei választmány.	59.
5. Nagy-Enyed városi kör.	36.	XX. Szolnok-dobokam. választmány	60.
6. Nagy-Enyed vidéki kör.	36.	1. Bethlen vidéki kör (Önálló.)	61.
7. Verespataki kör.	36.	2. Csáki-gorbói fiók.	61.
8. Vizaknai kör.	36.	XXI. Deés városi választmány.	61.
II. Gyula-Fejérvár városi		XXII. Szamos Ujvár városi vá-	
választmány.	37.	lasztmány.	62.
III. Besztercze-naszódmegyei választ-		XXIII. Torda-aranyosmegyei választmány.	62.
mány	38.	1. Maros-ludasi kör.	62.
1. Ó-adnai kör.	39.	2. Felvincz városi kör. (Önálló.)	63.
IV. Brassómegyei választmány.	39.	3. Toroczko vidéki kör. (Önálló.)	63.
V. Csikmegyei választmány.	42.	XXIV. Udvarhelymegyei, Sz.-Udvarhely	
1. Gyergyó-vidéki kör. (Önálló.)	43.	városi választmány.	63.
VI. Fogarasmegyei választmány.	44.	1. Parajd vidéki kör.	64.
VII. Háromszékmegyei választmány.	45.	IV. Megyei nő-választmányok.	
1. Erdő-vidéki kör. (Önálló.)	45.	I. Hunyadmegyei nő-választmány.	64.
2. Bodola-nyéni fiók.	45.	II. Kis-küküllőmegyei nő-választmány	65.
VIII. Kézdi-vásárhely városi		III. Kolozsvár városi nő-választmány	65.
választmány	46.	IV. Maros-tordamegyei nő-választmány.	66.
IX. Hunyadmegyei választmány.	47.	V. Szolnok-dobokamegyei nő-választ-	
1. Algyógyi kör.	48.	mány.	66.
2. Nagyági kör.	48.	VI. Udvarhelymegyei nő-választmány.	67.
3. Piskii kör.	48.		
4. Körösbányai kör.	48.		
5. Szászvárosi kör.	48.		
6. Petrozsényi kör.	48.		
7. Hátszegi kör.	48.		
8-10. Brádi, maros-ilyei, puji			
körök. (Alakulóban.)	48.		
X. Vajda-Hunyad városi vá-			
lasztmány.	49.		
XI. Kis-küküllőmegyei választmány.	50.		
XII. Erzsébetvárosi választ-			
mány.	51.		
XIII. Kolozsmegyei választmány.	51.		
1. Kalotaszegi kör.	52.		
2. Gyalui kör.	53.		
3. Egeres-vidéki kör.	53.		
4. Almás-vidéki kör.	54.		
5. Teke-vidéki kör.	53.		
6. Türe-kapus-vidéki kör.	53.		
XIV. Kolozsvár városi vá-			
lasztmány.	53.		

FÜGGELÉK.

Gr. Bethlen Gábor elnöki megnyitója	69.
Gr. Bánffy Béla megnyitó beszéde	71.
Özv. gr. Teleky Domokosné megnyí-	
tó beszéde	74.
Bartha Miklós előadó beszéde, a »Szé-	
kely-kiteleptető bizottság» nevében.	76.
Dr. Felméri Lajos javaslata a köz-	
művelődési egyesületek érintkezése	
ügyében	88.
Gr. Zichy Géza h. o. Sándor József be-	
széde a kolozsvári nemzeti színpadon	
1888. febr. 12-én	90.
E. M. K. E. székeley-kiállítás.	
Szász Róbert miniszteri titkár je-	
lentése a földművelés, ipar- és ke-	
reskedelmi miniszterhez.	91.
Egyezkedés az ev. ref. segélye-	
zésekre nézve.	94.

ERDELYI MŰVELŐDÉSI

2 * 1888. JAN. 1.

KÖNYVTÁRA